

SIIRTOLAISUUS MIGRATION

1/2013

Siirtolaisuus – Migration

1/2013

40. vuosikerta / 40th year
ISSN 0355-3779 (painettu)
ISSN 1799-6406 (verkkojulkaisu)

Julkaisija / Publisher

Siirtolaisuusinstituutti
Migrationsinstitutet
The Institute of Migration
Eerikinkatu 34, 20100 Turku, Finland
Puh. / tel. (0)2-2840 440
Fax (0)2-2333 460
email: kirsai@utu.fi
<http://www.siirtolaisuusinstituutti.fi>
<http://www.migrationinstitute.fi>
info@siirtolaisuusinstituutti.fi

Päätoimittaja / Editor-in-Chief

Ismo Söderling

Toimitussihteeri / Editorial Assistant

Kirsi Sainio

Toimittajat / Editors

Krister Björklund, Elli Heikkilä

Toimituskunta / Editorial Board

Siirtolaisuusinstituutin hallitus
Administrative Board of the Institute of Migration

Taitto / Layout

Kirsi Sainio

Tilaushinta 2013 / Subscriptions 2013

4 numeroa / nummer / issues
20 €/vuosi/år/year

VAMMALAN KIRJAPAINO OY

Yksittäisten kirjoittajien mielipiteet ovat heidän omiaan.

Kansi: Kuvat ovat instituutissa 7.3.2013 avatusta näyttelystä "Mun silmin – Suomessa asuvien somalinuorten kuvakulmia maailmaan".

Sisältö • Contents

Ismo Söderling

Pääkirjoitus: Onko meitä jatkossakin?
Väestöennusteisiin liittyvä tarkastelu

Heidi Ruohio

Kysyntä ja tarjonta kansainvälisessä adoptiossa

Anu Warinowski

Maailmalle yhtenä, takaisin toisena?
Suomalaisten ekspatriaattiperheiden lapset kulttuurisissa siirtymissä

Anna-Maria Nykänen

Taloudelliset argumentit keskeisiä maahanmuuttokeskustelussa

Maarit Huikuri

Third Culture Kids' Career Choices and Mission Call

Sari Ahola ja Tiina Lammervo

Venäjää äidinkielenään puhuvien maahanmuuttajien suomen kielen taito yleisten kielitutkin-
tojen tulosten valossa

Johanna Malmi

Somalien transnationaalista perhe-elämää ja paikattomuuden paikallistumista Suomessa

Elli Heikkilä

Tutkimusjohtajan palsta

Jarno Heinilä

Arkistonhoitajan palsta

Markku Mattila

Aluepäällikön palsta

Tellervo Lahti

Siirtolaisuusmuseon kuulumisia

Kirjat – Böcker – Books

Seminaareja – Tiedotuksia

Onko meitä jatkossakin? Väestöennusteisiin liittyvä tarkastelu

Ismo Söderling

Olen aina säännöllisin välein koettanut laskea, paljonko Suomessa on väestöä esimerkiksi sukupolven kuluttua. Tällä hetkellä Suomen väkiluku on noin 5.4 miljoonaa. Hiljalleen luku hivuttautuu ylöspäin. Kansakouluajoltani 1950-luvulta muistan opettajani riemuinneen, että ”nyt meni 4.4 miljoonaa rikki”. Hän kuului siihen sotasukupolveen, joka oli katkerasti joutunut rintamalla toteamaan, että alle neljämiljoonainen kansa ei juuri pärjää kymmeniä kertoja suuremmalle kilpakumppanilleen. Ei vaikka hätiin perustettiin Väestöliitto patistamaan kansalaisia lisääntymään isänmaan puolesta.

Tilastokeskus julkisti viimeisimmän väestöennusteensa syyskuussa 2012. **Perusennusteessa** syntyvyyttä mitataan keskimääräisellä hedelmällisyydellä, jonka koko ennustekauden ajan oletetaan olevan 1.82 (kunkin naisen elinaikanaan synnyttämä lapsimäärä). Siirtolaisuuden oletetaan olevan koko tarkasteluajan voitollista Suomelle: perusennusteen mukaan maamme saa vuosittain 17 000 hengen muuttovoiton. Suomessa ovat siirtymässä eläkeikään sodan jälkeen syntyneet suuret ikäluokat. Parikymmenen vuoden kuluttua kuolevuus kasvaa maassamme voimakkaasti: vuodesta 2032 kuolevuus ylittää syntyvyyden, ja tuosta vuodesta lähtien perusennusteen mukaan maamme väestönkasvu on muuttoliikkeen varassa.

Tilastokeskuksen perusennusteen mukaan maamme väkiluku vuonna 2050 olisi 6.1 miljoonaa asukasta, eli 700 000 henkeä nykyistä suurempi. Mikäli muuttovoittoa ei olisi ollenkaan, jäisi väkilukumme vuonna 2050 alle nykyisen tason – siis vähenisi. Olemme siis väestönkasvumme osalta selkeästi riippuvaisia muuttovoitosta.

Mutta mitäpä, jos hieman muuttelisimme ennusteparametrejä? Maamme sai jo viime vuonna

muuttovoittoa lähes 17 000, joten ei liene pahitteeksi sovitella ennusteeseen hieman suurempia muuttolukuja. Tilastokeskus toimitti uudet ajot tilauksen mukaisesti.

Mikäli nostamme muuttovoiton vuositasolla 22 000:een, asuisi Suomessa vuonna 2050 noin 6.3 miljoonaa ihmistä. Vastaavasti 25 000:n hengen nettovoitto (vuodesta 2020 eteenpäin 30 000) merkitsisi maamme väkiluvun kasvavan 6.7 miljoonaan. Siten maahanmuuton lisääntyminen nykyisestä noin 50 %:lla kasvattaisi maamme väkilukua vuoteen 2050 mennessä noin 1.3 miljoonalla. Perusennusteeseen verrattuna luku on lähes kaksinkertainen. Jos vielä nostaisimme hedelmällisyyden Ruotsin nykyiselle tasolle eli 1.9:ään, ja huomioisimme korkeimman muuttovoittovaihtoehdon, olisi ennusteen mukaan Suomessa asukkaita vuonna 2050 noin 6.8 miljoonaa, eli 1.4 miljoonaa enemmän kuin tänä päivänä.

Yhteenvetäen voidaan sanoa, että nykyisellä maahanmuutolla ja hedelmällisyydellä maamme väkiluku kasvaisi 700 000:llä hengellä. Vastaavasti suurimmalla muuttovoitolla (25 000/30 000) ja nykyisellä hedelmällisyydellä kasvu olisi lähes kaksinkertainen. Aikaisemmin totesimme, että muuttovoiton puuttuessa (= omavaraislaskelma) maamme väkiluku lähtisi laskemaan. Edellisestä voimme vetää sen yksinkertaisen johtopäätöksen, että maamme väkiluvun kasvu on sama kuin maahanmuuttoväestön lisäys.

Vuosi 2050 tuntuu kaukaiselta luvulta, onhan sinne peräti 37 vuotta. Mutta mitäs tapahtui 37 vuotta sitten Suomen siirtolaisuudessa? Chilen pakolaisia saapui Suomeen. Nuorena tutkijan alkuna olin muiden mukana pohtimassa keinoja heidän asuttamiseksi Suomessa. Paremmen puuttees-

sa chileläisiä sijoitettiin Käyrän koulukotiin, josta tuli Turun lääninvankilan alainen työsiirtola vuonna 1974. Eipä ihme, että chileläiset hieman protestoivat saamaansa kotouttamiskohtelua. Siirtyminen vankilasta toiseen taisi tulla yllätyksenä.

Muuttoliikkeellä voidaan vaikuttaa ainakin väestölliseen kestävyysvajeeseen. Omavaraislaskelman eli ei-siirtolaisuutta –vaihtoehdon mukaan ns. vanhushuoltosuhte olisi vuonna 2050 maassamme 52 (eli sataa työkäistä kohden olisi 52 yli 65-vuotiaasta). Voimakkaan siirtolaisuuden ja ”Ruotsin” hedelmällisyyden myötä luku olisi 42,5. Ero on merkittävä. Vanhushuoltosuhteen muutos ei tietenkään sellaisenaan riitä – maahanmuuttajat on myös työllistettävä, jotta nykyhallituksemmekin kauhistelemaan kestävyysvajeeseen ei kompastuttaisi.

Olen useampaankin kertaan todennut, että luvut ovat lukuja ja ennusteluvut varsinkin. Ennusteet antavat kuitenkin käsityksen siitä, mitä tapahtuisi,

jos... Ja se JOS on tietysti yhteiskunnallisista päätöksentekijöistä ja meistä kansalaisista kiinni. Muistan hyvin, kun vuoden 2005 paikkeilla Ruotsin johtavat sosiaali- ja työviranomaiset tulivat Helsinkiin kysymään suomalaisilta asiantuntijoilta, millä keinoin olimme Suomessa saaneet hedelmällisyyden vakiintumaan 1.8 tasolle. Ruotsin lukemat pyörivät 1.6:n paikkeilla. Ei meillä ollut siihen mitään suurempaa selitystä – ilmeisesti suomalaiset vain tykkäsivät lisääntymisestä. Ruotsalaiset menivät kotiinsa ja pistivät tuulemaan perhepolitiikassa. Alkoi erilaisten mamma- ja pappalomien päivittäminen ja uusiminen. Samoin työelämässä jaksamiseen panostettiin jne. Johan alkoi tulosta tulla naapurimaassamme. Ruotsin hedelmällisyyysluku on jo useita vuosia ollut läntisen Euroopan korkeimpia. Perhe- ja maahanmuuttopolitiikan kokonaisuutta Suomessa ei ole pahemmin mietitty. Sitä kannattaisi ainakin harkita.

Is there us in the future? Analysis of the population projection

Population projections are a good way to imagine the changes that will have taken place in Finland’s population by the year 2050. In September

2012, Statistics Finland published its latest population projections. According to the basic estimate, Finland’s annual net migration is 17,000 and total fertility, i.e. the average number of children per woman, is 1.82. This indicates that the population of Finland will increase from its present level by about 700,000. Without immigration the population would decline – our population growth is thus equal to the volume of our immigration.

If we were to increase net migration by about ten thousand persons per year, the population would expand by more than one million by the year 2050. Immigration plays a major impact in terms of population size. If Finland’s current fertility rate of 1.82 were to rise to the level of the Swedish rate of 1.9, the impact on population would be a “mere” 100,000. In other words, immigration has a much greater effect on population growth than fertility. By itself, immigration does not help solve the social challenges we face in the future. But if we want to avoid the sustainability gap that our current government so fears, we better make sure we employ the immigrants we have.

Kysyntä ja tarjonta kansainvälisessä adoptiossa

Heidi Ruohio

Arvioiden mukaan vuosina 1948–2010 yhteensä noin miljoona lasta on muuttanut maasta toiseen kansainvälisesti adoptoituina. Tarkastelen artikkelissani kysynnän ja tarjonnan problematiikkaa kansainvälisessä adoptiossa: mistä maista ja kuinka paljon lapsia adoptoidaan ja minne? Kohtaavatko lasta toivovien tarpeet todellisuuden? Lisäksi esittelen Suomen käytäntöä: mistä maista lapsia on tullut Suomeen ja kuinka paljon? Kuka voi Suomessa adoptoida? Lopuksi tuon esille olennaisimpia syitä sille, miksi kansainvälinen adoptio näyttää olevan hiipumassa.

Avainsanat: kansainvälisen adoption trendit, lähettäjämaa, vastaanottajamaa, adoptiovanhemmuuden kriteerit, Suomi

Heidi Ruohio, HTM, tutkijakoulutettava, Turun yliopisto, Sosiaalityö- ja sosiaalipedagogian laitoksen laitos, valmisteleekin väitöskirjaa Turun yliopistoon aiheesta syntyperä kansainvälisesti adoptoitujen arjesta.

Adoptiot osana globaaleja muuttovirtoja

Adoptiolla tarkoitetaan sellaista vanhemmuussuhteen syntymistä, joka vahvistetaan tuomioistuimessa, ja joka tulee vanhemmuussuhteeksi biologisen vanhemmuuden tilalle. Adoptiotapah-tuman jälkeen lapsella on juridisesti vain yhdet vanhemmat: adoptiovanhemmat. Aiemmat sukulaisuussuhteet lakkaavat olemasta lain edessä. Adoptiot voivat olla sekä perheen sisäisiä adoptioita että ns. vierasadoptioita. Perheen sisäisellä adoptiolla tarkoitetaan adoptiota, joissa adoptoidaan sukulainen tai puolison lapsi. Vierasadoptiossa tällaista aiempaa sukulaisuussuhdetta ei ole. Adoptioita tehdään sekä maan sisäisesti – ns. kotimainen adoptio – tai maasta toiseen, jota kutsutaan kansainväliseksi adoptioksi. (ks. Tilastokeskus, Parviainen 2003, 7–8; Sukula 2009, 28–29.) Tarkastelen ilmiöistä uudempaa eli kansainvälistä adoptiota.

Nykyaikaisen kansainvälisen adoption historia ulottuu toiseen maailmansotaan ja sotaorpoihin sekä Korean ja Vietnamin sotiin, jotka aloittivat laajemman adoptiotoiminnan erityisesti Yhdysvaltoihin. Osa Etelä-Koreasta adoptoitujen lap-

sien isistä oli tuolloin yhdysvaltalaisia sotilaita. (Selman 2000.) Sittemmin kansainvälisen adoption motiivi on muuttunut humanitaarisesta auttamishalusta haluun perustaa perhe silloin, kun tahattoman lapsettomuuden vuoksi biologisen lapsen saaminen ei ole mahdollista. Tahattomasti lapsettomille kansainvälinen adoptio on usein viimeinen keino saada oma lapsi tilanteessa, jossa hedelmöityshoidot ja kotimainen adoptio eivät ole tarjonneet mahdollisuutta perheen perustamiseen (Högbacka 2008).

Brittitutkija Peter Selman (esim. 2012a; 2012b; 2009; 2006; 2000) on koonnut globaaleja tilastoja kansainvälisestä adoptiosta, jotta ilmiön suuruus ja muuttovirrat tulisivat paremmin näkyviksi. Tilastojen kokoaminen ei ole ollut helppoa, sillä keskitettyä tilastointia ei ole olemassa. Selmanin arvioiden mukaan vuosien 1948–2010 välillä noin miljoona lasta on adoptoitu kansainvälisesti. Muuttovirrat kulkevat pääosin globaalista etelästä ja idästä kohti länttä ja pohjoista. Kansainvälistä adoptiota pidetään länsimaissa hyväksytympänä maahanmuut-

Taulukko 1. Kansainvälisten adoptioiden arvioidut määrät eri vuosikymmeninä.

1948–1969	50,000
1970–1979	100,000+
1980–1989	180,000
1990–1999	230,000+
2000–2010	410,000
Yhteensä	970,000+

Lähde: Selman 2012b.

Taulukko 2. Suurimmat lähettäjämaat vuosina 1980–2010.

1980–89	1998	2004	2010
Etelä-Korea	Kiina	Kiina	Kiina
Intia	Venäjä	Venäjä	Etiopia
Kolumbia	Vietnam	Guatemala	Venäjä
Brasilia	Etelä-Korea	Etelä-Korea	Haiti
Sri Lanka	Kolumbia	Ukraina	Kolumbia
Chile	Guatemala	Kolumbia	Vietnam
Filippiinit	Intia	Etiopia	Ukraina

Lähde: Selman 2012b.

tosyynä kuin monia muita, ja sitä myös aktiivisesti edistetään (Högbacka 2008, 311).

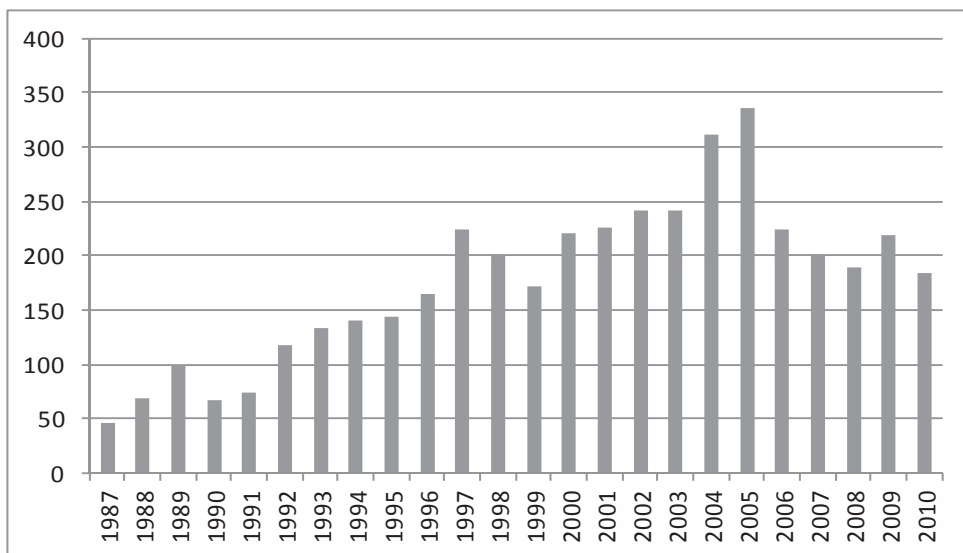
Kansainvälinen adoptiotoiminta on kasvanut nopeasti 1990-luvun jälkeen. Globaalisti katsottuna kansainvälisten adoptioiden määrä kaksinkertaistui 2000-luvulla edelliseen vuosikymmeneen verrattuna. Kansainvälisten adoptioiden määrällinen ennätys oli vuonna 2004, jolloin n. 45 000 lasta muutti maasta toiseen (Selman 2012a). 2000-luvun alun kasvusta vastasi Kiina, jossa adoptioprosessit sujuivat joutuisasti. Sen jälkeen Kiina monen muun maan ohella on tiukentanut adoptiolainsäädäntöään, ja pyrkii nyt kansainvälisen adoption sijaan sijoittamaan lapsensa omaan synnyinmaahan.

Suurimmat lähettäjä- ja vastaanottajamaat

Lapsia kansainväliseen adoptioon lähettävät maat (engl. sending country) eivät ole aina yksiselitteisesti köyhiä ja korkean syntyvyyden maita. Lapsia luovutetaan adoptoitaviksi myös maista, joissa bruttokansantuote on varsin korkea ja syntyvyys voi olla jopa matalampi kuin maissa, joihin lapsia yleensä luovutetaan. Tällaisia maita ovat ainakin Venäjä, Etelä-Korea ja Taiwan. Eniten adoptiolapsia on lähetetty Etelä-Koreasta, sillä kaikkiaan 170 000 adoptiolasta on syntynyt siellä. Etelä-Korea on luovuttanut lapsiaan ulkomaille jo kuudenkymmenen vuoden ajan. Muiden lähettäjämaiden kohdalla vaihtelu on ollut suurempaa. Adoptiotoiminta Etelä-Koreasta on kuitenkin vähentynyt, ja 2000-luvulla ykköspaikalle suurimpina lähettäjämaina kiilasivat Kiina ja Venäjä. (Selman 2012a; 2012b.)

Adoptiolapsia lähettävät maat ovat vuosien varrella muuttuneet paljon riippuen maiden sisäisistä tilanteista. Usein taustalla on ollut jokin kriisi, esimerkiksi sota tai nälänhätä, jonka johdosta lapsilla on ollut tarve saada koti ulkomailta. Romanias-ta alettiin adoptoida lapsia presidentti Ceausescun hallinnon hajoamisen jälkeen. Romanianlailapsia hylättiin lastenkoteihin sen jälkeen, kun suurperhepolitiikkaan pakottanut hallitus kaatui. Venäjä avasi ovet kansainväliselle adoptiolle Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen, ja se on ollut sen jälkeen yksi suurimmista lähettäjämaista maailmassa. Tosin Venäjä on viime aikoina jälleen kiristänyt adoptiomenetelyään. Kiinan yhden lapsen politiikka on johtanut siihen, että poikalapsen toivossa on hylätty tyttölapsia. Esimerkiksi vuonna 2010 Kiinasta adoptoiduista lapsista 95 % oli tyttöjä. 2010-luvulla Etiopia on yksi niitä harvoja maita, joissa adoptiomäärät ovat kasvaneet. (Selman 2012a; Selman 2000.)

Lapsia vastaanottavissa maissa (engl. receiving country) vaihtelut vuosikymmenien varrella eivät ole olleet niin suuria kuin lapsia luovuttavissa maissa. Yhdysvallat on vastaanottavana maana tilastojen kärjessä: sinne adoptoidaan karkeasti arvioiden noin puolet kaikista lapsista. Muita suuria vastaanottajamaita ovat Espanja, Ranska, Italia, Kanada, Alankomaat, Ruotsi ja Norja. Väkilukuun suhteutettuna Norja, Espanja ja Ruotsi ovat suurimpia vastaanottajamaita. Vuonna 2004 Norjaan adoptoitiin 12.8 lasta 1 000 syntynyttä kohden, Espanjaan 12.4 ja Ruotsiin 11.7, kun Yhdysvalloissa luku oli vain 5.5. Suomesta luku on saatavilla vuodelta 1998, jolloin Suomeen adoptoitiin ulkomailta 3.2 lasta 1 000 syntynyttä kohden. (Selman 2012a; Selman 2009; Selman 2006.)

Kuvio 1. Alle 18-vuotiaat Suomeen ulkomailta adoptoidut vuosina 1987–2011. Lähde: Tilastokeskus.

Suomi ja kansainvälinen adoptio

Suomella on melko lyhyt historia kansainvälisesti adoptoituja lapsia vastaanottavana maana. Suomalaislapsia on lähetetty maailmalle huomattavasti enemmän kuin mitä lapsia on tullut Suomeen. Suomesta lähetettiin toisen maailmansodan aikana Ruotsiin ja Norjaan noin 70 000 sotilasta, joista noin 6 800 adoptoitiin tai otettiin kasvattilapsiksi. Tietävästi vielä 1970-luvulla Suomesta on adoptoitu muutamia lapsia ulkomaille samalla, kun kansainvälinen adoptio Suomeen päin vähitellen alkoi. (Parviainen 2003, 27; Kavén 2010, 241.)

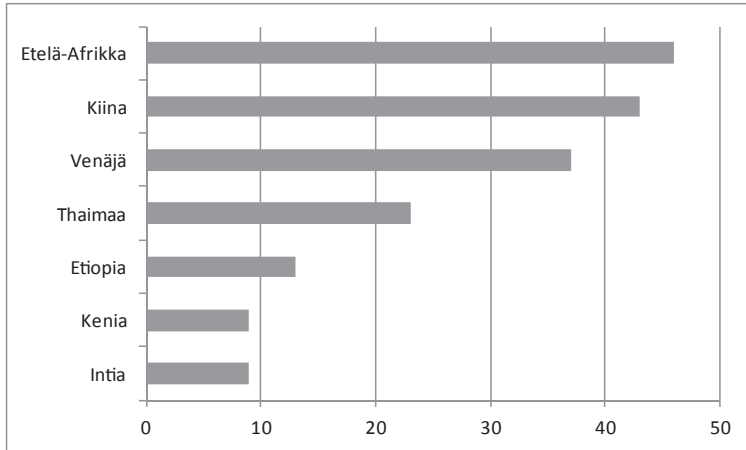
Suomessa kotimainen vierasadoptio on nykypäivänä melko olematonta: vain n. 30–40 lasta vuodessa adoptoidaan Suomessa maan sisäisesti. Koska kotimainen adoptio on ollut vähäistä, adoptio toiminta ulkomailta alkoi 1970-luvulla. Kansainvälinen adoptio toiminta oli silloin vielä pienimuotoista, järjestäytymätöntä eikä asianmukaista lakia ollut olemassa. Kansainvälisiä adoptioita koskeva lainsäädäntö saatiin Suomeen vasta vuonna 1985 ja adoptiolaki uusittiin vuonna 2012. Tilastot ennen vuotta 1985 Suomeen ulkomailta adoptoiduista ovat osin puutteellisia, mutta määrät ovat olleet melko marginaalisia. (Parviainen 2003, 33–35.)

Arvioiden mukaan Suomeen on adoptoitu ulkomailta kaikkiaan noin 4 000 lasta, ja heistä valtaosa on vielä alaikäisiä. Suurin osa ensimmäisistä Suomeen adoptoiduista lapsista on syntynyt Intiassa, Etiopiassa ja Kolumbiassa. Vuodesta 1992 lapsia on ollut mahdollista adoptoida Venäjältä. Kaikista Suomeen adoptoiduista tällä hetkellä suurin osa on jo venäläissyntyisiä. Suomeen on tullut enimmillään n. 300 lasta vuonna 2005, ja sen jälkeen määrä on ollut vuosittain n. 200 lasta. Viime vuosina eniten lapsia on tullut Suomeen Etelä-Afrikasta, Kiinasta ja Venäjältä. (Tilastokeskus 2012; Sosiaali- ja terveysministeriö 2010.)

Vuosien 1985–1996 välillä Suomeen saapuneiden lasten sukupuolijakauma oli tasainen. Vuonna 2005 Suomeen adoptoitiin lapsia valtaosin Kiinasta, mikä selittää tyttöjen suuren osuuden. Vaikka vuosien 1985–1996 välillä vauvaikäisiä tuli enemmän kuin nykyään, edelleen suuri osa adoptoitavista lapsista on alle kolmevuotiaita. Alle 1-vuotiaiden osuus on kuitenkin vähentynyt.

Adoptioiden sääntely Suomessa

Suomessa kansainvälinen adoptio toiminta on luvanvaraista ja säänneltyä. Uusi adoptiolaki hyväk-

Kuvio 2. Kansainväliset adoptiot Suomeen syntymämaittain vuonna 2011. Lähde: Tilastokeskus.

Taulukko 3. Suomeen adoptoitu-
jen lasten iät 1985–1996.

Ikäjakausi	1985–1996
Alle 1 vuotta	239
1–2 vuotta	237
2–3 vuotta	117
3–4 vuotta	82
4–5 vuotta	68
5–6 vuotta	56
Yli 7 vuotta	87
Tyttöjä	441
Poikia	445

Lähde: Adoptiolautakunta, toimintakertomus.

Taulukko 4. Suomeen adoptoitu-
jen lasten iät 2000, 2005 ja 2012.

Ikäjakausi	2000	2005	2012
Alle 1 vuotta	50	53	9
1 vuotta	45	159	48
2 vuotta	33	42	31
3 vuotta	17	16	24
4 vuotta	15	13	10
5 vuotta	4	9	10
6 vuotta	14	7	5
7 vuotta	9	4	4
8 vuotta	3	2	2
9 vuotta	4	3	3
yli 10 vuotta	4		
Tyttöjä	99	201	47
Poikia	99	107	99

Lähde: Adoptiolautakunta.

syttiin vuonna 2012. Adoptiolain mukaan Suomessa asuvan adoptiohakijan on adoptoitava palvelunantajan kautta toisin kuin joissakin muissa maissa. Yhdysvalloissa jopa 40 % adoptioista tehdään yksityisesti (Modell 2002, 136). Suomessa on kolme palvelunantajaa: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, Interpedia ry ja Pelastakaa Lapset ry. Suomalaisilla adoptionpalvelunantajilla on kumppanit tietyis-

sä maissa, ja siksi adoptiolapset ovat lähinnä näistä kumppanuusmaista (lukuun ottamatta joitakin kohdemaassa asuessa itsenäisesti tehtyjä adoptioita).

Lain mukaan Suomessa asuvan hakijan/hakijoiden on saatava adoptioneuvontaa kunnan sosiaaliviranomaiselta (tai kunta ostaa palvelun Pelastakaa Lapset ry:ltä). Adoptioneuvonnan päätteeksi sosiaalityöntekijä kirjoittaa kotiselvityksen, jonka perusteella haetaan adoptiolupaa Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) alaiselta adoptiolautakunnalta (aiemmin lapseksiottamisasioiden lautakunta). Vasta adoptiolautakunnan hyväksymän luvan saatua hakupaperit voidaan lähettää kohdemaan, jossa käsittely jatkuu. (Ks. prosessista tarkemmin esim. palvelunantajien internet-sivuilta.)

Adoptiohakijoiden kelpoisuudesta on säädetty Suomen laissa siten, että hakijan/hakijoiden on oltava vähintään 25-vuotiaita ja enintään 50-vuotiaita. Adoptoitavan lapsen ja adoptiovanhemman välinen ikäraja saa olla enintään 45 vuotta. Avioparit ja yksinhakijat voivat adoptoida, mutta avoparit eivät. (Adoptiolaki 6-9 §.) Rekisteröidyssä parisuhteessa olevat eivät voi Suomen lain mukaan hakea vierasadoptiota, mutta perheen sisäinen adoptio tuli rekisteröidyssä parisuhteessä mahdolliseksi vuonna 2009 (Laki rekisteröidystä parisuhteesta 9 §).

Suomen adoptiolautakunnan viimeisin toimintakertomus on vuodelta 2009. Tuolloin käsitellyssä oli yhteensä 381 adoptiolupahakemusta, joista 165 oli ns. jatkolupia, joissa edellinen adoptiolupa

on mennyt umpeen ennen kuin adoptio on toteutunut. Adoptiolupa on voimassa kaksi vuotta. Lupa on uusittava, mikäli prosessi vie kohdemaassa pidempään kuin kaksi vuotta, niin kuin usein nykyään käy. Vain yksi lupa hylättiin adoptiolautakunnassa vuonna 2009. Useimmiten hakija peruu itse adoptiolupahakemuksen jo ennen lautakuntakäsittelyä, mikäli kelpoisuusehdot eivät täyty. Yleensä hylkäysperusteena on liian korkea ikä tai huono terveystilanne. Yksinhakijoiden lupia oli lautakunnan käsittelyssä vuonna 2009 vain kuusi, ja ne olivat kaikki naisten hakemuksia. Adoptioluvanhakijoista valtaosa on yli 35-vuotiaita, ja melko suuri osa on yli 40-vuotiaita. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010.)

Lähtäjämaiden kriteerit adoptiohakijoille

Kohdemaan viranomaiset viime kädessä päättävät hakijoiden kelpoisuudesta. Koska adoptiohakijoita on monissa Suomen kohdemaissa enemmän kuin adoptiota odottavia lapsia, hakijoita laitetaan ”paremuusjärjestykseen”. Etusijalle laitetaan monessa paikassa sellaiset pariskunnat, jotka ovat biologisesti lapsettomia. Tämän vuoksi adoptioprosessiin ei lähde samassa määrin kuin aiemmin hakijoita, joilla on entuudestaan biologisia lapsia. Yksinhakijoiden adoptiomahdollisuudet ovat vähentyneet samasta syystä. Myös avioliiton kestolle voidaan laittaa vaatimuksia etenkin, jos kyseessä ei ole ensimmäinen avioliitto.

Kohdemaiden adoptiokriteereissä näkyvät kulttuuriset arvostukset. Joissakin maissa adoptiohakijoiden toivotaan olevan nuoria (esim. Kolumbia), ja joissakin taas hiukan iäkkäämpiä (yleensä Aasiassa). Yleensä hakijoiden ikä suhteutetaan lasten ikään, eli mitä nuoremmat hakijat, sitä paremmat mahdollisuudet on saada 0-2-vuotias lapsi. Hyvin yleisiä kriteerejä adoptiohakijoille ovat vakaa elämäntilanne säännöllisine tuloineen ja hyvä terveys. Monilla mailla on tarkat kriteerit siitä, mitkä sairaudet estävät adoption. Näitä ovat esimerkiksi mielenterveyden sairaudet ja –häiriöt (myös psyykenlääkitys voi estää adoption), pitkäaikaissairaudet tai etenevät sairaudet (esim. diabetes). Sairastettu syöpä voi olla esteenä joissakin maissa tai syövän parantumisesta täytyy olla kulunut tietty aika. Myös ylipaino voi olla esteenä adoptiolle, sillä se

nähdään joissakin maissa merkittävänä terveysriskinä adoptiovanhemmalle. (Sukula 2009, 172–174; Pelastakaa Lapset ry; Interpedia ry; Helsingin kaupunki.)

Kiinasta adoptoitvien vuositulojen on oltava vähintään 10 000 US\$ perheenjäsentä kohden mukaan lukien tuleva adoptiolapsi. Jos adoption jälkeen perheessä olisi yhteensä 4 perheenjäsentä, perheen yhteenlaskettujen vuositulojen olisi oltava 40 000 US\$. Kiinan viranomaiset edellyttävät myös, että kaikilla hakijoilla on vähintään lukio- tai ammatitutkinto. Jotkut Suomen kohdemaat ja niissä toimivat lastenkodit edellyttävät hakijoilta kristillistä vakaumusta. Helsingin kaupungin Thaimaan kontakti näkee ongelmallisena hakijoiden vuorotyön tai uhkapeleihin ja veikkaukseen liittyvän työn. Suomen uusin kohdemaana adoptiokentällä on Kenia. Kenia vaatii adoptiohakijoita asumaan maassa koko adoptioprosessin ajan eli n. 8-12 kuukautta. (Pelastakaa Lapset ry, Interpedia ry, Helsingin kaupunki.)

Eri maiden ja niiden yhteistyöjärjestöjen kriteerit adoptiohakijoille ovat siis hyvin erilaisia. On todennäköistä, että adoptiohakijat eivät kelpaa hakijoiksi kaikkiin paikkoihin. Tämän vuoksi adoptiohakijat pohtivat yhdessä adoptiopalvelunantajan kanssa sitä, mikä maa on heille mahdollinen adoptiokohde. Vaikka usein tahattomasti lapsettomille sanotaan, että ”ainahan voi adoptoida”, kaikille lasta haluaville (kansainvälinen) adoptio ei ole realistinen vaihtoehto. Kansainvälinen adoptio vaatii väistämättä resursseja, useiden kriteerien täyttämistä ja oikeaa ajoitusta. Adoptioprosessiin ryhdytään usein vasta vuosikausien lapsettomuushoitojen jälkeen. Korkea ikä voi muodostua esteeksi adoptiolle, kun adoptioprosessit ovat venyneet.

Adoptioprosessin kokonaiskestoa on vaikea arvioida, sillä kohdemaissa hakemuksia ei välttämättä käsitellä tulojärjestyksessä. Odotusajan pituus riippuu sekä hakijan/hakijoiden sopivuudesta, heidän lapsitoiveestaan että adoption vapautuvista lapsista. Prosessi Suomen päässä vie yli vuoden. Adoptioneuvonta kestää vähintään puoli vuotta, usein vuodenkin, ja monissa kunnissa adoptioneuvontaan pääsyä joutuu jonottamaan. Odotusaika kohdemaassa voi kestää 1 vuodesta yli 4 vuoteen (esim. Pelastakaa Lapset ry; Interpedia ry), eikä täyttä varmuutta adoption toteutumuksesta voida antaa (Högbacka 2008, 322).

Kansainvälisen adoption tulevaisuus?

Vuoden 2004–2005 jälkeen kansainvälisen adoption määrät ovat vähentyneet maailmanlaajuisesti. Tämä johtuu siitä, että monet lapsia luovuttavat maat ovat kiristäneet adoptiolainsäädäntöään. Maat pyrkivät sijoittamaan perhettä vailla olevat lapset maan sisäiseen adoptioon. Tähän velvoittaa myös Haagin yleissopimus vuodelta 1993, joka koskee lasten suojelua ja yhteistyötä adoptioasioissa. Sopimuksen allekirjoittaneet maat ovat sitoutuneet siihen, että lapselle pyritään ensisijassa etsimään koti maan sisältä; kansainvälistä adoptiota voidaan harkita vasta, jos synnyinmaasta ei löydy lapselle kotia.

Adoptiolukujen laskuun vaikuttaa myös lähettäjämaiden vaurastuminen ja hyväksyvämpi asenne yksinhuoltajaitejä kohtaan. Lisäksi syntyvyys alenee edelleen, ja ei-toivotut raskaudet vähenevät monissa lähettäjämaissa ehkäisyvalistuksen myötä. Kansainvälinen adoptio on aina myös poliittinen kysymys. Se, että maa luovuttaa lapsia vauraampiin länsimaihin eikä pysty huolehtimaan omista lapsistaan, voidaan kokea nöyryyttävänä. Maiden sisäinen kritiikki sekä pelko väärinkäytöksistä ja lapsikaupasta vaikuttavat kansalaisten asennoitumiseen ja sitä kautta maan adoptiopolitiikkaan. Viime aikoina suomalaisessa mediassa on kirjoitettu etenkin Venäjän päätöksestä lopettaa adoptiot Yhdysvaltoihin (esim. Helsingin Sanomat 28.12.2012) ja mahdollisesti myös Suomeen (esim. Helsingin Sanomat 12.1.2013).

Jos adoptiohakijat laitetaan ”paremmuusjärjestykseen”, niin tietty hierarkia on nähtävissä myös adoptiohakijoiden lapsitoiveissa. Vauvaikäiset, terveet ja vaaleaihoisimmat lapset (usein tytöt) ovat halutuimpia ja adoptoidaan ensimmäisten joukossa sekä maan sisäisesti että kansainvälisesti (Selman 2012a, 2012b; Högbäck 2008, 320–322). Kun maan sisäiset adoptiot kehittyvät, kansainväliseen adoptioon luovutettavat lapset ovat todennäköisesti tulevaisuudessa yhä vanhempia ja/tai ns. erityistarpeisia (engl. special need) lapsia. Erityistarpeisella lapsella on jokin fyysinen tai psyykinen erityistarve. Se voi olla lievä ja Suomessa hoidettavissa oleva sairaus, tai pitkäaikaista hoitoa tai kuntoutusta vaativa erityistarve. Adoptiohakijan tulee hakuvaiheessa lista-

ta ne erityistarpeet, joihin on varautunut. (Pelastakaa Lapset ry; Interpedia ry.)

Vaikka adoptioprosessi tiedetään pitkäksi ja vaativaksi, hakijoita on riittänyt. Högbäck (2008, 313) kirjoittaa, että Suomessa on jonoa sekä (julkisen puolen) hedelmöityshoitoihin että adoptioneuvontaan. Samaan aikaan, kun adoptiohakijoista on ylitarjontaa, sijaisvanhemmista on Suomessa pulaa. Sijaisvanhemmuus ei tunnu vastaavan vanhemmiksi haluavien tarpeeseen saada pysyvä perhe ja oma lapsi. Myös hedelmöityshoidot kehittyvät jatkuvasti. Suomessa tehdään hedelmöityshoitoja luovuteuilla alkioilla. Sijaisnnyntys on ainakin toistaiseksi Suomessa kielletty, vaikka sen hyväksymisestä tietyissä tapauksissa keskustellaan taas (ks. Oikeusministeriö).

Kansainvälisen adoption tulevaisuuden tulee ratkaisemaan kysynnän ja tarjonnan yhteensopivuus. Ovatko adoptiohakijat valmiita adoptoimaan vanhempia ja/tai erityistarpeisia lapsia? Tai löytyykö uusia kohdemaita, joissa on tarvetta ja halukkuutta kansainväliselle adoptiolle, mutta ei vielä adoptiota mahdollistavaa lainsäädäntöä. Vai syrjäyttävätkö muut tavat perustaa perhe kansainvälisen adoption?

Lähteet

- Adoptiolaki 20.1.2012/22. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120022>
- Adoptiolautakunta. <http://www.valvira.fi/luvat/adoptio/tilastot> Luettu 29.1.2013.
- Haagin sopimus (1993). http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=69 Luettu 29.1.2013.
- Helsingin kaupunki. Sosiaalivirasto. http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/Perheiden+palvelut/perheoikeudelliset_asiat/palvelut/adoptio/kv_adoptio-palvelu Luettu 29.1.2013.
- Helsingin Sanomat 28.12.2012. Putin aikoo allekirjoittaa adoptiokiellon Yhdysvaltoihin. Ulkomaat.
- Helsingin Sanomat 12.1.2013. Venäjällä arvostellaan adoptiokielloa. Kotimaa.
- Högbäck, Riitta (2008): The Quest for a Child of One's Own: Parents, Markets and Transnational Adoption. *Journal of Comparative Family Studies*, 39:3, s. 311-330.

- Interpedia ry. <http://www.interpedia.fi/adoptio/adoptiomaat> Luettu 29.1.2013.
- Kavén, Pertti (2010): Humanitaarisuuden varjossa. Poliittiset tekijät lastensierrossa Ruotsiin soittiemme aikana ja niiden jälkeen. Akateeminen väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Laki rekisteröidystä parisuhteesta 9.11.2001/950. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010950>.
- Modell, Judith (2002): *A Sealed and Secret Kinship*. Berghahn Books, New York & Oxford.
- Oikeusministeriö. <http://www.om.fi/Etusivu/Valmisteilla/Lakihankkeet/Henkiloperhejaperintoikeus/1324021962686> Luettu 29.1.2013.
- Parviainen, Heikki (2003): Kansainvälinen adoptio toiminta Suomessa vuosina 1970–2000. Väestöliitto, Helsinki.
- Pelastakaa Lapset ry. <http://www.pelastakaalapsat.fi/toiminta/lastensuojelutyo/adoptiot/kansainvaliset-adoptiot/> Luettu 29.1.2013.
- Selman, Peter (2000): The demographic history of intercountry adoption. Teoksessa Peter Selman (toim.) *Intercountry Adoption. Developments, trends and perspectives*. BAAF, London, s. 15–39.
- Selman, Peter (2006): Trends in Intercountry Adoption: Analysis of Data from 20 Receiving Countries, 1998–2004. *Journal of Population Research*, 23:2, s. 183–204.
- Selman, Peter (2009): *The Movement of Children for International Adoption. Development and Trends in Receiving States and States of Origin*. Teoksessa Diana Marré & Laura Briggs (toim.) *International Adoption. Global Inequalities and the Circulation of Children*. New York & London, New York University Press.
- Selman, Peter (2012a): The Global Decline of Intercountry Adoption: What lies ahead? *Social Policy & Society*, 11:3, s. 381–397.
- Selman, Peter (2012b): Global trends in intercountry Adoption: 2001–2010. https://www.adoptioncouncil.org/images/stories/documents/NCFA_ADOPTION_ADVOCATE_NO44.pdf. Luettu 29.1.2013
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2010): Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunta. Toimintakertomus 2009. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.
- Sukula, Seija (2009): *Matka äidiksi. Tarinoita adoptiosta ja yksinvanhemmuudesta*. Akateeminen väitöskirja. Tampere, Tampereen yliopisto.
- Tilastokeskus. http://www.tilastokeskus.fi/til/adopt/2011/adopt_2011_2012-05-31_fi.pdf Luettu 29.1.2013.

Maratonia Ameriikan raitilla

Sattui jokunen vuosi sitten Detroitin maratonilla. Paikalliset suomalaiset olivat koonneet joukkueen ja sopineet kimppajuoksusta. Vetäjäksi lupautui ”Pertti”, joka tunnettiin erittäin kovakuntoisena juoksun harrastajana. Amerikkalaiseen tyyliin joukkueeseen mahtui monenkokoista ja -ikäistä tossunkuluttajaa. Pertti tiesi, että keskivauhti ei nousisi kovin kovaksi, ja laati juoksusuunnitelman sen mukaan. Maraton juostaan Kanadasta Windsorin kaupungista USA:n puolelle Detroitiin.

Kun juoksua oli takana muutama tunti, oli Pertin tupakantuska hitaan vauhdin vuoksi käynyt sietämättömäksi. Jolkutellessaan Pertti pistikin tupakaksi. Kaikki sujui hyvin, kunnes maalia lähestyttäessä järjestäjien joukosta tuli iso, puuskuttava mies solmio kaulassa juoksemaan Pertin rinnalle. Hän katsoi anovasti Perttiä: ”Sir, voisitteko panna tupakat pois. Olemme suorassa TV-lähetyksessä, ja Amerikan syöpäsäätiö tukee juoksuamme”. Pertti tumppasi savukkeen ja jatkoi nylkyttämistään.

Maailmalle yhtenä, takaisin toisena?

Suomalaisten ekspatriaattiperheiden lapset kulttuurisissa siirtymissä

Anu Warinowski

Johdanto

Tarkastelen väitöstutkimuksessani makrotason ilmiöiden – globaalin työelämän ja kansainvälisen liikkuvuuden – seurauksia mikrotasolla, lapsen elämässä. Ulkomailla väliaikaisesti työskentely voidaan nähdä yhtenä globalisaation ilmenemismuotona. Suomalainen työelämä on kansainvälistynyt voimakkaasti 1980-luvulta lähtien. Tällä hetkellä kansainvälistymisen eetos kattaa suomalaisen työelämän tietotyön osalta.

Käytän nyt tarkastettavassa tutkimuksessa vanhempien työn yhteydessä käsitettä ekspatriaatti. Tällä kasvatustieteessä uudella käsitteellä haluan kytkeä lapsen kulttuuriset siirtymät ekspatriaatin työkontekstiin, ja sitä kautta kansainvälistyneeseen työelämään. Ekspatriaatti määrittyy tutkimuksessani väliaikaisesti ulkomailla työskenteleväksi työntekijäksi, joka voi olla ulkomailla joko työnantajansa lähettämänä tai itsenäisesti työpaikkansa järjestäneenä.

Kauppatieteellinen ekspatriaattitutkimus on perinteisesti kohdistunut tarkastelemaan liike-elämän työntekijöitä, jotka ovat ulkomaankomenuksella. Tässä tutkimuksessa ekspatriaattiuutta ei rajata perinteiseen tapaan ainoastaan yritysmaailmaan, vaan siihen sisällytetään myös muiden alojen työntekijät, kuten tutkijat. Perinteisessä ekspatriaattitutkimuksessa keskiössä ovat itse ekspatriaatti ja hänen työsuorituksensa. Perhe ja lapsi eivät tähän tarkasteluun ole juuri sisältyneet.

Tarkastelen tutkimuksessa vanhemman globaalin työn vuoksi tapahtuvaa perheen ulkomaille muuttoa ja paluumuuttoa lapsen kulttuurisi-

KT Anu Warinowski työskentelee yliopisto-opettajana Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksella. Kirjoitus on hänen Lectio praecursoria, jonka hän esitti väitöstilaisuutensa alussa 14.12.2012. Väliotsikointi on tehty jälkikäteen, samoin kirjallisuusluettelo.

na siirtyminä. Adjektiivi 'kulttuurinen' korostaa Arjun Appadurain mukaan kontekstisidonnaisuutta. Tämän tutkimuksen tarkastelunäkökulma lasten ulkomaille muuttoon ja paluumuuttoon on kontekstuaalinen: siirtymät nähdään tiiviisti lapsen kehitysympäristöihin sekä laajempiin rakenteellisiin tekijöihin kytkeytyneenä. Lisäksi Appadurai viittaa käsitteellään kulttuureihin kytkeytyviin eroihin, kontrasteihin ja vertailuihin. Ymmärrän kulttuurin laajana ja dynaamisena käsitteenä, johon tässä tutkimuksessa sisältyvät etnisyyden lisäksi kieli, yhteiskuntaluokka sekä ikä. Lisäksi näen kulttuurikäsitteen viittaavan myös perheen ja koulun tasolle. Tällä "välitasolla" käytän kulttuurin sijaan systeemin käsitettä.

Tutkimuksen lähtökohtana on ajatus siitä, että ulkomaille muuton merkitys identiteetin näkökulmasta ei ole samanlainen aikuiselle ja lapselle. Jo Antiikin Kreikassa Platon havaitsi lasten sopeutuvan uuteen kulttuuriin vanhempia paremmin. Platon päätyi johtopäätökseen, että ulkomaille tulisi matkustaa vasta yli 40-vuotiaana. Nykyisenä globaalina aikana näin radikaali ehdotus ei saane juuri kannatusta. Havainto siitä, että lasten ja aikuisten kokemukset kulttuurisista siirtymistä poikkeavat toisistaan, on kuitenkin merkityksellinen.

Aikaisempi tutkimus

Aiempi vanhempien työn vuoksi ulkomailla asuneiden lasten tutkimus on pääosin lähtöisin Yhdysvalloista ja Japanista. Aiemmassa kansainvälisessä tutkimuksessa lapsia on tarkasteltu ekspatriaattiryhmittäin. Liike-elämän ekspatriaattien lapsia on tarkasteltu erillään esimerkiksi lähetystyöntekijöiden ja armeijan työntekijöiden lapsista. Tässä tutkimuksessa oli mukana monia eri ekspatriaattiryhmiä. Suurimman ryhmän muodostivat liike-elämän työntekijät. Toiseksi yleisin ekspatriaattiryhmä koostui yliopistotutkijoista.

Amerikkalaisissa tutkimuksissa näkökulma on ollut pääosin yksilöllinen, kun taas japanilaisissa tutkimuksissa tarkastelu on tapahtunut koulujärjestelmän tasolla. Väitöstutkimuksessani olen kiinnostunut lapsen eli mikrotason lisäksi erityisesti perheen tasosta sekä laajemmasta makrotasosta, globaalista ja suomalaisen yhteiskunnan tasosta. Tämä kontekstuaalinen näkemys on vanhempien työn vuoksi ulkomailla asuneiden lasten kansainvälisessä tutkimuksessa uutta.

Perhe ja muutto

Käytän tutkimusjoukosta käsitettä 'ekspatriaatti-perheiden lapset' korostaakseni perheen merkitystä lapsen ulkomaille muuton ja paluumuuton siirtymissä. Perhe on lapsen ulkomaille muuton ja paluumuuton siirtymien tarkastelussa keskeisin konteksti monesta syystä. Ensinnäkin perhe on kaikille lapsille erittäin merkittävä kehitysympäristö. Lisäksi ekspatriaattiperheen lapselle perhe on juuri se, mikä aikaansaa kulttuuriset siirtymät. Perheen merkitys korostuu myös siksi, että ulkomaille muutossa ja paluumuutossa perhe on ainoa pysyvä konteksti. Perhettä ei sen keskeisestä roolista huolimatta ole aiemmin tutkittu kansainvälisissä ekspatriaattiperheiden lasten tutkimuksissa.

Käytän tutkimuksessa erityisesti kahta teoreettista lähestymistapaa: perhetutkimuksellista näkökulmaa, ja siinä tarkemmin perhesysteemistä teoriaa sekä lapsuudentutkimuksellista näkökulmaa. Tutkimuksen aineisto koostuu vanhemmilta kerätystä sähköisestä kyselyaineistosta, sekä lapsilta kerätystä haastatteluaineistosta.

Tutkimustehtävät

Tutkimuksen yhtenä tehtävänä oli kuvailla lasten sopeutumista siirtymiin sekä löytää sille mahdollisia selityksiä. Sopeutumisen käsite kattaa psykologisen ja sosiokulttuurisen sopeutumisen sekä kulttuurisen identiteetin. Vanhemmilta kerätyn aineiston perusteella lasten ulkomaille muuttoon ja paluumuuttoon sopeutumisesta piirtyi erittäin myönteinen kuva. Ulkomaille muutto näyttöytyi paluumuuttoa vaikeampana siirtymänä ainoastaan sosiaaliskielellisten vaikeuksien näkökulmasta. Paluumuuton haasteellisuus suhteessa ulkomaille muuttoon tuli esiin tuloksissa. Lasten sopeutumisessa oma merkityksensä oli lapsen iällä. Lisäksi havaittiin, että lapsen sopeutumisen kannalta vanhemman ekspatriaattiryhmällä ei näyttäisi olevan merkitystä. Lapsen näkökulmasta eri ekspatriaattiryhmien tutkiminen yhdessä on siten perusteltua.

Tutkimustehtävänä oli lisäksi ymmärtää lasten kokemusten rakentumista ulkomaille muuton ja paluumuuton siirtymissä. Siirtymäkokemukset nähdään sopeutumisen ulottuvuuksia vastaten tunteina, toimintana ja identiteettinä. Lasten haastatteluaineisto toi vanhempien myönteisen käsityksen rinnalle muita sävyjä. Lasten kokemuksia rakensi muun muassa ikävän tunne. Lasten kokemusten yksilöllisyys nousi esiin haastatteluaineistosta.

Tutkimuksessa selvitettiin myös ekspatriaatti-perheiden voimavaroja, jotka muodostavat lasten kulttuuristen siirtymien keskeisen kontekstin. Nimenomaan perheen tason voimavarat näyttivät kytkeytyvän lasten sopeutumiseen. Lasten sopeutumista edesauttoivat muun muassa vanhempien toimiva parisuhde sekä perheen rutiinien jatkuvuus.

Perhe oli lasten kulttuuristen siirtymien tärkein tukija. Lapset näyttivät jäävän siirtymissä pitkälti perheensä tuen varaan. Lasten onneksi keskiluokkaisilla ekspatriaattiperheillä oli runsaasti voimavaroja. Erityisesti perheiden sisäiset voimavarat olivat vahvat. Perhe näytti toimivan ulkomailla asuttaessa eräänlaisessa kuplassa.

Perheiden voimavaroja määritti erityisesti se, että ekspatriaattiperheet olivat kulttuurisissa siirtymissä dynaamisessa muutoksessa. Nämä perheissä tapahtuvat muutokset voivat olla lasten

näkökulmasta keskeisempiä kuin varsinaiset kulttuuriset muutokset.

Ekspatriaattilapsi tarvitsee tukea

Keskeisin tutkimuksen viesti ekspatriaattiperheiden vanhemmille on se, että heidän tulisi ulkomaille muuton ja paluumuuton siirtymissä keskittyä takaamaan lasten jatkuvuuden kokemuksia sekä tukemaan lasten emotionaalista hyvinvointia lasten kansainvälistymisen tukemisen sijaan. Vanhempien tulisi tukea lastensa psyykkistä hyvinvointia, sillä juuri sille kulttuuriset siirtymät asettavat suurimman haasteen.

Lapsen kulttuuriset siirtymät voivat parhaimmillaan muodostua voimavaraksi niin yksilön, perheen kuin yhteiskunnankin tasolla. Lapselle ulkomailla asuminen voi olla elämää keskeisesti rakentava myönteinen kokemus. Perheelle ulkomailla asuminen voi näyttäytyä perhekeskeisenä ja perheen yhteenkuuluvuutta vahventavana aikana. Suomalaisen yhteiskunnan näkökulmasta kansainvälistynyt työelämä määrittyy tällä hetkellä kansainvälisessä kilpailussa pärjäämisen elinehdoksi niin liike-elämässä kuin yliopistomaailmassa.

Perhekontekstin ohella tutkimuksessa tarkasteltiin myös perinteisempää kasvatustieteiden tarkastelukontekstia: *koulua*. Aiemmissa kansainvälisissä tutkimuksissa ekspatriaattiperheiden lasten koulumuodoksi on määrittynyt kansainvälinen koulu. Myös Suomessa kansainvälisiä kouluja on osin perustettu ulkomailta palaavien suomalaislasten tukemiseksi. On ajateltu, että paluumuuton kokeneet lapset sijoittuvat nimenomaan kansainvälisiin kouluihin. Näin ollen näiden lasten asioita ei ole nähty tarpeelliseksi ottaa huomioon niin sanotussa tavallisessa peruskoulussa.

Suomessa kansainvälisten koulujen ulkopuolisessa koulukontekstissa ekspatriaattiperheiden lapsista ei puhuta. Tälle oppilasryhmälle ei ole suunnattu suomalaisessa peruskoulussa erillisiä tukitoimia. Ulkomailla asuneita lapsia ei tiettävästi Suomessa tilastoida. Niinpä ulkomailta palanneiden lasten sijoittumisesta koulumuodoittain ei ole tietoa. Tämän vuoksi tutkimukseen haluttiin saada laaja aineisto suomalaisista peruskouluista. Tutkimuksen aineisto kerättiin kahdeksan su-

uren suomalaiskaupungin peruskoulujen kautta. Tutkimuskaupungit olivat Espoo, Tampere, Vantaa, Turku, Oulu, Lahti, Kuopio ja Jyväskylä. Tavoitin kyselyaineiston tutkimusjoukon näiden kahdeksan suuren suomalaiskaupungin 399 kouluyksikön kautta.

Kyselyaineiston keräämisen yhteydessä kartoitin, missä kouluissa tutkimusjoukon lapset käyvät kouluaan. Ajatus siitä, että ulkomailla asuneet suomalaislapset käyvät kouluaan kansainvälisissä kouluissa, ei pitänyt tutkimukseni tulosten mukaan paikkansa. Väitöstutkimukseni tulosten mukaan suuri enemmistö, 83 prosenttia, näistä lapsista käy Suomessa koulua peruskoulussa, suuri osa yleisluokalla tai kielipainotteisella luokalla. Paluumuuton jälkeen kansainvälisessä koulussa käyviä oppilaita oli ainoastaan 13 prosenttia.

Ulkomailla asuneilla oppilailla ei ole kansainvälisissä tutkimuksissa havaittu suuria koulunkäyntiin liittyviä ongelmia. Tämän tutkimuksen tulokset olivat samansuuntaisia: lasten koulumenestys oli hyvää tai erinomaista. Hyvästä koulumenestyksestä huolimatta ulkomailla asuneet lapset tulisi nähdä koulussa oppilasryhmänä, jolla on omat erityistarpeensa. Ulkomailla asuneiden oppilaiden erityistarpeet eivät välttämättä kohdistu oppimiseen sinänsä, vaan erityisesti identiteetin tukemiseen sekä sosiaalisten suhteiden muodostamiseen.

Paluulapsi piilomaahanmuuttajana

Lasten identiteetit näyttäytyivät lapsilta kerätyn aineiston valossa dynaamisina ja tilanteisina. Paluumuuton jälkeen osalla lapsista oli kulttuurienvälinen identiteetti. Osa ekspatriaattiperheiden lapsista on identiteetiltään Pollockin ja van Rekenin identiteettijaottelun mukaan piilomaahanmuuttajia. Lapset näyttävät suomalaisilta, mutta ajattelevat eri tavoin, ”ei-suomalaisittain”. Ekspatriaattiperheiden lasten kulttuurienvälisyys on kuitenkin suomalaisessa kontekstissa piilossa: lapset nähdään ainoastaan suomalaisina.

Identiteettipohdinnat nähdään hankalina erityisesti silloin, kun muiden näkemys henkilön identiteetistä poikkeaa henkilön omasta näkemyksestä. Ekspatriaattiperheiden lapset ovat yksi tällainen ryhmä.

Toisen tällaisen ryhmän, jossa oma ja muiden näkemykset poikkeavat, voivat muodostaa kansainvälisesti adoptoidut lapset. Ulkomailta adoptoiduilla lapsilla on käänteinen tilanne ekspatriaattilapsiin verrattuna: heidän ”erilaisuutensa” on silmiinpistävä, mutta samanlaisuutensa ei. Ekspatriaattiperheiden lapsilla samanlaisuus tulee esiin, erilaisuus jää piiloon. Tämä ”erilaisuus” määrittää kuitenkin lasten identiteettiä keskeisesti ja siksi sen huomaaminen – myönteisellä tavalla – on ekspatriaattiperheiden lapsille tärkeää.

Suomalaisessa keskustelussa on vallalla kulttuurinen kahtiajakaminen, jossa ihmiset luokitellaan suomalaisiin ja maahanmuuttajiin. Jos tutkimusjoukon lasten kulttuurienvälisyys tulisi näkyviin, he voisivat osaltaan murtaa tällaista kahtiajakoa, joka globaalissa maailmassa voidaan nähdä vanhanaikaisena.

Tutkimuksessa nousi esiin kansainvälistymiseen liittyvä keskeinen paradoksi suomalaisessa yhteiskunnassa. Yhteiskunnassa ja erityisesti työelämässä on vallalla kansainvälistymisen eetos, jossa kansainvälistyminen nähdään erittäin myönteisessä valossa. Toisaalta suhtautuminen henkilötasolla niihin ihmisiin, jotka ovat ”kansainvälistyneet” ulkomailta, ei vastaa tätä myönteistä käsitystä. Muiden suomalaisten kielteisten asenteiden vuoksi tämä kansainvälisyys on pidettävä piilossa. Näin kansainvälistymisen hyödyt voivat jäädä hyödyntämättä. Yksilöille tämä piilottelu voi olla erityisen raskasta.

Ekspatriaattilapsuus voi johtaa identiteettineuvottelujen tuloksena marginaalisuuteen, joko kotoituneeseen tai rakentavaan. Lapsi itse tarvitsee tietoa siitä, mistä hänen identiteettipohdintansa kumpuavat. Lapsen tulkina voivat toimia niin vanhemmat kuin opettajatkin.

Paluuoppilaat voimavarana

Ekspatriaattiperheiden lasten huomioimisessa Suomen peruskoulujärjestelmä on poikennut japanilaisesta järjestelmästä, jossa ulkomailta asuneiden japanilaisoppilaiden koulunkäyntiin on kiinnitetty erityishuomiota. Japanin opetusministeriö on ollut erittäin aktiivinen yli 40 vuoden ajan japanilaisten lasten koulunkäynnin järjestämisessä. Suuri yleisö

on ollut Japanissa kauan tietoinen tästä oppilasryhmästä. Juuri paluuoppilaat ovat olleet Japanin kansainvälistymisen kasvot. Voi olla, että lasten tukemisjärjestelmä on kannustanut perheitä lähtemään töihin ulkomaille, ja siten pieneltä osaltaan kenties pönkittänyt japanilaisen vientiteollisuuden kasvua.

Ulkomailta palanneet lapset ovat olleet Japanissa yhteiskunnan palveluiden kohteena kauan ennen maahanmuuttajalapsia. Japanilaisille paluuoppilaille luodut palvelut ovat toimineet mallina maahanmuuttajaoppilaiden palveluiden luomisessa. Japanin mallissa maahanmuuttajien ja ekspatriaattiperheiden lasten tukemista ei nähdä toisilleen vastakkaisina, vaan niillä ennemmin nähdään samankaltaisuuksia.

Suomalaiskoulujen yhteydessä käydään yhä useammin keskustelua, jossa esiintyvät käsitteet monikulttuurisuus, kulttuurienvälisyys tai kulttuurin moninaisuus. Tämän lisääntyneen keskustelun taustalla on maahanmuuttajataustaisten oppilaiden lukumäärän lisääntyminen 1990-luvulta lähtien, erityisesti 2000-luvulla. Maahanmuuttajataustaiset oppilaat ovat Suomen monikulttuurisuuden kasvot. Suomessa monikulttuurisuuskasvatuksen painopiste on ollut erilainen kuin Japanissa.

Yksi tapa tuoda ekspatriaattiperheiden lapset esiin suomalaiskoulussa olisi ottaa uudelleen käyttöön käsite paluuoppilas, jota käytettiin aikoinaan Ruotsista palanneiden siirtolaislasten yhteydessä. Paluuoppilaskäsitettä on käytetty Japanissa ekspatriaattiperheiden lapsista. Paluuoppilaskäsite voitaisiin päivittää kattamaan kaikki ulkomailta palaavat lapset. On kuitenkin muistettava, että oppilas ei tarvitse tukea pelkästään paluumuuton jälkeen, vaan koko prosessin ajan – jo ennen ulkomaille muuttoa, siellä asuessa ja erityisesti paluun jälkeen. Paluuoppilaskäsite voisi myös toimia apuna liittämään nämä kulttuurienväliset lapset osaksi monikulttuurisuuskasvatusta.

Tällä hetkellä Suomessa on kasvatuksen alueella käytössä useita rinnakkaiskäsitteitä, kuten globaalikasvatus, kansainvälisyyskasvatus, monikulttuurisuuskasvatus ja kulttuurienvälisyyskasvatus. Tämä tekee tästä kulttuurienvälisestä tutkimusalasta sekavan. Monikulttuurisuuskasvatus on pitkälti painottunut maahanmuuttajataustaisten oppilaiden tarkasteluun. Ekspatriaattilapset muodostavat ryhmän, joka sijaitsee käsitteellisesti

sekä kansainvälisyyskasvatukseen että monikulttuurisuuskasvatukseen alueilla. Paluulapset tarjoavat loistavan tilaisuuden yhdistää nämä kaksi päällekkäistä lähestymistapaa. Tässä yhdistämisessä voisi toimia apuna riittävän laaja yleiskäsite, kuten globaalikasvatuksen käsite.

Olipa käsite mikä tahansa, keskeistä olisi vahvistaa kulttuureita tarkastelevan kasvatuksen asemaa niin opetussuunnitelmien, opettajankoulutuksen kuin käytännön koulutyönkin tasolla. Jos näkökulmana on kriittisen monikulttuurisuuskasvatuksen näkemys siitä, että monikulttuurisuuskasvatus tulisi suunnata kaikille oppilaille taustasta riippumatta, myös ekspatriaattiperheiden lapset sisältyisivät monikulttuurisuuskasvatuksen piiriin. Toivottavasti uusien perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden myötä jokaisen oppilaan identiteetin tukeminen koulussa saadaan ulottumaan myös ekspatriaattiperheiden lapsiin asti.

Lähteet

- Appadurai, A. 1996. *Modernity at large: Cultural dimensions of globalization*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Pollock, D. C. & van Reken, R. E. 1999. *The third culture kid experience*. Yarmouth, ME: Intercultural Press.
- Pollock, D. C. & van Reken, R. E. 2009. *Third culture kids: The experience of growing up among worlds*. Boston: Nicholas Brealey.
- van Reken, R. 2011. *Cross-cultural kids: The new prototype*. Teoksessa G. Bell-Villada & N. Sichel sekä F. Eidse & E. Neil Orr (toim.) *Writing out of limbo: International childhoods, global nomads and third culture kids*. Newcastle upon Tyne, UK: Cambridge Scholars Publishing, 25–44.

Dosentti Arno Tanner Maahanmuuttovirastosta asiantuntijaksi Euroopan turvapaikkatukivirastoon Maltalle

Dosentti Arno Tanner toimii sisäministeriön edustajana instituutin valtuustossa. Arno on luonut menestyksellisen uran sekä maahanmuuttoasioiden virkamiehenä että alan tutkijana. Hän siirtyi 16.3. alkaen Euroopan turvapaikkaviraston EASO:n tehtäviin kansalliseksi erityisasiantuntijaksi. EASO eli 'European Asylum Support Office' sijaitsee Maltan pääkaupungissa Vallettassa. Kyseessä on suhteellisen uusi EU-virasto, jonka keskeinen tehtävä on tuottaa tietoa ja tutkimusta muuttoliikevirroista.

"Päätyöni on rakentaa kansallisista asiantuntijoista, UNHCR:stä, EU:sta ja EASOsta toimiva Euroopan Itä-Eurooppaa ja Balkania koskeva tiedollinen resurssikeskus. Yhteistyössä tulee olemaan mukana myös Frontex ja myöhemmässä vaiheessa mahdollisesti myös Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM", kertoo dosentti Arno Tanner.

Tannerin tavoitteena on tuoda yhteistyöhön suomalaista maahanmuuttotutkimusosaamista, sekä vahvistaa toiminnan ja tiedonvaihdon avoimuutta, asiantuntijuutta, läpinäkyvyyttä ja mutkattomuutta. Tanner toteaa, että EASOn raporttien tulee nousta Yhdysvaltain ulkoministeriön ja Amnestyn tasoiseksi "kärkitiedoksi" myös kansallisella tasolla.

Taloudelliset argumentit keskeisiä maahanmuuttokeskustelussa

Anna-Maria Nykänen

Anna-Maria Nykänen, valtiotieteiden maisteri, kansanedustajan avustaja, Eduskunta.

Artikkelissa selvitetään niitä argumentteja, joita suomalaisessa yhteiskunnallisessa keskustelussa käytetään maahanmuuton kannattamiseksi ja vastustamiseksi. Tutkimus sijoittuu vuosien 2003 ja 2011 käytyjen eduskuntavaalien väliseen aikaan.

Maahanmuuttokeskustelussa käytetyistä argumenteista nousi esiin neljä laajempaa teemaa: talouteen, turvallisuuteen ja kulttuuriin liittyviä, sekä niin kutsuttuja kiellettyjä argumentteja.

Taloudelliset argumentit ovat olleet selkeästi suosituimpia perusteita sekä maahanmuuton kannattamiselle että vastustamiselle. Turvallisuuteen liittyviä argumentteja käytettiin lähinnä maahanmuuton vastustamiseen. Maahanmuuton vaikutukset suomalaiseen kulttuuriin nähtiin sekä positiivisena että negatiivisena asiana.

Asiasanat: Maahanmuutto, argumentointi, pakolainen, turvapaikanhakija, työperäinen maahanmuutto

Johdanto

Maahanmuutto ja maahanmuuttajat ovat nousseet suosituksi keskustelunaiheiksi 2000-luvun Suomessa. Mielipiteiden kirjo aiheesta on laaja. Jotkut tuntuvat vastustavan kaikkea maahanmuuttoa liittyvää, kun taas toiset puhuvat monikulttuurisuuden puolesta kaikissa mahdollisissa yhteyksissä. Sekä poliitikkoja että tavallisia kansalaisia luokitellaan rasisteiksi, mamukriitikoiksi tai kukkahattutädeiksi. Tämä on ollut selkeästi havaittavissa myös tämän vuoden tammikuun alussa sosiaalisessa mediassa levinneessä Umayya Abu-Hannan kolumnikirjoitusta ”Lottovoitto jäi lunastamatta” (HS 30.12.2012) seuranneessa julkisessa keskustelussa. Mielipiteiden monimuotoisuus on siis selvillä. Vähemmän on kuitenkin kiinnitetty huomiota siihen, miksi keskustelun eri osapuolet ovat sitä mieltä kuin ovat. Millä perusteilla suomalaiset vastustavat tai kannattavat maahanmuuttoa? Mitä argumentteja he käyttävät julkisessa keskustelussa mielipiteidensä tukena?

Turun yliopiston poliittisen historian oppiaineeseen tekemäni pro gradu -tutkielma ”Hyöty vai haitta, uhka vai uhri?” selvitti juuri tätä kysymystä. Tutkimuksessa tarkastellaan, millä argumenteilla Suomessa kannatetaan ja vastustetaan maahanmuuttoa vuosien 2003–2011 eduskuntavaalien välisellä ajanjaksolla. Mika Salo on ansiokkaasti selvittänyt maahanmuuttoa vastustavia argumentteja 1990-luvun alusta aina vuoden 2003 eduskuntavaaleihin saakka (Salo 2004). Täten jatkoin omalta osaltani hänen tekemäänsä tutkimusta, mutta koin tarpeelliseksi sisällyttää mukaan myös maahanmuuttoa kannattavat argumentit keskustelun kokonaisuuden ymmärtämiseksi.

Lähdemateriaalia läpikäytyäni kiinnitin ensimmäisenä huomiota siihen seikkaan, että suomalainen maahanmuuttokeskustelu on nimenomaan keskustelua, jossa kannattavat ja vastustavat argumentit ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Kun joku keskustelun osapuolista nousee esiin asiansa puolesta tietyllä argumentilla, herää vastak-

kaisen näkemyksen omaavat keskustelijat esittämään aiheesta omia vasta-argumenttejaan. Tämä periaate pätee niin arkielämässä kuin julkisessa keskustelussakin. Täten maahanmuuttoa kannattavia ja vastustavia argumentteja ei ole syytä erottaa toisistaan, vaan sen sijaan paljon hedelmällisempää on tutkia niitä yhdessä.

2000-luvun suomalaisessa maahanmuuttokeskustelussa käytetyt argumentit voidaan jaotella neljään laajempaan teemaan: talouteen, turvallisuuteen, kulttuuriin ja niin sanottuihin kiellettyihin argumentteihin. Talouteen liittyvät argumentit ovat selkeästi kaikkein yleisimmin käytettyjä. Niihin kuuluu keskustelu maahanmuuttajien roolista heikentyneen huoltosuhteen parantajina sekä työvoimapulan paikkaajina, samoin heidän aikaansaamansa taloushyödyt ja toisaalta kustannukset yhteiskunnalle. Kustannuksien vasta-argumentiksi esitettiin inhimillisyyttä ja moraalialaisten ihmisten auttaminen on eettisesti oikein.

Toisen kokonaisuuden muodostavat turvallisuuteen liittyvät argumentit. Keskustelua käytiin siitä, ovatko maahanmuuttajat ylipäätään turvallisuusuhka Suomelle ja jos ovat, niin minkälaisen uhan he aiheuttavat.

Kolmanessa teemassa, kulttuuriin liittyvissä argumenteissa, keskustelijat jakautuvat näkemyksissään kahteen ryhmään. Maahanmuuttajien olemassaolo nähtiin joko suomalaista kulttuuria rikastuttavana tai tuhoavana voimana.

Viimeisen argumenttikokonaisuuden muodostaa äärimmäiset maahanmuuttoa vastustavat kannat. Tämä ryhmä on nimetty ”kielletyiksi argumenteiksi” lähinnä ”rotuun” ja geeneihin liittyvistä argumenteista. Ensinnäkin monet ”rotuun” ja geeneihin liittyviä lausuntoja antaneet henkilöt ovat saaneet syytteen sananvapauserikoksen tunnusmerkinnän täyttymisestä. Täten heidän argumenttinsa ovat kiellettyjä Suomen lain puitteissa. Toisaalta argumentit ovat kiellettyjä myös siinä mielessä, ettei niitä juuri löydä valtavirtamedioista. Kyseisiä argumentteja esitetään pääasiassa internetin keskustelupalstoilla, joiden sisältöä ei valvota kovin tarkasti.

Argumenttien luonteen lisäksi niiden yleisyyttä tarkasteltiin kahdesta näkökulmasta. Ensinnäkin selvää se, tapahtuiko tutkimusajanjaksolla muutoksia yksittäisten argumenttien kannalta. Menetikö jokin argumentti painoarvoaan ajan kuluessa,

vai saiko se lisää kannatusta? Toiseksi tutkittiin eri argumenttien suhdetta toisiinsa, ja tässä suhteessa mahdollisesti tapahtuvia muutoksia.

Ennen varsinaista tarkastelua on vielä syytä huomioida se, etteivät maahanmuuttajat ole yhtenäisen ryhmä. Vaikka eri syistä maahan tulleille on olemassa omat nimityksensä työperäisestä maahanmuuttajasta pakolaisiin ja turvapaikanhakijoihin, ei näiden ryhmien välille kuitenkaan aina tehdä eroa julkisessa keskustelussa. Joskus kaikkia Suomeen maaalta pysyvästi muuttaneita tarkoittavaa yleistermiä ”maahanmuuttaja” käytetään joko tarkoitushakuisesti tai vahingossa kuvaamaan vain jotakin tiettyä ulkomaalaisten ryhmää. Koska maahanmuuton syyt kuitenkin vaihtelevat, selvitettiin tutkimuksessa mahdollisimman pitkälle sitä, koskivatko argumentit kaikkia maahanmuuttajia, vai olivatko ne rajattu tarkoittamaan vain tiettyä ryhmää. Samalla selvisi se, ketkä suomalaiseen maahanmuuttokeskusteluun ylipäätään osallistuvat.

Talusteema – raha ratkaisee?

Tarkastellaan ensiksi ylivoimaisesti suosituinta teemaa, eli talouteen liittyviä argumentteja. Tämä ryhmä kattoi lähes 70 % aineistosta. Argumenttien yleisyyden lisäksi kyseinen ryhmä on erityisen tärkeä myös siksi, että eri mielipiteiden välinen vastakkainasettelu tulee kaikkein selvimmän esiin. Talouteen liittyvistä perusteluista löytyi kolme vastinparia maahanmuuttoa kannattavien ja vastustavien argumenttien välille.

Suomeen tulevaisuudessa syntyvää työvoimaa käytettiin yleisimpänä syynä maahanmuuton lisäämisen perustelemiseksi. Koska oma väestönkasvu ei riittäisi korjaamaan huoltosuhteen vinoutumia, maahanmuuttajia tarvittaisiin työntekijöiksi ja veronmaksajiksi. Muutoin koko hyvinvointivaltion tulevaisuus olisi uhattuna. Poliittisista puolueista kokoomuksen, vihreiden ja RKP:n edustajat kannattivat maahanmuuton lisäämistä työvoimapulaan varautumiseksi koko 2000-luvun ajan. Suurin osa keskustan edustajista kääntyi samalle kannalle puheisaan vuoden 2004 aikana, jolloin huoltosuhteen heikkeneminen nähtiin yhtenä suurimmista tulevaisuuden uhkakuvista Suomessa. Samoin SDP:n edustajat uskoivat työvoimapulaan koko 2000-luvun al-

kupuolen ja puolivälin, mutta vuosikymmenen loppua kohden puolueen enemmistö koki finanssikriisin ja suomalaisten sen hetkisen työttömyyden heikenevää huoltosuhdetta suuremmaksi uhaksi ja alkoi kannattaa maahanmuuton rajoittamista. Vastakkaisia, maahanmuuton lisäämistä kannattavia näkemyksiä esiintyi kuitenkin sosiaalidemokraattien keskuudessa vielä tämän jälkeenkin.

Sen sijaan perussuomalaiset eivät uskoneet työvoimapulan koskettavan koko Suomea nyt tai tulevaisuudessa laisinkaan. Alueellisen ja rakenteellisen työvoimapulan mahdollisuus kyllä myönnettiin, mutta siihen ennalta varautumista ei nähty järkevänä. Koska myös maahanmuuttajat ikääntyisivät, näkivät perussuomalaiset heidän heikentävän hyvinvointivaltion kannattimia entisestään. Huomiota ei kiinnitetty maahanmuuttajien kotoutumiseen, ja heidän jälkeläistensä panostuksiin maalle tulevaisuudessa. Myöskään vasemmistoliiton edustajat eivät kannattaneet maahanmuuton lisäämistä tällä perusteella. Kannanotoissaan he ilmaisivat pelkäävänsä Suomeen mahdollisesti syntyviä halpaa työmarkkinoita, joiden seurauksena myös suomalaisten työntekijöiden työolosuhteet heikkenisivät. Kristillisdemokraatit kannattivat työperäisen maahanmuuton lisäämistä sellaisille aloille, joissa se oli työvoimavajeen vuoksi välttämätöntä, mutta pitivät kuitenkin ensisijaisena suomalaisten työttömyyden työllistämistä.

Myös työmarkkinajärjestöt osallistuivat voimakkaasti työvoimapulasta käytävään keskusteluun ja maahanmuuttajien rooliin sen mahdollisena ratkaisuna. Työnantajapuolella Elinkeinoelämän keskusliitto argumentoi usein maahanmuuton lisäämisen puolesta työvoiman saatavuuden turvaamiseksi. 2000-luvun alun epäröinnin jälkeen myös palkansaajajärjestöt, kuten SAK ja STTK, kääntyivät samalle kannalle. Myös eri järjestöjen välisiä suvaitsevaisuuskampanjoita järjestettiin. Palkansaajajärjestöt korostivat kuitenkin aina suomalaisten ja Suomessa jo olevien ulkomaalaisten ensisijaista työllistämistä.

Muista keskustelijoista työvoimapulaan kiinnittivät huomiota tasavallan presidentit, tutkijat ja tavalliset kansalaiset, jälkimmäisten olleen kaikkein kriittisimpiä uhan olemassaolon suhteen.

Toinen talousteemassa keskustelua synnyttänyt aihe oli maahanmuuton aiheuttamat kustannukset.

Tämä argumentti liitettiin etenkin humanitaarisiin perustein maahan tulleisiin, mutta joissain määrin myös työperäisiin maahanmuuttajiin. Työperäisen maahanmuuton kustannuksien vasta-argumenttina käytettiin maahanmuuttajien Suomeen synnyttämää talouskasvua ja uusia innovaatioita. Esiin tuotiin muun muassa se, kuinka useat maahanmuuttajat työllistävät itse itsensä perustamalla yrityksen. Samoin esitettiin, että uusien ajattelumallien myötä myös innovaatioiden keksiminen tehostuisi. Tämän kaltaisia perusteluita työperäisen maahanmuuton lisäämiseksi esittivät työvoimapulan uhastakin puhuneet kokoomuksen, vihreiden ja RKP:n edustajat. Sen sijaan keskustan ja erityisesti SDP:n piirissä asiassa oli havaittavissa enemmän hajaannusta. Näiden puolueiden edustajien keskuudessa ilmeni sekä kustannuksia että taloushyötyjä korostavia näkemyksiä. Perussuomalaiset puolestaan toivat esiin vain kustannusnäkökulmaa.

Huomionarvoista tässä on etenkin vasemmistoliiton edustajien kanta; vaikka he eivät kannattaneet työperäisen maahanmuuton lisäämistä huoltosuhteen parantamiseksi, kokivat he kuitenkin kannanottojensa perusteella maahanmuuttajien rikastuttavan suomalaista työelämää ja taloutta juuri innovaatioiden ja talouskasvun kautta. Asia lienee selitettävissä vasemmistolle tyypillisen kansainvälisen solidaarisuuden aatteella, jonka mukaan kaikki ihmiset ovat samanarvoisia, ja erilaisuus niin työelämässä kuin muuallakin yhteiskunnassa on rikkaus. Kristillisdemokraatit eivät muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta kiinnittäneet hyötyjen ja kustannuksien suhteeseen huomiota työperäisen maahanmuuton osalta. Myöskään työmarkkinajärjestöt eivät keskittyneet aiheeseen, vaan keskittyivät argumentoinnissaan työvoimapulaan.

Tutkijoiden enemmistö oli vakuuttunut maahanmuuttajien taloutta rikastuttavasta vaikutuksesta, mutta heidän näkemyksiään esiintyi mediasa vain harvakseltaan, eivätkä esitetyt tulokset aiheuttaneet suurta keskustelua.

Humanitaarisen maahanmuuton kohdalla tuloista aiheutuneiden taloudellisten kustannuksien vasta-argumenttina käytettiin moraalista oikeutta ja velvollisuutta auttaa hädänalaisia ihmisiä. Tässä vastinparissa kustannuksiin kiinnitettiin kuitenkin paljon enemmän huomiota kuin työperäisen maahanmuuton kohdalla. Keskustelun jakolinjat myös

muuttuivat jonkin verran kahteen edelliseen verrattuna. Siinä missä kokoomuksen edustajat näkivät työperäisen maahanmuuton Suomelle hyödyllisenä, halusivat he usein rajoittaa humanitaarista maahanmuuttoa juuri kustannussyistä. Samalle kannalle asettuivat vahvimmin perussuomalaiset ja osa sosialidemokraateista silloisen sisäministeri Kari Rajamäen tapaan. Toisaalta SDP:ssä oli edustettuna toinenkin kanta, joka Liisa Jaakonsaaren ja Erkki Tuomiojan johdolla korosti humanitaarisen maahanmuuton moraalista puolta. He saivat tukea vihreiden, kristillisdemokraattien ja RKP:n edustajilta. Myös vasemmistoliitto jakautui SDP:n tavoin sekä kustannuksia että velvollisuuksia korostavaan puoleen.

Kiinnostavaa on se, että koko tutkimusajanjakson pääministeripuolue keskusta jättäytyi lähes kokonaan tämän keskustelun ulkopuolelle. Koska tutkimus keskittyi vain argumentaatioon, ei sen tuloksien perusteella voi tieteellisesti kertoa, mikä tämän hiljaisuuden aiheutti. Oman arvioni mukaan syy keskustan vaihteluisuudelle löytyy poliittisesta tarkoituksenhakaisuudesta; maahanmuutto ei juuri kosketa keskustapuolueen kannatusalueiden asukkaita. Maahanmuuttajat Suomessa ovat keskittyneet suurimpiin kaupunkeihin, missä puolestaan keskustan kannatus on selkeästi muuta maata alhaisempi. Humanitaarista maahanmuuttoa ei luultavasti ole koettu kovin tärkeäksi aiheeksi oman kannattajapiirin keskuudessa. Koska puolueen tavoitteena lienee kannatuksen lisääminen myös suurissa kaupungeissa, on mahdollisesti nähty paremmaksi pysytellä kokonaan hiljaa aiheesta. Koska mielipiteiden kirjon kummassakin ääripäässä sekä maahanmuuttoa kannattavien että vastustavien keskuudessa äänestäjät ovat kääntyneet muiden puolueiden pariin, ei keskustassa ole näkemystäni mukaan haluttu ärsyttää ketään vielä omia maahanmuutonäkemyksiään hakevaa äänestäjää.

Muista keskustelijoista erityisesti kirkon edustajat, maahanmuuttotyötä tekevät järjestöt sekä tasavallan presidentit asettuivat inhimillisyyttä korostavalle puolelle. Hädänalaisten auttaminen oli heidän mielestään suomalaisten oikeus ja velvollisuus. Tavallisten kansalaisten joukossa esiintyi sekä kustannuksia että velvollisuuksia painottaneita, kun taas kuntien edustajat näkivät juuri humanitaarisen maahanmuuton kustannukset useimmiten

esteenä pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanotolle.

Keskustelu maahanmuuton kustannuksista ja auttamisen velvollisuudesta kiihtyi vuosikymmenen lopussa turvapaikanhakijoiden määrän lisääntyessä, sekä muutamien yksittäistapauksien saaman runsaan mediahuomion myötä. Muun muassa kahden isoäidin, venäläisen Irina Antanovan sekä egyptiläisen Eveline Fadayelin oleskelulupa- ja karkotuspäätöksistä kirjoitettiin lehdistössä runsaasti 2000-luvun loppupuolella. Useat eri tahot ottivat asiaan kantaa painottaen joko kustannuksia tai auttamisvelvollisuutta korostavaa lähtökohtaa.

Kolmas ja kahta edellistä harvemmin esille tulut talouteen liittynyt argumenttipari liittyi maahanmuuton vaikutuksiin maastalähtömälle. Onko eettisesti oikein vastaanottaa kehitysmaista työntekijöitä länsimaihin? Joidenkin mukaan kyseinen aivovuodoksi kutsuttu ilmiö ei ollut hyväksyttävää, sillä se aiheutti vakavia vaikeuksia lähtömaalle. Jos koulutetut työikäiset lähtisivät maasta, ketkä maata silloin jäisivät rakentamaan? Täten maahanmuuttoa Suomeen tuli rajoittaa. Vastapuolella korostettiin siirtolaisten kotimaihinsa lähettämien rahalähetysten ja niin kutsutun aivovuodon positiivista vaikutusta. Rahan lisäksi maahanmuuttajat siirsivät lähtömaahansa paljon osaamista kotiin palatessaan, mikäli he olivat esimerkiksi opiskelleet Suomessa. Keskustelussa jakolinjat noudattivat samoja ryhmittymiä kuin muutoinkin työperäisen maahanmuuton kohdalla, vaikkakaan eivät yhtä selkeästi; suurin osa kokoomuksen edustajista sekä osa sosialidemokraateista oli maahanmuuton lisäämisen kannalla rahalähetysten merkitystä korostaen, kun taas muu vasemmisto, perussuomalaiset ja loput sosialidemokraatit eivät nähneet muuttoa eettisesti oikeana ratkaisuna. Tämä aihe jäi kuitenkin melko pieneen sivuosaan kaikissa talouteen liittyneissä keskusteluissa.

Turvallisuusteema – Suomi ja suomalaiset uhattuina?

Turvallisuuteen liittyviä argumentteja käytettiin perusteena maahanmuuton vastustamiselle koko 2000-luvun ajan, vaikkakin selkeästi vähemmän kuin talouteen liittyviä perusteluja. Noin 17 % aineis-

tosta liittyi tähän teemaan. Maahanmuuton kannattajat eivät olleet kovin aktiivisia tässä aiheessa, sillä heidän mielestään koko turvallisuusuhkaa ei maahanmuuton seurauksena ollut ylipäättään olemassa. Koska turvallisuusuhkia ei nähty todellisina, ei maahanmuuttoa niiden perusteella tullut myöskään rajoittaa.

Sen sijaan maahanmuuton vastustajat esittelivät useita erilaisia turvallisuusuhkia, ja ne liittyivät lähes poikkeuksetta humanitaarisiin syihin maahanmuuttaneisiin tai laittomasti täällä oleskeleviin. Työperäisiä maahanmuuttajia ei koettu turvallisuusuhaksi. Luultavasti tästä syystä turvallisuuden liittyvien argumenttien käyttö lisääntyi jonkin verran 2000-luvun loppua kohden turvapaikanhakijoiden määrän kasvaessa. Jakolinjat keskustelussa ovat rinnastettavissa edellisiin ryhmittymiin. Humanitaarista maahanmuuttoa kustannuksien perusteella vastustaneet kokoomuksen, perussuomalaisen ja sosialidemokraattien edustajat argumentoivat maahanmuuton rajoittamisen puolesta myös erilaisiin turvallisuusuhkiin vedoten. He saivat tukea tavallisilta kansalaisilta ja myös poliisin edustajilta. Sen sijaan moraalista auttamisvelvollisuutta painottaneet vihreiden, RKP:n, vasemmistoliiton, osan sosialidemokraattien sekä eri järjestöjen edustajat eivät nähneet suomalaisten turvallisuutta uhattuna.

Esille nousseet uhat liittyivät usein maahanmuuttajien tekemiin rikoksiin. Keskustelua käytiin esimerkiksi siitä, lisääkö maahanmuuttajien kasvanut määrä merkittävästi rikollisuutta Suomessa, sekä siitä, mitä tuomituille rikollisille tulisi tehdä. Tässä yhteydessä rikollisten karkottaminen lähtömaihinsa nousi usein esiin. Mielipide kuvastaa hyvin sitä asennetta, jonka mukaan maahanmuuttajaa ei aina pidettä Suomessa pysyvästi asuvana vaan eneminkin vierailijana, jonka ongelmatilanteissa saa palauttaa lähettäjälle. Rikollisuuden lisäksi uhkakuvina esitettiin terrorismin riskiä, kansallisen itsemääräämisoikeuden heikkenemistä sekä muutamissa tapauksissa myös tartuntatautien leviämistä.

Ihmiskuljetuksen ja -kaupan olemassaolo erityisesti laittoman maahanmuuton seurauksena oli laajalti huomioitu turvallisuusuhka. Keskustelijat jakautuivat tässä teemassa edellä mainittujen linjojen mukaisesti eri puolille. Jotkut näkivät maahanmuuton vaikeuttamisen ja rajoittamisen parhaana

ratkaisuna ihmiskuljetuksen ja ihmiskaupan ehkäisemiseksi. Toiset puolestaan uskoivat maahanmuuton rajoittamisen vain lisäävän laittomien keinojen käyttämistä; he näkivät parhaimpana ratkaisuna laillisten maahantuloväylien lisäämisen ja helpottamisen. Vastaavaa keskustelua käytiin koko 2000-luvun ajan, eivätkä keskustelun osapuolet lähentyneet toisiaan lainkaan.

Kulttuuriteema – uhka vai rikkaus?

Kolmas maahanmuuttokeskustelussa argumentina käytetty aihepiiri liittyi kulttuuriin, ja se käsiteltiin noin 13 % aineistosta. Maahanmuuttajilla nähtiin olevan joko suomalaista kulttuuria rikastuttava tai tuhoava vaikutus, jonka perusteella siirtolaisuutta sitten vastustettiin tai kannatettiin. Tässä teemassa keskustelu ei kuitenkaan jakaantunut niin selkeästi työperäisen ja humanitaarisen maahanmuuton välille, kuin kahdessa aiemmassa ryhmässä. Maahanmuuttajia ryhmiteltiin eneminkin kansallisuuksien ja kulttuurien mukaisesti hyviin ja huonoihin, toivotuihin sekä epätoivotuihin.

Koska ei ole olemassa mitään valmiita erilaisten kulttuurien määritelmiä, käytin tutkimuksessa kulttuurin käsitettä keskustelijoiden omilla määritelmillä. Jokin kulttuuri saattoi tarkoittaa esimerkiksi kansallisuutta tai uskontoa, vaikka tosiasiasa näin ei olisikaan. Kulttuuriin perustuvien argumenttien käytössä on myös havaittavissa uuden rasismin määritelmän mukainen huomio, jonka mukaan nykyään harvoin käytetty ”rodun” käsite on menettänyt suosiotaan yhteiskunnallisessa keskustelussa. Sen sijaan termillä ”kulttuuriset eroavaisuudet” kuvaillaan usein niitä piirteitä ja tekijöitä, joita aiemmin on selitetty rodulla. (Büchi 1996)

Poliittisista puolueista perussuomalaiset korostivat useimmin maahanmuuton suomalaiselle kulttuurille aiheuttavaa uhkaa. Samankaltaisia näemyksiä esiintyi jonkin verran myös kokoomuksen edustajien keskuudessa. Sen sijaan kulttuurin rikastumisen puolesta puhuivat muut eduskuntapuolueet keskustaa ja kristillisdemokraatteja lukuun ottamatta. Muista keskustelijoista tasavallan presidentit sekä järjestöjen edustajat näkivät monikulttuurisuuden rikkautena, kun taas tavalliset kansalaiset jakautuivat asiassa tasaisesti eri puolille. Tut-

kijat ja muut edellisiin aiheisiin kantaa ottaneet eivät olleet esillä tässä keskustelussa.

Merkittävää tässä aihepiirissä muihin teemoihin verrattuna on se, ettei monikulttuurisuuden myönteisiä vaikutuksia useimmiten perusteltu millään tavalla. Keskustelijat yksinkertaisesti totesivat monikulttuurisuuden olevan rikkautta, ja kannattivat maahanmuuton lisäämistä sen varjolla. Minkäläisestä rikkaudesta oli sitten kysymys, jäi lähes poikkeuksetta määrittelemättä.

Sen sijaan suomalaisen kulttuurin heikkenemiseen uskoneet perustelivat argumenttejaan. Monikulttuurisuuden nähtiin muun muassa rappeuttavan Suomessa vallalla olevia länsimaisia arvoja kuten demokratiaa ja ihmisoikeuksia. Jopa seksuaalirikosten määrän pelättiin kasvavan kulttuurillisten yhteentörmäyksien seurauksena. Yhtenä kansantajuusena esimerkkinä käytettiin myös suomalaisen traditioiden, kuten joulujuhlien ja suvivirren, laulamisen kieltämisestä.

Kielletyt argumentit

Viimeisenä teemana käsitellään kiellettyjä argumentteja. Tässä ryhmässä esille nousivat geenien sekoittuminen niin hyvänä kuin huonona asiana, sekä suomalaisen rodun heikkeneminen tai häviäminen kokonaan maahanmuuton seurauksena. Maahanmuuttoa vastustettiin myös sen uhkakuivan perusteella, jonka mukaan ulkomaalaiset miehet vievät suomalaisten naiset. Tähän ryhmään liittyvät perustelut olivat kuitenkin erittäin harvakuivia. Kiellettyjä argumentteja ei niiden luonteen vuoksi esiintynyt eduskunnassa laisinkaan, ja tutkimisissa lehdistössäkin vain hyvin harvoin. Useimmiten kyseisiä näkökulmia esitettiin nimettömänä internetissä äärioikeistolaisilla tai rasisilla sivustoilla, ja ne koskivat humanitaarisen syin maahan muuttaneita, erilaisen ”rodun” tai ”kulttuurin” omaavia ihmisiä.

Joskus kiellettyjä argumentteja esitettiin myös omalla nimellä. Tällaisissa tapauksissa maahanmuuttovastaiset puheet on jälkikäteen voitu tuomita kielletyiksi oikeuslaitoksen taholta. Tuomiot lisääntyivät 2000-luvun loppua kohden konsensushenkisen keskusteluilmapiirin murtuessa, ja median antaessa aiempaa enemmän tilaa äärimmäisil-

le mielipiteille julkaisuissaan. Tulevaisuudessa onkin mielenkiintoista nähdä, jatkuuko 1990-luvulta asti voimassa ollut trendi, jossa kulttuuriin liittyvät argumentit ovat heikentäneet ”rotuun” liittyvien argumenttien suosiota, vai saavatko ne uudelleen suosiota kriittisyyden saadessa lisää jalansijaa. Toistaiseksi ”rotuun” ja geneeihin liittyviä argumentteja ovat käyttäneet lähinnä äärioikeistolaiset tahot. On toki huomioitava myös mahdollisuus, että kannanotot ”rodullisista” eroavaisuuksista saavat enemmän suosiota myös ns. suuren yleisön keskuudessa.

Keskeisimmät muutokset ja keskustelun osapuolet

Edellä esitettyjen teemojen suhde toisiinsa muuttui melko vähän tutkimusajanjaksolla. Vaikka talouteen liittyvät argumentit pysyivät suosituimpina ja kulttuuriin liittyvät harvempilukuisina koko 2000-luvun ajan, muutoksia eri teemojen sisällä löytyi, ja ne liittyivät etenkin työvoimapulan mahdollisuuteen ja humanitaarisen maahanmuuton kustannuksiin.

Vuosikymmenen loppua kohden argumenttien ykkönen, työvoimapulaan vetoaminen, menetti kannatustaan, kun taas kustannuksien korostaminen sai aiempaa enemmän suosiota. Työvoimapulaa ei kyseenalaistettu lähes laisinkaan ennen 2000-luvun loppupuolta. Tuolloin asiaa jonkin verran aiemmin kritisoineet perussuomalaiset alkoivat lisätä selvästi kannatustaan. Kyseinen kannatuksen muutos konkretisoitui vuoden 2008 kunnallisvaaleissa. Samaan ajankohtaan sijoittuu myös maailmanlaajuisen finanssikriisin alku, ja sitä seurannut työttömyyden kasvu myös Suomessa. Tällöin työvoimapulan todenperäisyyttä epäileviä argumentteja alkoi esiintyä yhä useammalta taholta. Toisaalta turvapaikanhakijoiden määrän lisääntyminen vuosina 2008 ja 2009 nostivat samaan aikaan humanitaarisen maahanmuuton aiheuttamat kustannukset laajempaan keskusteluun. Tämän seurauksena myös muut maahanmuuton vastustamiseen käytetyt argumentit, kuten turvallisuusteema, saivat lisää painoarvoa. Keskustelun luonteelle olikin tyypillistä se, että eri tahot perustelivat tavoitettaan maahanmuuton lisäämisestä tai

rajoittamista samaan aikaan useilla erilaisilla painotuksilla viestin perillemenon takaamiseksi. Vaikka tutkimuksessa argumenttiteemoja on käsitelty selkeyden vuoksi erillisinä, yhteiskunnallista keskustelua käytiin kuitenkin moista eri aiheista samaan aikaan.

Kustannuksien korostuminen keskustelussa 2000-luvun loppupuolella on kiintoisaa myös siksi, että samaan aikaan humanitaarisen maahanmuuton suhteellinen osuus kaikesta maahanmuutosta pienentyi jatkuvasti. Maahanmuuttoa aktiivisesti tällä argumentilla vastustavat kritisoivat siis suhteellisesti yhä pienempää joukkoa. Jatkossa onkin kiintoisaa seurata saavatko työvoimapulaan liittyvät argumentit uudelleen enemmän kannatusta taloudellisen tilanteen parantuessa. Koska alkupe- räistä ongelmaa huoltosuhteen heikkenemisestä ei ole edelleenkään saatu ratkaistua, on hyvin mahdollista, että aihe ajankohtaistuu uudelleen taloudellisessa noususuhdanteessa.

Maahanmuuttokeskusteluun osallistuvien ryhmä on ollut melko pieni. Eniten puheenvuoroja käyttivät poliitikot ja viranomaiset. Eduskuntapuolueet ottivat osaa lähes kaikkiin keskustelun osa-alueisiin. Tosin pääministeripuolue keskusta käytti lähinnä työperäisen maahanmuuton lisäämistä kannattaneita argumentteja, ja jätti keskustelun humanitaarisesta maahanmuutosta muille osapuolille. Vihreiden ja RKP:n edustajat tuntuivat kannattavan ja perussuomalaiset vastustavan lähes kaikkea maahanmuuttoa. Kokoomus puolestaan argumentoi sellaisen maahanmuuton puolesta, josta heidän mielestään oli taloudellista hyötyä Suomelle. Siksi puolueen edustajat myös vastustivat kustannuksena pitämäänsä humanitaarista maahanmuuttoa ja varsinkin sen lisäämistä. SDP jakautui kahtia kustannuksia ja turvallisuusuhkaa, sekä auttamisvelvollisuutta ja inhimillisyyttä korostaviin puoliin. Vasemmistoliitossa maahanmuuttoon liitettiin muitakin etuja kuin taloudellisia hyötymisen mahdollisuuksia. Puolueessa maahanmuuton kannattaminen taloudellisin perustein oli vähäisempää ja painotus siirtyi eettisyyden ja monikulttuurisuuden rikkauten korostamiseen. Poliittisista puolueista kristillisdemokraatit keskittyivät maahanmuuttoasioihin vähiten. Puolueessa kuitenkin suosittiin kristittyjä maahanmuuttajia sekä argumentoitiin auttami-

sen velvollisuuden puolesta humanitaarisen maahanmuuton yhteydessä.

Muista keskustelijoista tasavallan presidentit ottivat keskusteluun kantaa argumentoidessaan työperäisen maahanmuuton, sekä inhimillisen maahanmuuttopolitiikan puolesta. Työmarkkinajärjestöt keskittyivät kannanotoissaan työperäiseen maahanmuuttoon erilaisten etujärjestöjen painottaessa humaania kohtelua pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden kohdalla. Myös kirkon edustajat osallistuivat maahanmuuttokeskusteluun. Tavalliset kansalaiset osallistuivat kaikkiin keskustelun aiheisiin lähinnä lehtien mielipidepalstoilla ja internetissä. He edustivat kannoissaan koko mielipi- teiden kirjoa.

Tutkijat ja valtiohallinnon edustajat antoivat oman panoksensa muihin keskustelun osa-alueisiin kulttuuria lukuun ottamatta. Huolimatta siitä, että heidän kannanottonsa olivat yleensä paremmin perusteltuja kuin muiden keskustelijoiden, eivät ne kuitenkaan useimmiten saaneet suurta huomiota. Tätä ongelmaa ei saa sivuuttaa, vaan tutkijoiden ja asiantuntijoiden on keskityttävä entistä enemmän myös viestin julki tuomisen tärkeyteen tutkimustuloksiin perustuvien argumenttien esiin saamiseksi.

Miten tästä eteenpäin?

Palatakseni alkuperäiseen kysymykseen siitä, mil- lä perusteilla suomalaiset vastustavat tai kannatta- vat maahanmuuttoa, löytyy siis useita vastauksia. Argumenttien kirjo vaihtelee taloudellisista reali- teeteista auttamisen velvollisuuteen, turvallisuus- teen, kulttuuriin ja myös rasistisiin perusteluihin. Tutkittavaa on kuitenkin vielä jäljellä. Kuinka tilan- ne kehittyy 2010-luvulla? Jatkuuko taloudellisten tekijöiden korostuminen, vai saako jokin muu nä- kökulma enemmän kannatusta? Mahdollista on tie- tysti sekín, että yhteiskunnan muuttuessa tilaa saa- vat myös uudet, vielä tuntemattomat kannanotot. Suomen tilanteen voi asettaa myös laajempaan vii- tekehitykseen, ja vertailla suomalaista maahan- muuttokeskustelua suhteessa muihin maihin. Li- säksi voidaan myös pohtia sitä, mitä taloudellisten argumenttien korostuminen kertoo suomalaisesta yhteiskunnasta ja sen arvoista.

Kirjallisuusviitteet:

Büchi, Rolf (1996): Uudesta rasismista sekä demokratian tuhoamisesta Ranskassa ja Euroopassa. Artikkelit teoksessa Rasismi tieteessä ja politiikassa. Toim. Jokisalo, Jouko. Helsinki 1996.

Nykänen, Anna-Maria (2012): Hyöty vai haitta, uhka vai uhri. Argumentit maahanmuuton puolesta ja vastaan Suomessa vuosina 2003-2011. Siirtolaisuusinstituutti, WEB-Reports 76. <http://www.migrationinstitute.fi/pdf/webreports.htm>. Luettu 15.1.2013.

Salo, Mika (2004): Suomi suomalaisille. Argumentit maahanmuuttoa vastaan Suomessa vuosina 1990-2003. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Turku 2004.

Artikkeli pohjautuu kirjoittajan vuonna 2012 Turun yliopiston poliittisen historian laitokselle tekemään pro gradu -tutkielmaan ”Hyöty vai haitta, uhka vai uhri? Argumentit maahanmuuton puolesta ja vastaan vuosina 2003-2011”, joka on julkaistu kokonaisuudessaan Siirtolaisuusinstituutin WebReports-sarjassa.

Kanadansuomalaiset jääkiekkoilijat saavat oman kirjansa

Harvempi tietää, että suomalaisia jääkiekkoilijoita on pelaillut Kanadan pääsarjassa jo vuosikymmeniä. Ensimmäinen heistä oli Pentti Lund, joka pikkupoikana muutti perheensä mukana Kanadaan. Hänestä tuli sodan jälkeen tunnettu ammattiekkoilija. Toimittaja ja tietokirjailija Hannu Kauhala on kirjoittaja kollegansa kanssa kerännyt massiivisen tietopaketin. Hannu Kauhanen kävi keskustelemassa aiheesta Siirtolaisuusinstituutissa 10.12.2012. Samalla hän tutustui instituutin asiantuntijoihin ja kuva-arkistoon. Kirja ilmestyy keväällä 2013 – odotamme lukukokemusta suurella mielenkiinnolla.

Hannu Kauhanen kertoi seuraavan siirtolaisuuteen littyvän jutun, joka tunnetaan jääkiekkopiireissä hyvin.

Ei täältä ruoka loppu – punatähdet ruokaostoksilla

Neuvostoliiton hajottua alkoi neuvostoliittolaisten kiekkoilijoiden virta länteen. Tällaisia legendarisiä muuttajia olivat mm. kuuluisat ”punatähdet” Sergei Makarov ja Igor Larionov. Molemmat olivat moninkertaisia maailmanmestareita ja olympiavoittajia. He aloittivat uransa rapakon takana vuonna 1989 – Makarov San Jose Sharks –seurassa ja Larionov Vancouver Canucksissa. Kerrotaan, että kanadalaisten pelaajien puoliset kutsuivat paikallisia neuvostoliittolaisia pelaajia ulos tutustumaan supermarketeihin. Joukolla menttiin, ja kukin valitsi itselleen ostoskärryt. Pohjoisamerikkalaiseen tyyliin kärryihin sopii tavaraa paljon. Kun venäläiset pelaajat näkivät ruokatiskit, he alkoivat latoa ruokaa kärryt kukkuroilleen. Isännät ja emännät hieman hämmästelivät ja sanoivat, ”ettei nyt kannata ostaa kärryä täyteen, onhan kauppa huomennakin auki”. Tähän supertähti kuului kysyneen epäillen, että ”onko varmasti auki?”.

Third Culture Kids' Career Choices and Mission Call

Maarit Huikuri

The objective of this paper is to describe the survey on third culture kids' (TCKs') career choices and mission call. The survey aimed to find out how international childhood has influenced the choices of education and profession, how many third culture kids choose a missionary career, and which factors contribute to those choices. The data is based on responses of 48 Finnish and American adult missionary kids. The theoretical background is derived from studies on third culture kids, interviews, and biographies. It suggests that the years spent abroad have a significant impact on adult third culture kids' life choices. The survey results confirm that. The third culture kids have higher education than their peers and most pursue a college or university degree. Most third culture kids choose a profession with an international dimension and practical application abroad. Almost half of the missionary kids wish to become or have become missionaries themselves, and another third wishes to live and work abroad.

Key terms: third culture kid (TCK), adult third culture kid (ATCK), missionary kid, mission call, career choice.

Introduction

A career choice is foundational in determining the path of one's life, and the opportunities and possibilities that the path provides. Third Culture Kids (TCKs) form a unique people group whose characteristics, assets and shortcomings are somewhat different from those of the host or home cultures. The childhood years play a key role in the development of a person's character and outlook of life, and thus influence the choices made. TCKs naturally acquire knowledge and many skills that are a great asset for many professions. They often pursue careers that require cultural sensitivity, global awareness and good social skills, such as diplomats, negotiators, mentors, and counsellors. Spending childhood years abroad also make the TCKs face challenges that mono-cultural people are often unaware of.

There has been very little study on TCKs' career choices. The objective of this study is to find out how childhood in a foreign environment has influenced these children and which factors contribute to Third Culture Kids' career choices. Another objective is to find answers to how many TCKs choose a missionary career and how the mission call was formed among them, and what various forms it can take.

As a daughter of Finnish missionary parents to Tanzania, the author of this study has a great interest in the topic because she has seen the significance of years spent abroad on herself and Third Culture Kids. It is the author's desire that the results of this study be used to broaden the understanding of the citizens of the world, as well as to smooth the path of future Third Culture Kids and their parents in respect to choices they are to make, as well as contributing with more knowledge, awareness, and further research in this field.

Filosofian maisteri Maarit Huikuri on venäjän ja englannin freelance -tulkki ja kääntäjä.

The method employed in this study is a survey questionnaire that was e-mailed to Finnish and American Adult Third Culture Kids (ATCKs). To increase the validity of the study, different ages and the two nationalities are involved, as well as people with different lengths of stay abroad.

The theoretical background of the study consists of studies and interviews carried out among TCKs and families working abroad, missiological literature, as well as biographical material of missionaries and their children. A foundational work on Third Culture Kids was written by David Pollock and Ruth Van Reken (1999). Their worldwide survey and extensive material offers excellent ideas and concept for understanding the Third Culture Kids' world. The authors state that being raised in a cross-cultural and highly mobile environment will greatly influence the Third Culture Kids and their lifestyle (Pollock 1999, 21-22). Warinowski sums up several studies which further point out that TCSs are ideal recruits for global companies (Warinowski 2012, 24).

The hypothesis of the study is that a cross-cultural childhood leaves a lifelong effect on TCKs, who are more likely to pursue international careers and missionary work than mono-cultural people. Even those who decide to stay in their home country will carry the marks of their multicultural and mobile childhood in one form or another as their life unfolds.

Third culture kids

The term Third Culture Kid (TCK), or Adult Third Culture Kid (ATCK) was coined by a sociologist and anthropologist Ruth Hill Useem in the 1950s, (Pollock & Van Reken 1999, 20) and is used for the children "who accompany their parents into another society" (Useem 1993, 1). Pollock defines TCK's as follows: "A Third Culture Kid (TCK) is a person who has spent a significant part of his or her developmental years outside the parents' culture. The TCK builds relationships to all of the cultures while not having full ownership in any. Although elements from each culture are assimilated into the TCK's life experience, the sense of belonging is in relationship to others of similar background." (Pollock et al 1999, 19).

For our convenience, we will refer to these people as TCKs, or, for Adult Third Culture Kids as ATCKs, respectively. A Finnish term, referring to TCKs and reflecting their highly mobile lifestyle is *Suitcase Kids* (*matkalaukkulapset*), and was introduced by Ann-Christine Marttinen (1992, 5). A recent term, used widely in business field and research, is *Expatriate Children* (Warinowski 2012, 18). Warinowski prefers the latter term to avoid an association with luggage, which implies that children would be only passive agents, moving alongside the parents from one country to another (Ibid, 31-32).

An older, broadly used term *Missionary Kid* (MK) means a child who, likewise, followed his parents into another culture, where one or two of the parents were involved in missionary work. *Mission call*, or *call for missions*, refers to a God-given command and guidance to carry out specific tasks in a certain country other than their own native culture. In modern days missionary work involves a broad spectrum of activities, varying from direct evangelising and church planting to developmental work and carrying out one's own profession and sharing the gospel through formed friendships.

Useem (Cottrell, Useem & Useem 1993, 20-21) referred to TCK's home culture as the *first culture*, and the host culture the *second culture*. Originally the term *third culture* meant the community of foreigners living together, such as missionary compound and military bases. The *third culture* currently stands for the "created, shared, and learned" lifestyle without fully belonging to either their parents' home culture or the host culture where they grew up (Ibid). The difference between the adults and TCKs who live abroad is that TCK's childhood consists of the formative years, which is fundamental for the development of their worldview, identity, and relational patterns (Ibid, 27).

Benefits – a Mixed Blessing

All literature dealing with TCK issues point to some common characteristics that are typical of TCKs. Among the most commonly mentioned positive aspects are expanded and multi-dimensional worldview, the ability to adapt easily in many cultures, as well as cross-cultural enrichment, little prejudice

towards other people, and knowledge of several languages (Pollock 1999, 79-114).

Junkkari (2003, 121-122) lists several characteristics that the TCKs inherit and which are a blessing and a hindrance at a same time, like the two sides of a coin. First of all, a broader and multi-dimensional world-view may mix up a person's reality and identity, because they vary in different countries. A TCK can relate to foreign people's sufferings, because he has seen it firsthand, but this can bring anxiety and loyalty conflicts between the passport and host country.

According to the results of the study carried out among 700 American ATCKs, the childhood experiences abroad are mostly positive (Cottrell 1993, 2). TCKs exhibit a high level of involvement in intercultural activities, such as travelling, speaking foreign languages, and either working or carrying out volunteer work abroad. Furthermore, they adapt easily and can relate to people with diverse socio-cultural backgrounds. They have developed interests and hobbies that help them connect with virtually anybody. Junkkari states that there will be an increasing demand for TCKs in the labour market as they master intercultural relationships on emotional level, and because they are courageous, mobile, and able to tackle issues in many cultures. (Junkkari 2003, 239).

Influence of TCK experience on career choice

As the childhood years and experiences influence one's future choices, residence abroad that takes place before the age of eighteen is fundamental for determining a person's sense of identity, learning relational and social skills, and developing a personal world-view (Foyle 2001, 183). All this is then linked with the choices TCK will make concerning his future: education, profession, spouse, and place of residence. According to Foyle, the most significant factor in the development of TCKs as a special group of people is the high mobility and hence the transition experiences. TCKs identify themselves as global nomads and relate easiest with other TCKs, who share this multi-cultural heritage. (Ibid.) Studies carried out among TCKs suggest that exposure in a foreign culture in one's childhood greatly con-

tributes to one's decision to choose an international secular career or that of a missionary (Huotari 2004, 27-28).

Along with cross-cultural environment, high mobility is another key factor in TCK's life experiences, affecting career choice (Pollock 1999, 59). The negative aspect of this is feelings of homelessness, rootlessness and restlessness, which may have its ramifications on TCK's education and career in the long run. Many adult TCKs constantly live in the transitional stage, unable to settle down to create permanence and to have things of lasting value in their lives, which may hinder advancing in career, creating and maintaining business network (Ibid, 126).

Reasons for Choosing a Career Abroad

One of the reasons for choosing an overseas assignment or an international career is the desire to experience and understand the surrounding world better. A common pattern among these people is that rather than returning to the home country, they may change the country and assignment after the first assignment has been completed. Many people with a high education may not have matching job opportunities in the passport country, but the specialists are a high commodity, especially in developing countries (Junkkari 2003, 21, 24). Other common reasons for pursuing a career abroad include a desire to advance in the career, willingness to learn more, higher living standard, escaping boredom or difficult circumstances in the passport country, and seeking for adventures (Ibid, 25-26). One TCK in this study said: "Life is more fulfilling abroad, compared with the materialistic lifestyle in my home country". Another one said: "I got used to international cycles in childhood. Finland with its "ice bears" is a small country, and living there would make me feel anxious." Pirolo, as a mission school teacher and administrator, has pointed out that a single factor affecting TCKs' success cross-culturally, and therefore career choice, relates to the parental attitude towards the choices made as a missionary and whether the benefits outweigh the losses in a TCK's life (Pirolo 2000, 200-201).

Influence of TCK experience on mission call

The primary motivation for anyone choosing to serve as a Christian missionary is God's call for the specific task or country. The Bible's Great Commission found in Matthew 28: 18-20 is the Scriptural basis for a mission call. According to his findings, Jordan (1992, 111) suggests that only about 5% of any people who have a mission call will eventually enter a mission field. Cottrell and Useem's (1994, 4) study shows however that 10% of MKs will return to a mission field. According to a study conducted among Finnish TCKs who served as missionaries, the greatest factor influencing TCKs decision for becoming a missionary was a clear and personal call from God (Huotari 2004, 27). Out of 14 respondents five said that they knew already as children that they would become missionaries (Ibid). One respondent of the TCK study said: "My positive childhood experiences and my parents positive attitude towards missions and the local people made me eager and excited to choose a missionary career." (Korhonen 2005, 30). They agreed that their childhood on the mission field had prepared and equipped them for a missionary career and gave them a realistic picture of missionary life. Furthermore, they identified themselves as citizens of the world and recognized that their rootlessness had affected their choice. One respondent regarded being a missionary is a natural continuum of the TCK lifestyle. (Ibid, 25).

To conclude the findings, TCK experiences have a great influence on TCKs' lives and choices, including their educational and occupational decisions. Many TCKs develop successful careers and their multicultural background is maintained in some aspects of their lives. High mobility allows TCKs to travel and settle into new countries with ease, but it also creates alienation and rootlessness that may lead to instability and difficulty in decision-making, whether it concerns career or personal life.

Research procedures

Methodology

The data collection method chosen for this study was a written survey questionnaire. Since very few previous studies were carried out particularly on

career choices and mission call there is no existing sample survey questionnaire. The questions were formulated after reviewing existing surveys on TCKs to serve the purposes of examining how their past influences the choice of education, profession, and the development of mission call. Even though the objective of the survey is to map out common trends and denominators affecting career choices, this survey should not be regarded as purely scientific research, aiming at rigorous standards towards objectivity, reliability, or validity. The aim is simply to find common factors among TCKs choices. One of the criteria of the research project, however, was to accumulate a sufficiently large and diverse database to make valid assertions and to gain understanding from the survey sample. The analysis of the main study questions was carried out by quantitative methodology to find out the exact percentages of education and career choices, those with the mission call, and the main reasons behind the choices. The open-ended questions were analysed with qualitative methods to shed more light in the choices.

The survey design and questionnaire

The focus of the questionnaire was on career choice and existence of a mission call. The first section of the survey questionnaire concerned TCK's age, gender, marital status, the number of years spent abroad as a child, schooling, education, and their parents' role in missions. The second section involved ten open-ended questions dealing with career choice, mission call, and choice of spouse. The third section consisted of three sets of experience assessment questions, which were rated on a Likert-scale of 1 (very negative) to 5 (very positive). The sets measure childhood experiences, stress factors while living abroad, and personal development during school years. After each set there was an open-ended question about the relevance of childhood experiences for a career choice. Finally, the respondents could offer further comments on the topic at hand.

Data collection procedures

The author of this study acquired contact information of ATCKs for the survey questionnaire through

her ATCK friends and schoolmates, their siblings, missionary friends, and teachers. A Finnish mission agency, Fida International, also served as a resource for contact information. The survey questionnaire was e-mailed to a total of 107 TCKs between October and November 2004, and 48 ATCKs responded.

The sample population

The survey questionnaire sample consists of 48 ATCKs, out of whom 31 were Finns, 15 from the United States, 1 was a Dane and 1 a Canadian. Eighteen of the respondents were males and 30 females. The TCKs had lived in 30 different host countries; in Africa (8 countries), Asia (8 countries), Europe (9 countries), and South and Central America (5 countries), and therefore the sample represents a broad sampling of TCKs throughout the world. Twenty-five TCKs had lived in one country, 13 in two different countries (5 of them on 2 different continents), 6 in 3 countries, and 4 had lived aboard an international mission ship and thus lived in and visited dozens of countries. All the parents of the survey sample had worked abroad as missionaries.

The TCK's length of time spent abroad in childhood (ages 0-18) varied between 2 and 18 years. The average length of time spent living abroad totalled 10,5 years. 29 of them (60 %) had spent 10-18 years of their childhood abroad, 9 (19 %) TCKs had spent 5-9 years, and 10 TCKs (21 %) 2-4 years. Sixteen respondents (33 %) had been born in the host country. The ages of respondents varied between 19 and 59 years.

Survey questionnaire results

Influence of TCK experience on major life choices *Education*

This study aimed to find out how childhood abroad plays into TCK's career aspirations and mission call. According to several surveys carried out among TCKs from different countries, TCKs are more likely to have a university education than his peers (Tikka 2004, 103; Cottrell 1993, 2; Pollock et al. 1999, 235). Pollock et al. (1999) refer to a survey, carried out

among American adult MKs, according to which 94% of them pursued university studies. According to Cottrell and Useem, 81% of ATCKs had earned a Bachelor's (BA) degree in comparison to 21% of their American peers. Also 40% of these TCKs had achieved either Master of Arts (MA) or Doctoral degree. (Cottrell 1993, 2).

Out of 48 TCKs in this survey sample, sixteen had a BA degree and 2 were currently working towards it (35 % of TCKs). Furthermore, 11 TCKs had a MA degree and 10 were working on it, 6 of them as their first degree. One had quit her studies before completing the MA degree. Furthermore, one TCK held a licentiate degree and one a doctoral degree. In other words, 85% of TCKs either were working on or had achieved at least a BA degree and 48 % held at least a MA degree. One TCK held two BA degrees and three were currently working towards a second degree in a field other than their first major. These results confirm the TCK's interest toward a high level of education and love for learning.

Occupation

A choice of career ranks among one of the most important decisions in a person's life. Numerous university theses state that a majority of MKs select service-oriented occupations, such as teachers, social workers, nurses and doctors, whose aim is to help the people in need. Byttner (2012, 24) discovered that the most popular major choices among American TCKs were international studies (18 %), social science (14 %), other science (12 %), and English (9 %). 66 % of the respondents stated that their TCK experiences had influenced in their academic interests and career choice (Ibid, 26). Furthermore, 58 % of the respondents either worked or wished to work with an NGO (Ibid, 28), indicating that TCKs have high interest in helping people with their special skills. According to the survey results conducted for this research project, there is a great correlation with this finding. One TCK said: "My childhood abroad has given me a heart for people, and I want to help them through my profession". According to Cottrell and Useem (1994, 3), few TCKs become corporate workers, and the survey data confirms this. IT-sector, research, technology, administra-

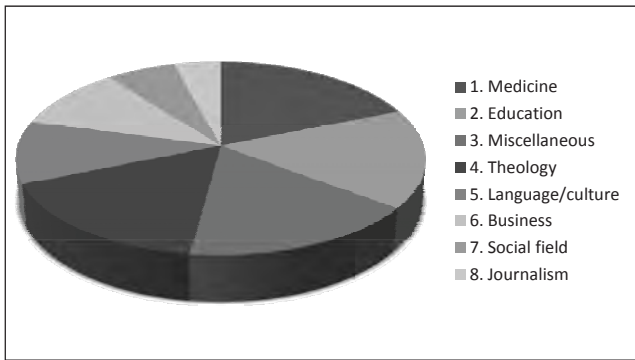

Figure 1. Distribution of professionals by different fields.

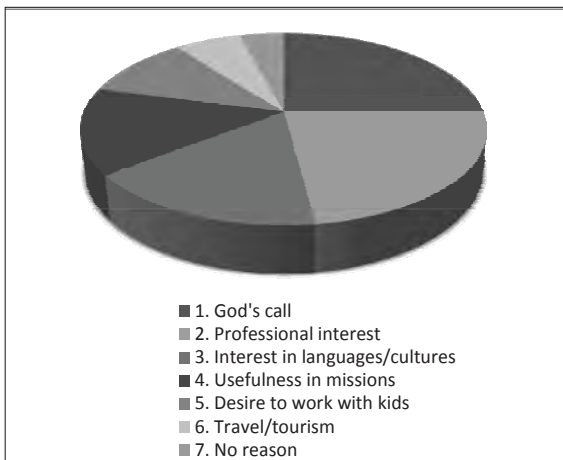

Figure 2. Primary reason for choosing a profession.

tion, and office work were not among the pursued professions. One TCK said: "I first majored in biology, but it did not feel right. Then I started pursuing missionary career." Out of two secretaries one worked in a hotel and the other one is a hospital.

The questionnaire sample represented: 8 pastors or ministers, 7 teachers, 5 nurses, 5 people in trade and business, 3 social workers, 2 translators, 2 journalists, 2 computer programmers, 2 doctors, 2 secretaries, 1 physical therapist, 1 psychologist, 1 kindergarten worker, 1 anthropologist, 1 Japanologist, 1 researcher on African studies, 1 engineer, 1 historian, 1 security checker, and 1 locksmith. In addition, several occupational sectors were completely missing from the sample, such as lower working class,

agriculture and forestry, traffic and transportation, industry and construction.

According to Cottrell and Useem (1994, 2), 56 % had also incorporated some aspect of their third culture childhood in their occupational choices. In comparison, the results obtained from the survey sample of this study showed that 62 % of the TCKs (30 out of 48) had chosen their occupation because of its intercultural dimension or its usefulness on the mission field. For example, out of the 7 teachers, three taught foreign languages, the fourth taught in an international school, and the fifth studied pedagogy in an intercultural programme. The respondents were asked what was their primary motivation for choosing their profession. Twelve TCKs (25 %) said the reason was God's call for missions, eight (17 %) said they had interest towards foreign languages and cultures, seven (15 %) said because the profession was useful in mission work, five (10 %) wanted to work with kids, and three (6 %) were interested in travel and tourism (figure 2).

Mission call

One of the key questions in the survey was whether the TCKs had a mission call. The majority of TCKs placed their responses along the continuum between having a mission call and openness to God's guidance to work abroad at some point of their lives. It has to be noted that the choices of education, profession, missionary work and ministry are interrelated, thus they need to be looked at in broader context rather than over dissecting them. It was found that there were four distinct categories concerning people's mission call and willingness to be involved in mission work abroad, and these groups will be presented as follows.

Group 1: No mission call or desire to work abroad

18 out of 48 ATCKs (37,5 %) said that they do not have a mission call, and these respondents form the groups 1 and 2. The first group, 11 respondents (23 %) wanted to remain working in their passport country, but one of them had made a short-term

mission trip abroad and another one studied in a foreign Bible college. One respondent had taken the citizenship of her host country and worked there full-time. One TCK said that seeing the reality of missions when growing up had influenced him negatively and made him critical of missions, even though he had rated his childhood experiences as very positive. Interestingly, despite a negative response concerning the mission call, four of these TCKs still were involved in missions, and six had a part-time ministry in their churches.

Group 2: No mission call but could work abroad

The second group in the survey (7 respondents, 15% of the total sample) was formed by those TCKs who said they did not have a mission call, but they were open to work abroad, should the need arise, on international assignments, for example in developmental projects or as professionals, but not as traditional missionaries. Otherwise they were happy to remain in their passport countries. A few of them commented that ordinary life did not fully satisfy them and that their contribution would be more beneficial for the people abroad. Five of these seven TCKs had chosen their major or profession in order to have international career prospects later, and some had attended special intercultural programmes.

Group 3: Processing The Call

Seven TCKs (15%) said that they were processing their mission call. They had lived abroad as children the shortest time of all groups, 8,5 years in average. All of them said that they had interest towards missions, but were neither sure of their call nor if it would lead them to foreign missions or ministry in their homeland. One TCK said she was struggling with the call and another one stated: "I have some "vibes" about mission work, but I can't define it at this point". A few TCKs family situations, studies or work did not allow for travelling at this point, but three of these ATCKs had lived abroad in adulthood.

Group 4: Definite Mission Call

The rest of the TCKs, 23 in total, (48%), had a clear and definite mission call. Seven of these ATCKs

were currently working as missionaries, one was a retired missionary, and one acted as a pastor to an expatriate church abroad. Thus 19% of the TCKs of the total sample were currently involved in full-time missions. Two had returned to their childhood host country and 1 to a neighbour country, where they could use the language they had learned in childhood. Two had remained in the same continent and the other 4 had moved to an entirely new field and continent.

Nine respondents were students who were actively preparing for long-term missions in the future, and two of them were planning on leaving within a few months. Another five respondents were missionary candidates that had recently graduated and were currently working in their passport countries. Ten of these 14 student missionary candidates had already been involved in foreign missions as adults in different countries and several times for the duration of a few months up to few years.

In other words, 48% of the total sample (9 Americans and 14 of the Finns) embraced a call to full-time missions, and another 15% were open for it, totaling 63% of the total sample. Several respondents in this category stated that their positive childhood experiences and their parents' positive attitude towards missions and the local people had made a difference thus contributing to their eagerness and excitement of choosing a missionary career.

Conclusion

The objective of this study was to investigate how TCK's childhood experiences affect career choices and the development of a mission call. The hypothesis set forth for the study were that TCKs are likely to choose professions with international application or that they may become missionaries themselves because of their intercultural background.

It was found that the TCKs have a very high level of education. Out of 48 respondents, 85% held a BA degree and 48% a MA degree. Furthermore, 42% of the ATCKs had chosen intercultural professions and yet another 20% had specifically chosen a people- or service-oriented occupation or international program that would enable them to work abroad.

The primary reasons for choosing one's profession were God's call for missions, interest towards foreign cultures and languages, and intercultural application of a chosen profession. Almost 50 % of the ATCKs who took part in the survey had a mission call and were preparing for a missionary career. Another 15 % were ready to work abroad in their professions and yet another 15 % were open for mission work and God's guidance.

The findings of the survey sample correspond with the studies indicating a high level of education and international career choices. The percentage of those aspiring to work abroad as missionaries, however, was remarkably higher than in a majority of studies conducted earlier. In addition, the respondents reported very positive childhood experiences and attitudes towards their parents' work. Even a majority of those TCKs who had chosen to work in their passport country maintained global awareness and a love for missions throughout their lives.

Bibliography

- Byttner, Morgan Alexandra (2012): Career Choices and the Influence of Third Culture Kids on International Relations. An Honors Thesis, The University of Arkansas.
- Cottrell, Ann Baker, John Useem, Ruth Hill Useem (5/1993): TCK's Four Times More Likely to Earn Bachelor's Degrees. NewsLinks, Vol. XII, No. 5, Princeton, New Jersey.
- Cottrell, Ann Baker, Ruth Hill Useem (3/1994): ATCK's Maintain Global Dimensions Throughout Their Lives. NewsLinks; Vol. XIII, No. 4, Princeton, New Jersey.
- Foyle, Marjory F. (2001): Honourably Wounded. Stress among Christian Workers. 2nd edition. Monarch Books, Grand Rapids, Michigan.
- Huotari, Mirjam (2004): Lähetyslapsen tie lähetystyöntekijäksi. Kandidaatintutkielma, Iso Kirja-opisto, Keuruu.
- Jordan, Peter (1992): Re-Entry. Making the Transition from Missions to Life at Home. Youth With A Missions Publishing, Seattle.
- Junkkari, Lari ja Kaija Maria (2003): Nykyajan paimentolaiset: Työ ja Koti Maailmalla. Otava, Keuruu.
- Korhonen, Maarit (2005): Formation of career choice and mission call among third culture kids. BA dissertation, Continental Theological Seminary, Wales University, Brussels.
- Marttinen, Ann-Christine (1992): Matkalaukkulapset. Kirjaneliö, Keuruu.
- Pirola, Neal (2000): The Re-entry Team. Caring For Your Returning Missionaries. Emmaus Road International, San Diego.
- Pollock, David C., Ruth E. Van Reken (1999): The Third Culture Kid Experience. Growing Up among Worlds. Intercultural Press, Inc., Yarmouth.
- Tikka, Ilona (2004): Suomalainen lapsi maailmalla. Kolmannen Kulttuurin Kasvatit. Kansanvalistus-seura, Keuruu.
- Warinowski, Anu (2012): Maailmalle yhtenä, takaisin toisena? Suomalaisten ekspatriaattiperheidien lapset kulttuurisissa siirtymissä. Kasvatustieteen väitöskirja, Turun Yliopisto, Siirtolaisinstituutti, Turku.

Otamme vastaan lahjoituksia

Siirtolaisuusinstituutilla on sääntöjensä mukaan oikeus ottaa vastaan lahjoituksia ja testamentteja Suomesta ja ulkomailta. Aikaisemmin saamansa lahjoitukset instituutti on sijoittanut mm. tutkimusrahastonsa, josta tuetaan vuosittain suomalaiseen siirtolaisuuteen liittyvää tutkimusta, dokumentaatiota ja konferenssitoimintaa.

Instituutissa ylläpidettävä siirtolaisuusarkisto ottaa myös vastaan lahjoituksena erilaisia dokumentteja jälkipolville säastettäväksi. Tällaista materiaalia ovat mm. käsikirjoitukset, kirjeet, valokuvat, äänilevyt ja pienimuotoiset tarve-esineet.

Yhteydenotot: Johtaja Ismo Söderling,
Arkistonhoitaja Jarno Heinilä,

isoder@utu.fi +358-50-511 3586
jshein@utu.fi +358-2-28 404 60

Venäjää äidinkielenään puhuvien maahanmuuttajien suomen kielen taito yleisten kielitutkintojen tulosten valossa

Sari Ahola ja Tiina Lammervo

Venäjää äidinkielenään puhuvat ovat suurin maahanmuuttajaryhmä Suomessa. He ovat myös suurin yksittäinen kieliryhmä (40 %) 'Yleisten kielitutkintojen suomen kielen keskitason tutkintoon' osallistujista. Venäjänkieliset osallistajat ovat pääosin alle 40-vuotiaita, ja heistä enemmistö on naisia. Venäjänkieliset ovat myös tyypillisesti hyvin koulutettuja, sillä noin 40 %:lla on yliopistotason koulutus. Kuitenkin vain 37 % oli oman kertomansa mukaan tutkintohetkellä työssä. Työllistyminen korkeampaa koulutusta vastaaviin tehtäviin luonnollisesti asettaa myös kielitaidolle suurempia vaatimuksia.

'Yleisten kielitutkintojen suomen keskitason tutkintotodistusta' tavoitellaan pääasiassa Suomen kansalaisuuden hakemista varten. Kielitestissä venäjänkieliset menestyvät hyvin. Verrattuna muihin tutkintoon osallistuviin kieliryhmiin venäjänkieliset ovat menestyneet kaikissa osakokeissa (tekstin ymmärtäminen, puheen ymmärtäminen, kirjoittaminen ja puhuminen) muita ryhmiä paremmin.

Avainsanat: Yleiset kielitutkinnot, kielitaidon arviointi, suomi toisena kielenä, venäläistaustaiset maahanmuuttajat.

Johdanto

Venäjää äidinkielenään puhuvat ovat siis suurin maahanmuuttajaryhmä Suomessa. Vuoden 2011 lopussa Suomessa asui Tilastokeskuksen mukaan 58 331 venäjänkielistä. Ryhmä koostuu lähinnä entisen Neuvostoliiton kansalaisista, joita vuonna 2011 oli 26 % kaikista ulkomaista syntyperää olevista Suomessa. (Tilastokeskus 2012a, b, c, d). Venäjänkielisten suuri osuus maahanmuuttajissa näkyy myös Yleisten kielitutkintojen (Yki) suomen kielen tutkintoihin osallistuneiden määrässä, sillä n. 40 % suomen kielen tutkintoihin osallistuneista on ilmoittanut äidinkielekseen venäjän. Tämä tarkoittaa sitä, että joka vuosi n. 2 000 venäjänkielistä osallistuu kielitutkintoihin. Ylivoimaisesti suurin syy osallistua tutkintoon liittyy kansalaisuuden hakemiseen. Esimerkiksi myös tähän artikkeliin mukaan otetuis-

Kirjoittajat toimivat tutkijana (Ahola) ja tutkimuskoordinaattorina (Lammervo) Jyväskylän yliopistossa Soveltavan kielentutkimuksen keskuksessa. Kielitaidon arviointi on yksi tutkimuslaitoksen toiminnan painopisteitä. Laitos vastaa yhdessä Opetushallituksen kanssa Yleisten kielitutkintojen kehittämisestä ja testien tuottamisesta..

ta venäjänkielisistä tutkintoon osallistuneista 81 % ilmoitti tarvitsevänsä tutkintotodistusta kansalaisuuden hakemiseen. Tilastokeskuksen mukaan Venäjän kansalaisille myönnettiin selvästi eniten Suomen kansalaisuuksia, sillä esim. vuonna 2011 kansalaisuuden sai 1 652 venäläistä (N= 4 558) (Tilastokeskus 2012c). Kansalaisuuden lisäksi venäjänkieliset osallistajat ilmoittivat käyttävänsä 'Yleisistä kielitutkinnoista' saamaansa todistusta työhön (38,6 %) ja opiskeluun (26,5 %).

Kuvaamme artikkelissamme venäjänkielisten suomen tutkintoon osallistuneiden taustoja, ja mitä heidän kielitaitoprofilinsa näyttää testitulosten sekä taustatietojen pohjalta. Lisäksi tarkastelemme, miten venäjänkieliset osallistajat ovat menestyneet suomen kielen tutkinnossa verrattuna

muihin samaan tutkintoon osallistuneisiin (ryhmä muut').

Yleiset kielitutkinnot

Yleiset kielitutkinnot on aikuisille suunnattu kansallinen kielitaitoa mittaava testijärjestelmä. Tutkinto ja järjestetään yhdeksässä eri kielessä (englanti, espanja, italia, pohjoissaame, ranska, ruotsi, saksa, suomi ja venäjä). Tutkinnon voi suorittaa kuka tahansa henkilö, joka tarvitsee todistusta kielitaidostaan. Tutkintoon osallistuminen ei siten edellytä kielen muodollista opiskelua tai minkään kurssin suorittamista. Kielitaitoa mitataan kuusiportaisella asteikolla kolmella eri tutkintotasolla (perus-, keski- ja ylin taso). Perustasolla ovat käytössä taitotasoarviot alle 1, 1 ja 2, keskitasolla alle 3, 3 ja 4 sekä ylimmällä tasolla alle 5, 5 ja 6. Kielitutkintojen taitotasoarvioasteikko on linkitetty yleiseurooppalaiseen viitekehykseen² siten, että perustason taitotasoarviot 1 ja 2 vastaavat viitekehyksen tasoja A1 ja A2, keskitasolla taitotasot 3 ja 4 ovat verrattavissa taitotasoihin B1 ja B2, ja ylimmällä tasolla tasot 5 ja 6 ovat linkittyneet tasoihin C1 ja C2.

Taitotasoarvio alle 1, alle 3 ja alle 5 tarkoittavat sitä, että osallistujan taidot eivät vielä ole kyseisen taitotason vaatimusten mukaiset, ja osallistuja ei ole selvittänyt osakoetta hyväksyttävästi. Tutkinto koostuu neljästä osakokeesta, eli tekstin ymmärtämisestä, puheen ymmärtämisestä, kirjoittamisesta ja puhumisesta. Kaikista osakokeista osallistuja saa osataitokohtaisten arvion taidostaan. (Yleisten kielitutkintojen perusteet 2011; Asetus yleisistä kielitutkinnoista 1163/2004 ja 1109/2011).

Suomen ja ruotsin kielen tutkinnot ovat joka tasolla yksikielisiä, eli koko tutkinto suoritetaan joko suomeksi tai ruotsiksi, koska tutkintoon osallistuvilla ei ole yhteistä äidinkieltä. Esimerkiksi suomen

kielen tutkintoon osallistuneilla on n. 170 eri äidinkieltä, joten käytännössä ohjeistusta osallistujan äidinkielellä on mahdotonta järjestää. (Yleisten kielitutkintojen perusteet 2011). Yleisten kielitutkintojen suomen ja ruotsin tutkinnon keskitason (tasot 3-4-B1-B2) suorittaminen on usealle maahanmuuttajalle tärkeää, sillä vuonna 2003 voimaan astuneen kansalaisuuslain (359/2003) myötä tutkintojärjestelmän avulla on voinut osoittaa kansallisuutta varten tarvittavan kielitaidon hallinnan. Kansalaisuuslakia uudistettiin vuonna 2011 (579/2011), jolloin kansalaisuuteen vaadittavat kielitaitovaatimukset hieman muuttuivat. Myös uudessa laissa kielitaitovaatimuksena kansalaisuuden saamiseksi on vähintään taitotason 3 saavuttaminen suomen tai ruotsin kielen suullisessa ja kirjallisessa osakokeessa. (<http://www.migri.fi>; www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/kielitutkinnot).

Suomen kielen tutkintoja järjestetään keskitasolla neljä kertaa vuodessa,³ ja perus- ja ylimmän tason tutkintoja kaksi kertaa vuodessa.⁴ Artikkelimme pohjautuu syksyn 2011 ja tammikuun 2012 suomen keskitason tutkinnon testitulosten lisäksi tutkintoon osallistuneiden taustatietoihin, jotka on kerätty osallistujien täyttämistä taustatietolomakkeista. Lomakkeen täyttäminen on vapaaehtoista, mutta n. 95 % osallistujista täyttää lomakkeen tutkintoon ilmoittautumisen yhteydessä. Taustatietolomakkeen kysymykset ovat suurimmaksi osaksi rästittettäviä, ja osallistuja voi valita useamman kuin yhden vaihtoehdon. Taustatietolomakkeessa kysytään osallistujan sukupuoli, ikä, äidinkieli, koulutustausta, ammattiala, kohdekielen opiskelupaikka ja -aika, kohdekielen käytön taajuus kotona, työssä, vapaa-aikana ja opinnoissa. Samoin tiedustellaan osallistujan omaa arviota tutkintokielen hallinnasta. Näiden lisäksi kysytään, millaisiin tarkoituksiin osallistuja aikoo käyttää tutkintotodistusta.

¹ Ryhmä muut koostuu muista kuin venäjänkielisistä osallistujista, jotka ovat osallistuneet suomen keskitason tutkintoon syksyllä 2011 ja tammikuussa 2012.

² Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen viitekehys (2003)/Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (2001).

³ Tutkinnot järjestetään tammikuussa, maaliskuussa, huhtikuussa (kevään tutkinto), elokuussa ja loka-/maaliskuussa (syksyn tutkinto)

⁴ Tutkinnot järjestetään keuhällä (maaliskuussa) ja syksyllä (loka-/marraskuu).

Venäjänkieliset osallistujat 'Yleisissä kielitutkinnoissa'

Sukupuoli ja ikä

Artikkelissa käytetty aineisto koostuu yhteensä 638 tutkintoon osallistuneen venäjänkielisen osallistujan vastauksista. Syksyn (lokakuun) 2011 tutkintoon osallistuneita oli 370 ja 2012 tammikuussa 268. Käytämme osallistujista nimitystä venäjänkieliset osallistujat, koska taustatietolomakkeen tietojen perusteella ei voida tietää, minkä maan kansalainen osallistuja on. Venäjään puhutaan äidinkielenä myös muissa maissa kuin Venäjällä, kuten esim. Virossa, Valko-Venäjällä, Ukrainassa jne. Tutkintoon osallistuneista 638:sta henkilöstä naisia oli 445 (70 %) ja miehiä 193 (30 %). Luvut kuvastavat hyvin Suomessa asuvien venäjänkielisten naisten ja miesten jakaumaa, sillä tilastojen mukaan venäjänkielistä Suomessa asuvista naisia on n. 60 % (Tilastokeskus 2012a). Iältään venäjänkieliset tutkintoon osallistujat olivat pääosin alle 40-vuotiaita, sillä kolmannes osallistuneista oli 31–40-vuotiaita, ja vastaavasti 21–30-vuotiaita heistä oli 26 %. 41–50-vuotiaita oli 23 %, mutta yli 50-vuotiaita testiin osallistuneissa oli vain joka kuudes. Myös ikäjakaumat myötäilevät Tilastokeskuksen lukuja venäjänkielisten maahanmuuttajien taustoista.

Koulutus ja työssä käyminen

Taustatietolomakkeesta saatujen tilastojen mukaan venäjänkieliset tutkintoon osallistuvat ovat tavallisesti hyvin koulutettuja, sillä n. 40 % heistä ilmoitti peruskoulutukseen yliopistokoulutuksen. Seuraavaksi yleisin peruskoulutustausta oli ammatillinen oppilaitos, jonka on n. 27 % oman ilmoituksensa mukaan suorittanut. Ammattikorkeakoulun käyneitä oli 13 % ja peruskoulu/kansakoulu-pohjaisia oli 12 % tutkituista. Edellä mainitut luvut pohjautuvat vain kahteen testikertaan, mutta ne kuvaavat hyvin myös kokonaisuudessaan 'Yleisten kielitutkintojen' venäjänkielisten peruskoulutustausta. Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että taustatietojen mukaan venäjänkieliset osallistujat ovat korkeasti koulutettuja, sillä esimerkiksi äidinkielenään kurdia, thaita, daria, somalia tai turkkia

puhuvien keskuudessa yliopistokoulutusta ei ole niin yleinen. Toisaalta esim. englannin, espanjan ja kiinankielisistä koulutustausta on korkeampi kuin venäjänkielisillä.

Inhimillisen pääoman teorian mukaan koulutus on yksi ihmisen tärkeimmistä työmarkkina-asemaan vaikuttavista tekijöistä. Korkeasti koulutetuilla maahanmuuttajilla on paremmat työllistymisasteet kuin niillä, joilla on takanaan vain lyhyt opiskelu-aika. Akateemisissa ammateissa kielitaitovaatimukset ovat kuitenkin varsin korkealla, mikä hidastaa korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien mahdollisuuksia saada vastinetta pääomalleen. (Heikkilä & Pikkarainen 2008). Kyhän mukaan (2011) sikäli, kun korkeakoulutetut maahanmuuttajat ylipäänsä onnistuvat Suomessa työllistymään, vastaa työ useimmiten joko kokonaan tai osittain lähtömaassa hankittua korkeakoulututkintoa. Koska Suomessa terveydenhuollon ja koulutuksen alat ovat säänneltyjä, vaatii ammatin harjoittaminen virallisen kelpoisuuden hankkimista tutkinnon rinnastamisen kautta.

Kyhän esiin tuomat ongelmat ovat nähtävillä myös tutkintoon osallistuneiden vastauksista. Vaikka osallistujat ovat yliopistokoulutuksen saaneita ja parhaassa työssä olevia, heistä vain 37% kertoi tutkintoon ilmoittautuessaan olevansa työssä. Taustatietolomakkeen täyttäneistä 18 % ilmoitti olevansa kyseisellä hetkellä työttömänä. Todellisuudessa luku on oletettavasti tätä suurempi, sillä opiskelijoista lähes neljännes (22 %) ilmoitti opiskelevansa työvoimapolitiisessa koulutuksessa, ja työvoimakoulutuksessa opiskelevat pääsääntöisesti ovat myös työttömiä työnhakijoita. Vaikka osallistujista useat olivat työttömänä, on venäjänkielisisä tutkintoon osallistujissa kuitenkin hieman vähemmän työttömiä kuin osallistujissa, jotka ovat ilmoittaneet äidinkielekseen kiinan, somalin tai thain. Jos taas venäjänkielisiä osallistujia verrataan koko osallistujajoukkoon, on venäläisissä hieman enemmän työttömiä kuin keskimäärin koko osallistujajoukossa.

Sukupuolittain tarkasteltuna oli vuonna 2011 maahanmuuttajien työvoimaan kuuluvien (työssä tai työtön) osuus sekä miehillä että naisilla suunnilleen sama (miehet 53 % naisilla 47 %). Työttömien osuus koko väestöryhmästä oli korkein ulkomaista syntyperää olevilla naisilla (11 %), kun taas suomalaista syntyperää olevilla naisilla osuus oli matalin

(4 %) (Tilastokeskus, 2011a). Suomen kielen tutkimukseen osallistuneista venäjänkielisistä naisista moni oli kyselyhetkellä työttömänä. Heistä vain 32 % ilmoitti olevansa työssä, kun miehistä 50 % oli työelämässä.

Työllistymiseen ja integraatioon yleensä vaikuttavat monet tekijät samanaikaisesti. Karkeasti ryhmitellen parhaiten työllistyvät ne maahanmuuttajat, jotka ovat niin kulttuuriltaan, kieleltään kuin ulkonäöltäänkin lähimpänä valtaväestöä (Kyhä 2011). Tätä taustaa vasten venäläisten pitäisi työllistyä paremmin kuin monen muun maahanmuuttajan. Toisaalta myös testitulosten perusteella työttömyys ei johdu myöskään kielitaidosta, sillä keskitason tutkimuksen hyväksytysti suorittaneen kielitaito on jos sen verran vahva, että hän selviää jokapäiväisistä asioimis- ja työtilanteista kielitaitonsa avulla.

Oletettavasti työllistyminen on yhteydessä vielä maassa asumisen aikaan, sillä kielitutkintoihin osallistutaan usein muutaman vuoden maassa olon jälkeen ja yleensä kotouttamiskoulutuksen tai kielikurssien jälkeen. Suurin osa tutkintoon osallistuneista on asunut Suomessa keskimäärin 1–6 vuotta (ks. Tarnanen ja Pöyhönen 2011). Maahanmuuttoon liittyy aina työperäistä maahanmuuttoa lukuun ottamatta siirtymäaika. Siirtymäaikana tulijan kielitaito paranee, ja hän ottaa haltuun paikallista kulttuuria ja siihen liittyviä toimintatapoja. Korkeasta koulutuksesta huolimatta inhimillinen pääoma ei ole suoraan siirrettävissä lähtömaan työmarkkinoilta Suomeen, vaan integroituminen vaatii aina aikansa. (Hämäläinen ym. 2005).

Ne venäjänkieliset osallistujat, jotka ilmoittivat olevansa työssä, työskentelevät oman ilmoituksen mukaan suurimmaksi osaksi joko kauppa-, majoitus ja ravitsemistoiminnassa (22 %), tai terveys- ja sosiaalipalveluissa (19 %). Tämä on siinä mielessä mielenkiintoista, että vaikka suurella osalla tutkimukseen osallistuneista oli taustalla yliopistokoulutus, he eivät välttämättä työskennelleet alalla, joka vaatisi yliopistotasoisista koulutusta. Yliopistotautaisista tosin usea (38 %) ilmoitti olevansa työtön, joten heissä on suhteellisen paljon työttömiä verrattuna esimerkiksi ammatillisen koulutuksen käyneisiin, joista 27 % ilmoitti olevansa kyseisenä hetkenä ilman työtä.

Forsanderin ja Ekholmin mukaan (2001) maahanmuuttajat tulevat usein työmarkkinoille ns. si-

säätuloammattien kautta. Näillä tarkoitetaan epävakaita työsuhteita, joissa työsuhteet ovat usein esimerkiksi määräaikaisia, eikä niissä tarvita ammatti- tai kielitaitoa. Tästä syystä esimerkiksi vuoteen 2006 tultaessa siivoustöistä muodostui maahanmuuttajien selvästi yleisin työala. (Tilastokeskus 2006). Tällaisina sisääntuloammattina voidaan pitää myös tehtäviä, jotka edellyttävät tietyn kulttuurin ja kielen hallintaa, kuten oman äidinkielen opettaja, asioimistulkki ja kouluavustaja.

Yliopistotaustaiset testiin osallistujat työskentelevät pääosin terveys- ja sosiaalialalla (21 %). Seuraavaksi yleisempiä toimialoja yliopistotaustaisten osallistujien kohdalla olivat koulutus ja tutkimus (15 %), sekä informaatio ja viestintä (15 %). Ammatillisen oppilaitoksen käyneet olivat työllistyneet pääasiassa terveys- ja sosiaalipalveluihin (30 %) tai kauppa, majoitus- ja ravitsemistoimintaan (23 %). Ammattikorkeakoulutaustaiset ja peruskoulun käyneet toimivat taas pääasiassa kaupan, teollisuuden ja rakentamisen parissa.

Kielitutkintoon osallistuvien taustatiedot peilaavat pääosin yleisiä tendenssejä siirtolaisuudessa ja Suomen maahanmuuttajien keskuudessa. Tyypillisesti maahanmuuttajat ovat yliedustettuina rakennustoiminnassa, hotelli- ja ravintola-alalla sekä terveydenhoito- ja sosiaalialalla, eli heidän osuutensa työllisyydessä näillä sektoreilla on suurempi kuin heidän työllisyytensä yleensä (OECD, 2006). Suomessa kauppa, joka sisältää muun muassa majoitus- ja ravitsemistoiminnan, on huomattavin maahanmuuttajien työllistäjä (Heikkilä & Pikkarainen, 2008). Heikkilän ja Pikkaraisen (2008) mukaan vuonna 2000 yli 25 prosenttia työllisistä maahanmuuttajista sijoittui palvelualan töihin, kun teollisuuteen heistä sijoittui runsaat 15 prosenttia. Myös opetus ja tutkimus (noin 10 %) sekä sosiaali- ja terveysala (vajaa 10 %) työllistävät maahanmuuttajia. Tutkimus- ja opetusosalalla maahanmuuttajat työllistyvät ennen kaikkea erilaisiin oman äidinkieltensä opetustehtäviin. (Heikkilä & Pikkarainen 2008, 61–73; Tilastokeskus 2006).

Suomen opiskelu

Ennen tutkimukseen osallistumista suurin osa venäjänkielisistä on opiskellut suomea jonkin verran. Pääosin opiskelu on tapahtunut työvoimakoulutukses-

sa (53%) tai itsenäisesti (43%). Tosin käsite ”itsenäinen opiskelu” on saatettu ymmärtää monella tapaa, sillä useat koulutuksessa olevista olivat myös rastittaneet kohdan ”itsenäinen opiskelu” koulutuksen lisäksi. He ymmärsivät itsenäiseksi opiskeluksi myös illalla kielikurssin jälkeen tapahtuvan opiskelun. Tavallista oli, että venäjänkieliset osallistujat olivat opiskelleet suomea 1-3 vuotta (55 %) tai 4-6 vuotta (18 %). Alle vuoden suomea opiskelleitakin oli taustatietojen mukaan vajaa 13 % osallistujista. Käytännössä kaikki venäjänkieliset osallistujat olivat ainakin hieman opiskelleet suomea, sillä ainoastaan 2 % heistä ilmoitti, että ei ole opiskellut suomea lainkaan.

Menestyminen suomen kielen tutkinnossa

Tutkintoon osallistuja suorittaa neljä erillistä osakoetta, joista jokaisesta hän saa taitotasoarvion. Ymmärtämistehtävät (tekstin ja puheen ymmärtäminen) arvioidaan pistein, jotka muutetaan taitotasoarvioiksi. Tuottamisen suoritukset (puhuminen ja kirjoittaminen) puolestaan arvioidaan kriteeriviitteisesti, joka tarkoittaa sitä, että osallistujia ei verrata toinen toisiinsa, vaan osallistujan suoritusta verrataan arviointia varten määriteltyyn taitotasoaasteikkoon. Arvio kielitaidosta tehdään sen perusteella, miten hyvin suoritus vastaa taitotason kuvauksia. Yleisissä kielitutkinnoissa tutkintosuoritukset arvioi tehtävään koulutetut ja hyväksytyt arvioijat, joiden työtä tuetaan jatkuvan koulutuksen ja palautteen avulla.

Taulukossa 1 on eritelty, kuinka venäjänkieliset testiin osallistujat menestyivät eri osakokeissa. Keskitason tutkinnossa taitotasoarvio alle 3 (<3) tarkoittaa siis sitä, että osallistuja ei ole suoriutunut osakokeesta valitsemansa taitotason mukaisesti. Siten hänen kielitaitonsa ei vielä kyseisen taidon osalta täytä keskitason kielitaidolle määriteltyjä kriteereitä kyseisellä hetkellä. Taitotasokuvauksiin perustuvan arvioinnin yhteydessä on hyvä muistaa, että kyse on aina senhetkisen kielitaidon arvioinnista, joka perustuu kielitaitoa kuvaaviin

Taulukko 1. Taitotasoarvioiden jakautuminen eri osakokeissa, %.

Taitotaso	Tekstin ymmärtäminen	Puheen ymmärtäminen	Kirjoittaminen	Puhuminen
<3	2	7	15	12
3	59	79	68	67
4	39	14	17	21
Yht. %	100	100	100	100

teorioihin ja kielitaitokäsityksiin eikä muodolliseen opetukseen tai opetussuunnitelmaan.

Yleisten kielitutkintojen tekstin ymmärtämisessä arvioidaan jokapäiväiseen elämään liittyvien tekstien ymmärtämistä. Tällöin tekstityyppinä ovat esim. uutiset, ilmoitukset, mainokset, kirjeet ja viestit. Tekstit vaihtelevat pituudeltaan, aihepiireiltään ja kielenkäyttötarkoituksiltaan. Samoin niihin liittyvät kysymykset voivat kohdistua pääasian, yksityiskohdan tai kokonaisuuksien ymmärtämiseen. Tekstin ymmärtäminen vaatii lukijalta monenlaisia taitoja ja kykyä käyttää erilaisia lukemisstrategioita hyväkseen.

Tekstin ymmärtämisen osakokeessa venäjänkieliset osallistujat ovat menestyneet parhaiten. Tekstin ymmärtäminen on yleisesti ottaen myös helpoin taito yleisten kielitutkintojen osallistujille, sillä suurin osa keskitason tutkintoon osallistuneista yleensä saavuttaa tekstin ymmärtämisessä taitotason 3. Venäjänkieliset osallistujat ovat kuitenkin verrattaessa heitä koko osallistujajoukkoon menestyneet hyvin tekstin ymmärtämisessä, sillä heillä on vähemmän alle 3:n taitotasolle jääneitä suorituksia, ja vastaavasti enemmän taitotasolle 4 yltäneitä suorituksia.⁵

Ymmärtämisen taidoista *puheen ymmärtäminen* on usein *tekstin* ymmärtämistä vaikeampi, kuten edellä esitetyistä tuloksistakin voi huomata. Puheen ymmärtämisestä suurin osa osallistujista on saavuttanut taitotason 3, mutta taitotason 4 saavuttaneita on kolmannes vähemmän kuin tekstin ymmärtämisessä. Verrattuna muuhun osallistujaryhmään venäjänkieliset ovat kuitenkin onnistuneet osakokeessa hyvin, sillä ryhmässä ’muut’ peräti 18 % ei ole saanut puheen ymmärtämisen osako-

⁵ Tekstin ymmärtäminen, ryhmä muut (N=1375): <3=10,4%, 3=61,7%, 4=27,9%.

etta hyväksytysti suoritettua.⁶ Vaikka molemmissa taidoissa on kyse ymmärtämisestä, on niiden luonteissa eroja. Puheen ymmärtämisessä arvioidaan tekstin ymmärtämisen tavoin erilaisten tekstilajien, aihepiirien ja kielenkäyttötilanteiden ymmärtämistä, mutta puheen ymmärtämisen osakokeessa onnistumiseen vaikuttavat tehtävän sisällön lisäksi useat muut asiat, joista osa liittyy itse testitilanteeseen. Esimerkiksi kokemus kielistudiosta ja osakokeessa käytettävistä tehtävyytyypeistä, sekä nauhalta kuuluvan puheen nopeus, puhujan ääni ja ääntämys vaikuttavat osallistujan suoritukseen. Puheen ymmärtäminen on myös verrattuna tekstin ymmärtämiseen monimutkaisempi prosessi, sillä siinä täytyy samanaikaisesti kuunnella, ymmärtää tehtävään liittyvät kirjalliset kysymykset, tulkitta kuulemaansa puhuttua kieltä, sekä vastata kysymyksiin (joko itse kirjoittamalla tai valitsemalla vaihtoehdoista oikea vaihtoehto). Puheen ymmärtäminen on myös ”kertaluonteinen tapahtuma”, sillä kuultuun ei voi palata samalla tavalla uudelleen, kuten kirjoitettuun tekstiin.

Ymmärtämisen taidot ovat usein keskitasolla tuottamisen taitoja vahvemmat. Tuottamisen osakokeista (puhuminen ja kirjoittaminen) venäjänkieliset osallistujat ovat suoriutuneet samankaltaisesti, vaikka kirjoittamisen osakokeessa he ovat menestyneet hieman puhumista huonommin. Kirjoittaminen on taidoista se, jossa yleensä suomen keskitason tutkintoon osallistuvat menestyvät heikoiten. Tämä johtuu varmaankin siitä, että yleensä kirjoittaminen on taidoista se, joka kielessä opitaan viimeiseksi (myös äidinkielessä). Todennäköisin kielenkäyttötilanne jokapäiväisessä arjessa edellyttää useammin ymmärtämisen tai puhumisen taitoja kuin kirjoittamista.

Kirjoittamisen osakokeessa tutkintoon osallistujan on kirjoitettava kolme erityyppistä tekstiä, esimerkiksi viesti, valitus ja mielipide. Kirjoittamisen tehtävät liittyvät jokapäiväisen elämän kirjoitustilanteisiin, kuten työhön, asioiden hoitoon tai yhteydenpitoon. Erityyppiset tehtävät edellyttävät kirjoittajilta erilaisten kirjoitustaitojen käyttöä ja soveltamista. Testituloksia vertaillaessa näyttää kuitenkin siltä, että venäjänkielisillä tutkinnon suo-

⁶ Puheen ymmärtäminen, ryhmä muut (N=1375): <3=18,1 %, 3=66,8 %, 4=15,1 %.

rittajilla on muuhun osallistujajoukkoon verrattuna selkeästi paremmat kirjoittamisen taidot.⁷ Syitä muita parempaan kirjoittamisen taitoon on vaikea tämän tutkimuksen avulla nimetä, sillä taustatietolomakkeessa annettujen tietojen mukaan venäjänkieliset eivät oman ilmoituksensa mukaan kirjoita suomeksi useammin kuin muut tutkintoon osallistuneet. Tämä tuli esiin taustatietolomakkeen kysymyksessä, jossa osallistujilta kysyttiin, kuinka usein he kirjoittavat kohdekielellä. Venäjänkielisistä osallistujista vain kolmannes ilmoitti kirjoittavansa suomeksi lähes päivittäin, ja 36 % vastaavasti kerran, pari viikossa. Muista kuin venäläisistä tutkintoon osallistuneista 34 % ilmoitti kirjoittavansa kohdekielellä päivittäin, ja 39 % kirjoitti suomeksi kerran tai pari kertaa viikossa.

Puhumisen osakoe suoritetaan keskitasolla studiossa, ja se äänitetään arviointia varten. Puhumisen osakokeessa arvioidaan kykyä viestiä jokapäiväisissä keskustelu- ja asioimistilanteissa. Tehtäviä on neljä, joissa vaaditaan eri diskurssilajien hallintaa, sekä kykyä puhua itsenäisesti että reagoida nopeastikin eri tilanteissa. Venäjänkieliset osallistujat saavuttivat puhumisessa pääosin taitotason 3 tai 4, mutta 12 % ei ole vielä täyttänyt keskitason taitotasoille vaadittuja puhumisen taidon arviointikriteerejä. Puhumisen taito on kuitenkin onnistunut heiltä hyvin, jos venäjänkielisiä verrataan muihin tutkintoon osallistuneisiin, sillä ryhmästä ’muut’ neljännes ei saanut puhumisen osakoetta hyväksytysti suoritettua.⁸ Puhumisen osalta tilanne on samankaltainen kuin kirjoittamisessa, sillä vaikka venäjänkielisten tulokset osataidossa ovat paremmat kuin ryhmällä muut, he eivät kuitenkaan ilmoita puhuvansa kohdekieltä vertailuryhmää useammin.

Tilastokeskuksen (2011b) mukaan venäläissuomalaisten perheiden määrä on viime vuosien aikana jäänyt pienemmäksi kuin perheiden, joissa molemmat vanhemmat puhuvat venäjää. Tämä näkyy selkeästi myös tutkintoon osallistuneiden taustassa, sillä venäjänkielisistä päivittäin perheensä kanssa ilmoitti puhuvansa suomea vain 32 % ja kerran, pari viikossa perheen kanssa suomea käyt-

⁷ Kirjoittaminen, ryhmä muut (N=1375): <3=36,8 %, 3=50,5 %, 4=12,7 %.

⁸ Puhuminen, ryhmä muut (N=1375): <3=25,4 %, 3=57,4 %, 4=17,2 %.

ti 17 %. Niitä, jotka eivät käytä perheen kanssa suomea lainkaan, oli vastaajissa 38 %. Näyttää siltä, että suurin osa venäläisperheistä haluaa säilyttää ja ylläpitää äidinkieltään kotikielenä. Vastaavasti muista tutkintoon osallistuneista peräti 44 % ilmoitti käyttävänsä suomea päivittäin perheensä kanssa, ja 27 % ei käyttänyt lomakkeen mukaan lainkaan suomea perheen kanssa. Ystävien kanssa käytettiin molemmissa ryhmissä suomen kiel-

tä enemmän kuin perheen kanssa, mutta tässäkin venäjänkieliset ilmoittivat käyttävänsä harvemmin suomea kuin loput tutkintoon osallistuneet. Päivittäin ystävien kanssa suomea venäjänkielisistä käytti 50 %, kun muista tutkintoon osallistuneista saman ilmoitti 60 %. Jos verrataan tuloksia ja tutkintokielen puhumisen tiheyttä, venäjänkieliset ovat menestyneet hyvin puhumisen osakokeessa.

Kuten edellä jo mainittiin, osallistujilta kysyttiin taustatietolomakkeessa, miten usein osallistujat käyttävät tutkintokieltä erilaisissa tilanteissa. He voivat rastittaa yhden vaihtoehdoista (*lähes päivittäin, kerran pari viikossa, kerran kuukaudessa tai harvemmin, en lainkaan*), joka parhaiten kuvaa heidän omaa kielenkäyttöään. Edellä mainittujen kohtien ”*puhun tutkintokieltä perheen kanssa*”, ”*puhun tutkintokieltä ystävien ja tuttavien kanssa*” ja ”*kirjoitan tutkintokielellä viestejä*” lisäksi osallistujilta kysytään, kuinka usein he lukevat tutkintokielellä, seuraavat tutkintokielellä mediaa ja käyttävät tutkintokieltä asioiden hoitamiseen sekä käyttävät sitä työssään ja opiskelussaan.

Venäjänkieliset käyttivät suomen kieltä oman ilmoituksensa mukaan eniten median (tv, radio ja internet) seuraamiseen, sillä yli 70 % heistä ilmoitti seuraavansa mediaa tutkintokielellä (ks. Taulukko 2). Toiseksi eniten he käyttivät suomea asioiden hoitamiseen. Tämä tukee hyvin keskitason kielitaitovaatimuksia, sillä keskitasolla olevan kielenkäyttäjän oletetaan selviävän itsenäisesti kielitaidollaan tavallisimmissa käytännön kielenkäyttötilanteissa, kuten asioidessaan kaupassa, lääkärillä ja erilaisissa virastoissa. Vähiten he käyttivät tutkintokieltä

Taulukko 2. Kuinka usein tutkintokieltä käytetään ja missä tilanteissa, %.

Kielen käyttö	Luen	Kirjoitan	Seuraan mediaa	Käytän asioiden hoitamiseen	Käytän työssä	Käytän opiskelussa
Lähes päivittäin	61	33	73	67	56	62
Kerran pari viikossa	32	36	21	24	7	12
Kerran kuussa tai harvemmin	6	27	5	8	7	9
En lainkaan	1	4	1	1	30	17
Yht. %	100	100	100	100	100	100

jo aiemmin mainittuun erilaisten viestien kirjoittamiseen. Venäjänkieliset käyttivät muuta ryhmää enemmän tutkintokieltä lukemiseen, asioiden hoitamiseen ja median seuraamiseen, mutta työssä he käyttivät suomea vähemmän kuin muut tutkintoon osallistuneet. Heissä oli myös enemmän niitä, jotka eivät työssään käyttäneet lainkaan tutkintokieltä.⁹ Tämä korreloi hyvin yhteen sen tiedon kanssa, että venäjänkielisistä usea oli aiemmin ilmoittanut olevansa työtön. Siten ei ole yllättävää, että kolmannes ilmoitti, että ei käytä työssään lainkaan suomea. Venäjää puhuvat miehet kuitenkin käyttivät tutkintokieltä naisia useammin työssä (m=62 %, n=52 %). Tämä luonnollisesti on yhteydessä myös siihen, että miehet olivat keskimäärin useammin työssä kuin naiset.

Jos tarkastellaan vielä venäjänkielisten osallistujien testimenestystä sukupuolen mukaan, voidaan todeta, että miesten ja naisten välillä ei löytynyt huomattavia eroja tutkinnossa onnistumisen osalta. Naiset menestyivät ehkä aavistuksen verran paremmin kirjoittamisessa ja puheen ymmärtämisessä, sillä he saivat miehiä useammin näistä osakokeista taitotasoarvioiksi 4. Osakokeissa taitotasolla alle kolmen (<3) jääneiden osuus oli myös miehiä pienempi. Miehet puolestaan ylsivät naisia useammin tekstin ymmärtämisessä ja puhumisessa taitotasolle 4, mutta toisaalta heistä taas pari prosenttiyksikköä enemmän ei näissä osakokeissa onnistunut suorittamaan testiä hyväksytysti.

⁹ Ryhmä muut: ”käytän työssä päivittäin” 62,4 %, ”en lainkaan” 20,6 %.

Se, miten sukupuolten välinen kielenkäyttö heijastuu testimenestykseen, ei saa yksiselitteistä tukea osallistujien ilmoittamista kielenkäyttöön liittyvistä vastauksista. Taustatiedoista saatujen vastausten perusteella naisten aavistuksen verran paremman testimenestyksen taustalla voi olla se, että naiset käyttivät taustatietolomakkeeseen täyttämien tietojen perusteella tutkintokieltä miehiä enemmän, sillä naiset lukivat ja kirjoittivat sekä puhuivat miehiä useammin kohdekielellä päivittäin. Miehillä kielenkäyttö taas oli naisia tavanomaisempaa työpaikoilla, ja he hoitivat naisia useammin jo kapapäiväisiä asioita suomen kielellä. Tämä tulos taas tukee sitä, että miehet menestyivät naisia paremmin puhumisen osakokeessa, sillä puhumisen tehtävät liittyvät arkisiin, käytännön keskustelu- ja asiomis- sekä työtilanteisiin. Erot venäjänkielisten miesten ja naisten välillä kuitenkin olivat hyvin pienet, joten niiden perusteella ei voida tehdä pitkälle meneviä päätelmiä sukupuolten välisistä eroista testimenestyksen tai tutkintokielen käyttötaajuuden suhteen.

Lopuksi

Venäjänkieliset tutkintoon osallistuvat näyttävät näiden testitulosten ja taustatietojen perusteella selviävän hyvin 'Yleisten kielitutkintojen suomen keskitason' tutkinnosta. Vaikka tuottamisen taidot osoittautuivat ymmärtämisen taitoja heikommiksi, ovat heidän kielitaitoprofilinsa kokonaisuutena hyviä. Kielitaitotestissä menestyminen on monen asian summa, ja venäjänkielisellä on etuna tutkinnon suorittamista ajatellen se, että he ovat varsin hyvin koulutettuja ja siten heillä on todennäköisesti myös kokemusta vieraan kielen oppimisesta ja testitilanteista. Lisäksi he eurooppalaisina ovat kulttuurillisesti paljon lähempänä suomalaista yhteiskuntaa kuin esimerkiksi Afrikasta tai Aasiasta lähtöisin olevat tutkintoon osallistuvat; heille osa tehtävistä saattaa olla myös kulttuurierojen vuoksi haastavia. Kieli liittyy kuitenkin aina vahvasti kulttuuriin, ja hyvä kielitaito edellyttää aina tietynlaista kohdekielen yhteiskunnan ja kulttuurin tuntemista. On selvää, että ne maahanmuuttajat, jotka ovat töissä, selviävät kielitestistä keskimääräistä paremmin, sillä heillä on luonnollisesti hyvät edellytykset kehittää

käytännön kielitaitoaan. Toisaalta työllistyminen edellyttää usein hyvää kielitaitoa. Kielitaidon kehittyminen on kuitenkin monen asian summa: kielitaito kehittyy ihmisillä yksilöllisesti eri aikaan, samoin kielitaidon eri osatekijät (esim. puhuminen ja kirjoittaminen) eivät vahvistu samanaikaisesti. Toisen kielen oppijan motivaatiolla ja tarpeella käyttää kieltä on myös suuri merkitys kielenoppimiselle.

Lähteet

- Forsander, A. & Ekholm, E. (2001): Etniset ryhmät Suomessa. Teoksessa: Forsander, Annika, Ekholm, Elina & Hautaniemi, Petri (toim.). Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Palmenia-kustannus. Helsinki.
- Heikkilä, E. & Pikkarainen, M. (2008): Väestön ja työvoiman kansainvälistyminen nyt ja tulevaisuudessa. Siirtolaisuusinstituutti, Siirtolaisuus-tutkimuksia A30.
- Hämäläinen, K., Kangasharju, A., Pekkala, S. & Sarvimäki, M. (2005): 1990-luvun maahanmuuttajien työllisyys, tuloverot ja tulonsiirrot. Työministeriö, Helsinki.
- Kyhä, H. (2011): Koulutetut maahanmuuttajat työmarkkinoilla: Tutkimus korkeakoulututkinnon suorittaneiden työllistymisestä ja työurien alusta Suomessa. Turun yliopiston sarja C osa 321. Turun yliopisto, Turku.
- Tarnanen, M. & Pöyhönen, S. (2011): Maahanmuuttajien suomen kielen taidon riittävyys ja työllistymisen mahdollisuudet. Puhe ja kieli 31:4, s. 139-152.
- Tilastokeskus (2006): Työssäkäynti [verkkojulkaisu]. Saatavilla: <http://www.stat.fi/til/tyokay/2006/>. Luettu 3.1.2013.
- Tilastokeskus (2011a): Työssäkäynti [verkkojulkaisu]. Pääasiallinen toiminta ja ammattiasema 2011. Saatavilla: http://www.stat.fi/til/tyokay/2011/02/tyokay_2011_02_2012-12-18_tie_002_fi.html. Luettu 3.1.2013.
- Tilastokeskus (2011b): Venäjänkielisten perheiden määrä ylittänyt suomalais-venäläisten perheiden määrän. Saatavilla: http://tilastokeskus.fi/til/perh/2010/02/perh_2010_02_2011-11-30_tie_001_fi.html. Luettu 7.1.2013.
- Tilastokeskus (2012a): Kieli iän ja sukupuolen mukaan maakunnittain 1990 – 2011. Saatavilla:

http://193.166.171.75/database/StatFin/vrm/vaerak/vaerak_fi.asp. Luettu 8.1.2013

Tilastokeskus (2012b): Suomen kansalaisuuden saamiset. Saatavilla: <http://www.stat.fi/til/kans/index.html>. http://www.stat.fi/til/kans/2011/kans_2011_2012-05-10_tie_001_fi.html. Luettu 9.1.2013.

Tilastokeskus (2012c): Suomen kansalaisuuden saaneet ulkomaalaiset. Saatavilla: http://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#kansalaisuus. Luettu 9.1.2013.

Tilastokeskus (2012d): Väestörakenne 2011. Saatavilla: <http://www.stat.fi/til/vaerak/index.html>. http://www.stat.fi/til/vaerak/2011/01/vaerak_2011_01_2012-11-30_tie_001_fi.html. Luettu 9.1.2013.

Yleisten kielitutkintojen perusteet (2011): Määräykset ja ohjeet 2011:33. Opetushallitus. Juvenes Print – Tampereen yliopistopaino Oy.

Vartia, M., Bergbom, B., Giorgiani, T., Rintala-Rasmus, A., Riala, R. & Salminen, S. (2007): Monikulttuurisuus työn arjessa. Tammer-Paino, Tampere.

Näyttely: "MUN SILMIN" -Suomessa asuvien somalinuorten kuvakulmia maailmaan 7.3.–30.9.2013

Siirtolaisuusinstituutti julkaisi syksyllä 2012 suomalaisista somalinuorista kertovan kirjan "Mun Stadi", jonka teemaa jatketaan näyttelyn puitteissa.

Mukana on tarinoiden ja valokuvien ohella myös videoteoksia sekä somalialaisten elämiseen liittyvää taustatietoa ja materiaalia. Naima Yusuf Mohamed esittelee ottamiaan kuvia avajaistilaisuudessa (vas. kuva). Hanketta koordinoi ja johtaa taiteiden tohtori Helena Oikarinen-Jabai (oik. kuvassa) Turun alueen somalikulttuurin osalta näyttelyä avustaa kaupunginvaltuutettu Roda Hassan (keskellä).

Vapaa pääsy. Tervetuloa!

Somalien transnationaalista perhe-elämää ja paikattomuuden paikallistumista Suomessa

Johanna Malmi

FM Johanna Malmi on valmistunut tänä keväänä Turun yliopiston maantieteen ja geologian laitoksesta erikoistumisalanaan kaupunki- ja muuttoliiketutkimus.

Avainsanat: Somalialainen, kaupunki, transnationaalinen yhteisö, integraatio, paikattomuus

Johdanto

Tammikuussa 1991 Somalian tasavalta romahti. Myöhemmin samana vuonna Somaliassa alkoi sisällissota. (Wettestrand 2012.) Somaliasta tuli pakolaisia lähettävä valtio. Somalialaiset ovat hajaantuneet asumaan ympäri maailman, Pohjois-Amerikkaan, kaikkialle Eurooppaan, Pohjois-Afrikkaan, Lähi-itään ja Australiaan. Tiedot somalipakolaisten määrästä vaihtelevat eri lähteiden mukaan, mutta esimerkiksi International Organization of Migration, (IOM) – viraston julkaisemien tilastojen mukaan 1,5 miljoonaa somalia eli diasporassa vuoden 2010 lopussa (IOM 2012).

Suomeen somalialaisten turvapaikan hakijoiden muuttoliike alkoi vuonna 1990 (Tiilikainen 2003, 60). Kielen mukaan tarkasteltuna Suomessa asui vuoden 2011 lopussa noin 14 000 somalinkielistä asukasta (Tilastokeskus 2012, 25). Somalialaiset mieltävät oman kuulumuutensa juuri klaani- ja perhekohtaisesti, ei paikkakohtaisesti, kuten länsimaaisessa kulttuurissa yleisesti on totuttu (Maahanmuuttovirasto 2012). Tiilikaisen (2005, 29–30) mukaan perhe ja sukulaiset ovat somalialaisille tärkeitä, mutta myös keskeisiä tekijöitä taloudellisesti, poliittisesti ja sosiaalisesti.

Koti ja kotimaa, missä ne ikinä sijaitsevatkaan, ovat kaikille tärkeitä paikkoja. Tuanin (2008, 149, 158) mukaan ihmiset asettavat oman kotimaansa oman maailmansa keskipisteeseen, ja kotimaahan olevien siteiden määrä on suoraan verrannollinen niiden voimakkuuteen. Relphin (1976) mieles-

tä ei ole kuitenkaan mielekästä puhua paikasta ilman paikattomuutta. Sitä syntyy, kun yksilölliset paikat muuttuvat samankaltaisiksi keskenään menettäen yksilöllisyytensä ja yksilöllisen tunnistettavuutensa. Täten paikattomuuden käsite näyttäytyy globaalin paikallisuuden viitekehyksessä erilaisina etäisyyksinä. Ymmärrän paikattomuuden tässä tutkielmassa fyysisenä, mentaalisenä, sosiaalisena ja kulttuurisena etäisyytenä somalialaisten ja suomalaisten välillä.

Nykyteknologia mahdollistaa keskinäisen yhteydenpidon maantieteellisistä rajoista riippumattomasti. Teknologia on kutistanut maantieteellisen paikka-aika-tila -etäisyyden minimaaliseksi. Murreyn (2006, 54–56) mukaan paikallisuus voidaan määritellä monilla eri tavoilla, ja kaikissa tapauksissa globaali ja paikallinen määrittelevät toisensa. Paikallisen ja globaalin sekoittuminen, glokaali, on aina myös yksilön oman subjektiivisen ajattelun tulosta.

Tarkastelen Suomessa asuvien somalialaisten integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaamme. Tutkimuskysymykset jäsenyivät seuraavasti:

1. Minkälaista suomensomalien transnationaalisen perheen keskinäinen yhteydenpito on?
2. Minkälainen vaikutus heidän transnationaalisella perheellään on heidän kaupunkiympäristön tuntemuksiinsa?
3. Minkälainen rooli muuttoliikkeellä on heidän omassa elämässään?

Diasporasta transnationaaliin perhe-elämään, liikkuvuudesta sopeutumiseen

Somalialaisen kulttuurin mukaan kaikki somalit polveutuvat islamilaisesta profeetta Muhammedista sukulaisverkostojen liittäessä yksittäiset yksilöt saman sukupuun haaroihin. Tästä syystä kaikki somalilaiset kuuluvat johonkin klaaniin. Sukulaisryhmi- en taloudellinen merkitys määräytyy sosiaalisten ja taloudellisten olosuhteiden mukaan klaaniperheen ollessa laajin sosiaalinen ”yhteenliittymä”. (Peltonen 2005, 73–74.) Somaliperheeseen lasketaan kuuluvaksi perinteisen ydinperheen lisäksi isovanhemmat, vanhempien omat sisarukset, serkut ja ystävät (Tiilikainen 2005).

Horst et al. (2010, 8) määrittelevät diasporan etnisestä kotimaastaan muuttaneiden yksilöiden muodostamaksi yhteisöksi, joka pitää yhteyttä kotimaahansa taloudellisten, poliittisten tai sosiokulttuuristen yhteyksien kautta. Hopkinsin (2010, 520) mukaan muuttanut henkilö ei kadota henkilökohtaisia siteitään kotimaahansa, vaikka hän muutettuaan alkaa rakentaa uusia siteitä vastaanottavan maan kanssa.

Muuttoliiketutkimuksessa transnationaalisuuden käsite on suhteellisen uusi. Faist (2010, 20–21) määrittelee transnationalismin diasporaa laajemmaksi termiksi, joka käsittää kaikki yksilön sosiaaliset ulottuvuudet. Hänen mukaansa diaspora käsittää ainoastaan uskonnollisen, etnisen tai kansallisen yhteisön tai ryhmän. Boydin (1989, 643) näkemyksen mukaan muuttaneet perheet muodostavat maantieteellisesti keskinäisessä hajaannuksessa asuvia transnationaaleja perheitä. Transnationaali perhe on käsitteellinen vaihtoehto perinteisemmälle näkemykselle siirtolaisperheistä kotimaastaan irrotettuina ja juurettomina yksilöinä. Transnationaalin perheen luominen ja ylläpitäminen vaatii emotionaalista työtä ja sen peruseriaatteisiin kuuluu myös vastavuoroisuuden periaate. Tämä vaikuttaa perheenjäsenien omaan henkilökohtaiseen tunne-elämään. Matyska (2011, 209–211, 218.)

Paikkoihin liittyy yksilöllinen ja kulttuurisidonnainen tilallisuus, jossa me elämme ja jonka me tunnemme vapautena (Tuan 2008, 3). Ratkaisevinta Relphin (1976) mukaan on yksilöiden luoma henkilökohtainen tunneside kyseisiin paikkoihin. Liikku-

vassa maailmassa liikkeen ja paikkojen tuntemuksen välinen yhteys on monimutkainen ja hienojakoinen (Tuan 2008, 182). Kyle ja Chick (2007) huomioivat omissa tutkimuksessaan, että paikat saavat merkityksensä sosiaalisten vuorovaikutussuhteiden kautta. Sosiaalinen vuorovaikutus ja paikkojen toiminnallinen luonne kietoutuvat yhteen ja luovat niiden merkityksellisyyden. Smaldone et al. (2008) ehdottavat oman tutkimuksensa pohjalta, että ajalla on suuri merkitys yksilöiden muodostamassa positiivisessa siteessä paikan kanssa. Somali- en integroituminen uuteen kotimaahansa on monimutkainen, mutta joustava molemminpuolinen hyväksymis- ja osallistumisjärjestelmä maahanmuuttajien ja paikallisten asukkaiden välillä (Al-Sharmani 2006, 72).

Menetelmät ja aineisto

Tutkimuksen menetelmänä on käytetty puolistrukturoitua kyselylomaketta, jossa on taustakysymyksineen 50 kysymystä kolmessa eri osiossa. Kyselylomakkeessa on omat osiot muuttamiselle, somalialaisten keskinäiselle kansainväliselle yhteydenpidolle ja kaupunkikokemuksilleen.

Helsingissä järjestetyssä seminaarissa nuori somalialainen neuvoi ottamaan yhteyttä Suomen Somaliliittoon vastaajien saamiseksi. Kyselylomake julkaistiinkin Suomen Somaliliiton kotisivuilla. Tiilikaisen (1999, 62) mukaan somalialaiseen kulttuuriin kuuluu rikas ja monipuolinen suullinen perinne. Alkuperäisenä ajatuksenani oli tutkia niiden somalialaisten kansainvälistä yhteydenpitoa, jotka jo valmiiksi käyttävät tietokonetta. Tämä rajaisi vastaajat jo valmiiksi suomalaiseen yhteiskuntaan integroituneisiin vastaajiin.

Kyselylomakkeen julkaiseminen kotisivuilla ei osoittautunut kuitenkaan toimivaksi ratkaisuksi. Sain sitä kautta neljä vastausta, kaksi pääkaupunkiseudulta ja kaksi Turusta. Kaikki netissä vastanneet olivat miehiä. Huomattuani, ettei kyselylomake netissä tuo vastauksia, tiedustelin haastatteluja tapaamiltani somalialaisilta. Tein kolme haastattelua, yhden yksilöhaastattelun ja yhden parihaastattelun. Haastateltavat sain sosiaalisten verkostojeni kautta. Haastatelluista kaksi oli naisia ja yksi mies. Tekemäni haastattelut perustuvat samaan kysely-

lomakkeeseen, joka julkaistiin netissä. Netissä annetut vastaukset ovat hieman enemmän kyllä ja ei-tyylyisiä, kuin taas haastattelut antoivat haastateltaville vapauden vastata monisanaisemmin.

Saamani vastaukset analysoin sisällönanalyysimenetelmää käyttäen. Analyysissä analyysikategoriat muodostuivat aineistolähtöisesti kyselylomakkeen eri osioiden mukaan: keskinäisestä kansainvälisestä yhteydenpidosta, muuttamisesta ja kaupunkikokemuksista kertovaksi kategoriaksi.

Haastateltavien taustatiedot

Vastaajista kaksi oli naisia ja viisi miehiä: nuorin vastaaja oli 20-vuotias ja vanhin 58-vuotias. Viisi vastaajaa mainitsi synnyinpaikakseen Mogadishun, yksi Pohjois-Somalian ja yksi Keski-Somalian. Kaikki vastaajat puhuvat oman arvionsa mukaan suomea edes vähän, ja kaikki seuraavat suomalaista mediaa. Neljä vastaajaa opiskelee tai on työharjoittelussa vastaushetkellä, kolme on töissä kokopäiväisesti ja yksi osa-aikaisesti.

Vastaajista neljä asui vastaushetkellä Turussa ja kolme pääkaupunkiseudulla Espoossa ja Helsingissä. Vastaajien Suomessa asuma-aika vaihteli 2,5 ja 21 vuoden välillä, keskiarvon ollessa 12,1 vuotta. Vastaavasti heidän omassa asuinkaupungissaan asumansa ajan keskiarvo on 9,2 vuotta, vaihdellen 2,5 ja 20 vuoden välillä. Kaikki vastaajat voivat ajatella asuvansa asumassaan kaupungissa myös tulevaisuudessa, vaikkakin yksi vastaaja oli epävarma, haluaako hän asua Suomessa. Valentinen (30.11.2012) mukaan Sheffieldin yliopiston tutkimuksessa somalialaiset kokevat itsensä sheffieldiläisiksi asumansa kaupungin mukaan, mutta eivät englantilaisiksi kansallisen kulttuurin mukaisesti.

Keskeiset tulokset

Somalialaisten keskinäinen kansainvälinen yhteydenpito on säännöllistä, tiheää ja maailmanlaajuisista maantieteellisestä etäisyydestä huolimatta, mutta riippuvaista heidän käytettävissään olevista resursseista. Viestintäteknologia on työkalu keskinäiselle kansainväliselle yhteydenpidolle ja keskinäisten suhteiden ylläpidolle.

Suomessa asuvat somalit pitävät monipuolisesti yhteyttä koko laajennettuun perheeseensä, eli täteihin, setiin, sisarpuoliin, äitiin, sisaruksiin ja ystäviin. Nämä asuvat eri puolilla maailmaa, esimerkiksi Kuala Lumpurissa, San Diegossa ja Minneapolisissa. Afrikkalaisissa kaupungeissa suomensomalien sukulaisia asuu esimerkiksi Mogadishussa, Nairobissa ja Hargeysassa. Keskinäistä yhteyttä pidetään internetin, facebookin, sähköpostin ja puhelimen välityksellä. Yhteydenpidon tiheys vaihtelee yhteisöpalveluiden jokapäiväisestä yhteydenpidosta puhelimitse tehtyihin viikoittaisiin yhteydenottoihin.

Suomensomaleille transnationaalilla perheelä on suuri merkitys heidän oman asuinkaupunkinsa kokemisessa. Vastaajilla on positiivinen tunne heidän omaa asuinkaupunkiaan kohtaan. Transnationaalinen ja diasporinen perhe-elämä muokkaa heidän elämäänsä kaupunkitilaa moniulotteiseksi, mutta myös kahden kulttuurin väliseksi ja jossain määrin ajallisesti myös väliaikaiseksi tilaksi.

Vastaajilla on pääasiassa positiivisia kokemuksia nykyisestä asuinkaupungistaan. He pitävät omaa asuinkaupunkiaan rauhallisena, mukavana ja parhaana paikkana elää, mutta myös esimerkiksi kiireisenä ja hektisenä. Merkityksiä, joita suomensomalit antoivat omalle asuinkaupungilleen, olivat koti, turvallisuus ja ”oma kaupunki, joka merkitsee paljon”. Heidän kotikaupunkinsa vastaa heidän tarpeisiinsa ja toiveisiinsa, ja he osoittivat kiinnostusta asumaansa kaupunkia kohtaan. Tutkimukseeni vastanneet henkilöt nauttivat elämästään omassa asuinkaupungissaan, jossa heillä ovat ystävät ja perheenjäsenet lähellä. Suomensomalit arvostavat myös yhteiskunnallisen infrastruktuurin toimivuutta sekä itsensä kehittämisen mahdollisuuksia yhdessä rauhanomaisen ja sodattoman yhteiskunnallisen tilanteen kanssa. Sosiaaliset tekijät, esimerkiksi huono palvelu, yksinäisyys tai naapurit nousivat negatiivisiksi tekijöiksi. Tosin vastaaja oli paljon vaikeampi keksiä huonoa sanottavaa omasta asuinkaupungistaan kuin positiivisia puolia.

Suomensomalien kokemukset kietoutuvat emotionaalisten tekijöiden kanssa sekä paikallisella tasolla heidän paikalliseen sosiaaliseen yhteisönsä että heidän transnationaalinen perheeseensä maailmanlaajuisella tasolla. Diasporassa eläminen on tiivistänyt heidän transnationaalisia perheitään ja keskinäisiä verkostojaan entisestään, ja

heillä on jo valmiiksi tiivis keskinäinen kulttuuri, jota myös vaalitaan diasporassa eri tavoin. Diasporassa eläminen ja transnationaalinen perhe-elämä luo tunteenomaisia rajanvetoja sekä positiivisessa että negatiivisessa merkityksessä. Nämä rajanvedot eivät myöskään ole toisiaan poissulkevia paikallisesta tai transnationaalista näkökulmasta katsottuna. Vastaajat ovat kaikki yhtä mieltä siitä, että heidän tilanteensa olisi emotionaalisesti helpompi, jos Somaliassa ei olisi sotaa, ja ympäri maailman hajaantuneet sukulaiset voisivat elää yhdessä samassa paikassa. Heillä ei kuitenkaan ole muuta vaihtoehtoa nykyiselle olotilalleen.

Vastaajat eivät ole kovinkaan liikkuvia muuttoliikenteen näkökulmasta tarkasteltuna. Suomessa olonsa aikana he ovat muuttaneet keskimäärin keran maan sisällä. Kaikki vastasivat, etteivät ole muuttaneet usein, eikä heidän aikomuksensa ole muutaakaan usein. Muuttoliike näyttytyy somalialaisten diasporisessa elämässä välineenä turvallisempaan elämään, ja sosiaalisesta näkökulmasta tarkasteltuna ystävien ja sukulaisten liikkumisen kautta.

Yhteenvedo ja keskustelua somalien integroitumisesta Suomeen

Tässä artikkelissa olen tutkinut paikattomuuden käsitettä somalialaisten transnationaalisen perhe-elämän näkökulmasta. Kaikki vastaajat ovat asuneet Suomessa vähintään kolme vuotta, puhuvat suomea ja seuraavat suomalaista mediaa ja ovat halukkaita jäämään Suomeen.

Paikan ja paikattomuuden voi määrittellä ainakin kahdesta eri näkökulmasta; maantieteellisestä ja sosiologisesta. Sosiologinen näkökulma korostaa yksilöiden ja sosiaalisen konstruktionistista näkökulmaa, maantieteellinen puolestaan paikan merkitystä. Maantieteellisestä näkökulmasta katsottuna fyysinen kaupunkiympäristö ei näyttöydy mitenkään merkittävänä suomensomaleille. Toisaalta he eivät miellä itseään ja omaa olemassaoloaan paikan kautta (sosiologinen näkökulma), vaan oman yhteisönsä, transnationaalisen perheensä ja klaaninsa kautta. He sopeutuvat siten sinne missä heidän perheensä ja ystävänsä ovat. Tämä tutkielma ei anna viitteitä suomensomalien kokemista paikattomuuden tunteista, vaan heidän suhtautumisen-

sa omaan asuinpaikankiinsa on positiivista. Se on paikallistunut heille. He muodostavat omia henkilökohtaisia tunnesiteitä asumastaan kaupungista. Wahlbeck (1997, 217) toteaa omassa väitöskirjassaan sosiaalisten verkostojen luovan tärkeän pohjan maahanmuuttajien diasporisesta elämästä paikallisella ja transnationaalilla tasolla.

Maahanmuuttajien keskittyminen tietyille kaupunkialueille noudattelee kansainvälisiä trendejä. Onkin mahdollista, että kulttuuriset ja sosiaaliset eroavaisuudet näyttöydyvät pienempinä kaupunkialueilla. Kaupungeissa yksilöiden on myös helpompi luoda sosiaalisia verkostoja ja kontakteja keskenään samantaustaisten kanssa. Sosiaaliset verkostot ovat merkittävä tekijä integraatiossa paikallisen yhteisön, mutta myös laajemmin yhteiskunnan kanssa.

Integroitumisen pitäisi tapahtua valtaväestön ja maahanmuuttajan välisenä kahdensuuntaisena aktiivisena vuorovaikutuksellisenä prosessina (vrt. Al-Sharmani 2006, 72), jossa molemmat osapuolet neuvottelevat kahdenkeskisesti toimintatavoista ja käytänteistä. Euroopassa käytävässä julkisessa keskustelussa eurooppalaiset integraatiokäytännöt yksinkertaistavat maahanmuuttajat ainoastaan objekteiksi. Täten somalialaisten maahanmuuttajien integraatioprosessi ei välttämättä ole käytännössä kovinkaan helppo. Kyseessä on emotionaalinen prosessi, jossa molemmat osapuolet, maahanmuuttajat ja kantäväestö, joutuvat käymään erilaisia asioita läpi hyvin henkilökohtaisella tasolla. Maahanmuuttajat ovat oman elämänsä parhaita asiantuntijoita, ja maahanmuuttajia ei pitäisi nähdä pelkästään objekteina, vaan tasa-arvoisina kumppaneina kahdensuuntaisessa integraatiossa, joilla on jotain annettavaa uudelle asuinmaalleen. (Heikkilä et al. 2011, 182–183.)

Maahanmuuttajien integroitumisen kohdalla on ensisijaisen tärkeää, että maahanmuuttaja pystyy itse ratkaisemaan sen, mitä integroituminen hänelle tarkoittaa yksilö- ja yhteisötasolla. Integroituminen on aina loppujen lopuksi yksilötasolla tapahtuva prosessi.

Kiitokset

Artikkeli perustuu kirjoittaneen julkaisemattomaan pro gradu -tutkielmaan Suomensomalien kansainvälistä perhe-elämää – Transnationaalista elämää

diasporassa ja paikattomuuden paikallistumista suomalaisessa kaupunkiympäristössä. Kiitokset suunnittelija Sari Vanhaselle saaamistani rakentavista kommentteista.

Kirjallisuus

- Al-Sharmani, Mulki (2006): *Living Transnationally: Somali Diasporic Women in Cairo*. *International Migration*. Vol. 44, No. 1. Pp. 55–77.
- Al-Sharmani, Mulki (2007): *Transnational Somali Families in Cairo*. *Refuge: Canada's Periodical on refugees*. Vol. 24, No. 1. *Urban Refugees*. Pp. 88–98.
- Boyd, Monica (1989): *Family and Personal Networks In International Migration: Recent Developments and New Agendas*. *International Migration Review*, *International Migration: An Assessment for '90s*, Vol. 23, Fall 1989, Center for Migration Studies. Pp. 638–670.
- Faist, Thomas (2010): *Diaspora and transnationalism: What kind of dance partners?* In: *Diaspora and Transnationalism, Concepts, Theories and Methods*. Eds. Bauböck, Rainer and Thomas Faist. IMISCOE Research, Amsterdam University Press, Pp. 9–34.
- Heikkilä, Elli, Emilio, José Gómez Ciriano ja Mira, Ojalehto (2011): *Reflections*. In: *Working Together for Better Integration – Immigrants, Police and Social Work*. Heikkilä, Elli, Manon Danker, Emilio José Góñez Ciriano, Hugh McLaughlin ja Henry Reubsæet (eds.). *Migration Studies C 18*. Institute of Migration, Turku. Pp.179–186.
- Hopkins, Gail (2010): *A Chancing sense of Somaliness: Somali women in London and Toronto*. *Gender, Place & Culture*. Vol. 17, No. 4. Pp. 519–538. <http://dx.doi.org/10.1080/0966396X.2010.485846>. Accessed on 18.1.2012
- Horst, Cindy, Rojan Ezzatti, Matteo Guglielmo, Petra Mezzetti, Päivi Pirkkalainen, Valeria Saggio, Giulia Sinatti & Andrea Warnecke (2010): *Participation of Diasporas in Peacebuilding and Development. A Handbook for Practitioners and Policymakers*. Peace Research Institute Oslo PRIO, PRIO Report 2/2010.
- Kyle, Gerard & Garry Chick (2007): *The Social Construction of a Sense of Place*. *Leisure Sciences*, 29. Pp. 209–225. Routledge, Taylor & Francis Group, LLC.
- Maatietopalvelu, Maahanmuuttovirasto. (2012): *Somalia maatieto. Osallisena Suomessa – Turun osahanke*. (5.9.2012).
- Matyska, Anna (2011): *Tunteet ja taloudellinen apu transnationaalisessa perheessä*. *Käännös, Koikkalainen, Saara. Sosiologia*, 48. vuosikerta, nro 3, Westermarc-seura. s. 209–220.
- Murray, Warwick E. (2006): *Geographies of Globalization*. Routledge, New York. Pp. 1–92.
- Peltonen, Selene (2005): *Somalinuorten kulttuurisen identiteetin muotoutuminen diasporassa*. *Elämää etnisen identiteetin ja suomalaisen yhteiskunnan välissä*. Web-raportit Nro. 10, Siirtolaisuusinstituutti. 154 s. <http://www.migrationinstitute.fi/pdf/webreports.htm>.
- Relph, Edward, (1976): *Place and placelessness*. Pion Limited, London, Great Britain. 156 p.
- Smaldone, David, Charles Harris & Nick Sanyal (2008): *The Role of Time in Developing Place Meanings*. *Journal of Leisure Research*. Vol. 40, No. 4. Pp. 479–504.
- Tiilikainen, Marja (1999): *Islam, pakolaisuus ja somalikulttuuri*. Teoksessa: *Muslimit Suomessa*. Toim. Sakaranaho, Tuula & Heikki Pesonen. Yliopistopaino, Helsinki. S. 59–75.
- Tiilikainen, Marja (2003): *Somali Women and Daily Islam in the Diaspora*. *Social Compass*. Vol. 50, No. 59. Pp. 59–69. Sage Publications Ltd. doi: 10.1177/0037768603050001964. Red. 30.1.2012.
- Tiilikainen, Marja (2005): *Arjen Islam. Somalinaisen elämää Suomessa*. Vastapaino, 3. painos. Dark Oy, Vantaa. 322s.
- Tilastokeskus, (2012): *Väestö 2011, Ulkomaalaiset ja Siirtolaisuus 2010*. Edita Prima Oy, Helsinki. 96 s.
- Tuan, Yi-Fu (2008): *Space and Place. The Perspective of Experience*. University of Minnesota Press. Sixth printing, USA. 235p.
- Wahlbeck, Östen (1997): *Kurdish Refugee Communities: The Diaspora in Finland and England*. Academic dissertation, Centre for Research in Ethnic Relations and Department of Sociology, the University of Warwick. 260 s.
- Wettestrand, Tuija (2012): *Kirjeitä Somaliasta. Maa, joka lakkasi olemasta*. Siirtolaisuusinstituutti. Erikoisjulkaisut. Painosalama, Turku. 148 s.

Sähköiset lähteet:

International Organization of Migration, IOM (2012): www.iom.int. Luettu: 16.2.2012.

Maahanmuuttovirasto (2012a): www.maahanmuuttovirasto.fi. Luettu: 19.12.2012

Julkaisemattomat lähteet:

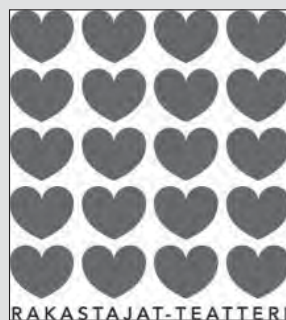
Valentine, Gill (30.11.2012): suullinen tieto. The Intercultural City: Exploring an Elusive Idea. Kansainvälinen konferenssi, Università Luav di Venezia, 29.–30.11.2012, Venetsia, Italia.

Paperittomat ovat keskuudessamme – myös näyttämöllä

Porissa toimiva Rakastajat-teatteri on Satakunnan ainoa vapaa ammattiteatteriryhmä. Ryhmä näyttelijöitä päätyi yhteen vuonna 1991. He halusivat tarjota satakuntalaiselle yleisölle rohkeaa, taiteellisesti tinkimätöntä ja ajatuksia herättävää huoneteatteria – huumoria ja elämän hulluutta unohtamatta. Teatterin ensimmäinen esitys oli Harold Pinterin ”Rakastaja”-näytelmä. Siitä tuli nimi koko teatterille.

Parisen vuotta sitten Porissa sai kantaesityksensä Kaisa Viitasen ja Katja Tähjän Paperittomat-kirjalle perustuva samanniminen näytelmä. Näytelmän käsikirjoituksesta ja ohjauksesta vastasi Elina Izarra Ollikainen. Ohjelmalehtisestä ilmenee, että käsikirjoittaja oli produktiivon alkuvaiheessa varsin tietämätön koko paperittomien olemassaolosta. Ilmeisesti kotiläksyt ja taustayöt on tehty huolella, sillä teksti on painava puheenvuoro paperittomaksi joutumisesta ja paperittomana elämisestä.

Rakastajat-teatteri kävi esittämässä Paperittomat vierailunäytäntönä Turun kaupunginteatterin Sopukassa. Tilaan mahtuu 100 hen-

keä, joten kyse on todellisesta intiimiteatterista. Huoneteatteriin kuuluen yhdeksän roolihahmoa toteutetaan kolmen hengen voimin. Samoin rekvisiitta on minimalistinen käsittäen vain kolme juomakoria. Niistä sitten tulee matkalaukku, istuin, lapsen kehto, pöytä jne. Itse näytelmän arvioimisen jätän ammattilaisille. Ainakin Turun Sanomissa 3.3. ilmestynyt Frida Gustafssonin arvostelu oli ylistävä. Siihen on helppo yhtyä.

On vahinko, että näytelmä käy vain pikaviisiillä Turussa. Näytelmän katsomisen pitäisi kuulua olennaisena osana esimerkiksi koulujen kansainvälisyyskasvatukseen. Toivon todella, että näytelmä löytää tiensä vielä monen ammattilais- ja harrastajateatterin ohjelmistoon.

Siirtolaisuusinstituutin henkilökunta kävi katsomassa näytelmän Turun kaupunginteatterissa 1.3.2013.

Ismo Söderling

Paluumuuttaja kotoutumisen haasteena ja yhteiskunnan rikkautena

Elli Heikkilä

Maahanmuutossa suomalaisten paluumuuttajien ryhmä on tärkeä, sillä heidän osuutensa Suomeen suuntautuvasta muuttovirrasta on noin yksi kolmasosa. Esimerkiksi vuoden 2011 maahanmuuton osalta Suomen kansalaisten määrä oli 9 065 henkeä. Millaiset ovat kauan Suomesta pois olleen paluumuuttajan tunnot – tuntee ko muuttaja palaavansa kotiin, ja mitä pitäisi huomioida, kun yksilö palaa takaisin Suomeen?

Eveliina Kihalampi on todennut paluumuuttajan olevan ns. 'piilomuukalainen' tai 'piilomaahanmuuttaja'. Erikoiseksi muukalaisuuden tekee se, että hän on kotimaassaan. Erytisesti heillä, jotka ovat asuneet kauan Suomesta pois, voi olla ulkopuolisuuden tunnetta: kotimaan ihmiset eivät ole paluumuuttajalle aivan "meitä", mutta eivät "heitäkään". On paluumuuttajia, jotka eivät ole käyneet Suomessa juuri ollenkaan asuessaan ulkomailla. Erytisesti tällaisille palaajille matka takaisin kotimaahan ei ole vain matka tilassa, vaan myös ajassa. Suomessa paluumuuttajaa ei kuitenkaan pidetä ulkomaalaisena. Samansuuntaisen tuloksen sai Anu Warinowski vastikään julkaistussa väitöskirjassaan. Hän tutki ulkomailla työskennelleiden perheiden lapsien sopeutumiskokemuksia.

Päivi Oksi-Walter tuo esiin, että paluumuuttaja kohtaa takaisin kotimaahansa muuttaessaan erilaisen Suomen, ja Suomi kohtaa muuttuneen paluumuuttajan. Paluumuuttajan pitkänä ulkomailla asumisaikana on sekä hänessä että hänen kotimaassaan tapahtunut muutoksia. Palaajalla voi olla vaikeuksia esimerkiksi ymmärtää suomalaisten nykypuhetta, sillä kieli muuttuu ajan kuluessa. Lisäksi keskusteluja voi haitata puheenaiheiden outous, sillä paluumuuttaja ei aina ole ajan tasalla, mitä Suomessa on tapahtunut vuosien aikana. Kotimaahan takaisin palaaminen voi siten aiheuttaa niin sanotun kulttuurisen paluushokin.

Paluumuuttajat ovat ottaneet esiin myös sen, että kotoutuessaan takaisin Suomeen esimerkiksi viranomaisten tulisi ottaa huomioon palaajan ymmärtämättömyys yhteiskunnallisten asioiden keskeillä. Häneltä odotetaan sujuvaa asioimista ja asioiden hoitamista, vaikka paluumuuttaja voi tuntea, ettei pysty yhtäkkiä hallitsemaan niin monia uusia käsitteitä ja asioita. Palaajalta vaatii aikansa, kun hän on sopeutunut takaisin kotimaahansa.

Luonnollisesti paluumuuttaja vertaa kotimaahan lähtömaahan: hän katsoo asioita laajemmasta perspektiivistä. Lisäksi pitkän ulkomailla asumisen vuoksi paluumuuttaja kantaa mukanaan monikulttuurisuutta, jonka hän haluaa säilyttää itsellään. Monikulttuurisuus on siten henkinen rikkaus. Paluumuuttaja tuo tullessaan maailmalla karttunutta osaamistaan ja uutta tietoa kotimaahansa. Tämä henkinen pääoma eri kulttuureista tulisikin ottaa rikkautena suomalaisessa yhteiskunnassa sen eri toimintojen tasolla.

Lähteet:

- Kihalampi, Eveliina (2002): Muukalaisena kotimaassa. Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, pro gradu -tutkielma. Jyväskylä.
- Oksi-Walter, Päivi (2011): Paluumuuttajan haasteet. Yksi perhe – kaksi kulttuuria. Teoksessa Heikkilä, Elli & Ismo Söderling (toim.): Maassamuuton monet kasvot. 8. Muuttoliikesymposium 2010, 24–29. Siirtolaisuusinstituutti, Tutkimuksia A 38. Turku.
- Warinowski, Anu (2012): Maailmalle yhtenä, takaisin toisena? Suomalaisten expatriaattiperheiden lapset kulttuurisissa siirtymissä. Siirtolaisuusinstituutti, Tutkimuksia A 42. Turku.

Vastaanotettua arkisto- ja museo- materiaalia 1.11.2012-31.1.2013

Jarno Heinilä

Viimeisten kolmen kuukauden aikana Siirtolaisuusinstituutin arkistomateriaali on karttunut mukavasti. Mikä tärkeintä, aineistoa on kertynyt siirtolaisuuden eri kohdealueilta. Suurin ja ehkä sisällöllisesti tärkein materiaali on rouva Helinä Pousin lahjoittama Hugo L. Mäkisen aineisto, joka sisältää merkittävää ajankuvausta ja tietoa viime vuosisadan alkupuolen amerikansuomalaisuudesta.

Toimittaja Hugo L. Mäkisen 1950- ja 1960-lukujen vaihteessa keräämä laaja tutkimusaineisto Alaskan ja Luoteis-Kanadan suomalaisista. Kokoelmassa on lisäksi runsaasti valokuvia Mainen ja Massachusettsin osavaltion suomalaisista. Yhdysvaltain Mainen osavaltion Rocklandissa v. 1908 syntynyt Mäkinen muutti perheensä mukana Suomeen v. 1921. Hän toimi Osuus-

tukkuliikkeen tiedotussihteerinä vv. 1943–1971 ja mm. oli Suomi-Seuran johtokunnan jäsen yli 40 vuotta.

Postikortti Neuvosto-Karjalaan matkalla olleelta Pelkosten perheeltä v. 1932 sekä Rock Springsissä, Wyomingissa (USA) 1900-luvun alussa otettu studiokuva tunnistamattomasta mieshenkilöstä. Kuvaaja: Chas Huotari. Lahjoittanut: Marja Partanen, Hollola.

Muusikko Viola Turpeisen Suomen-vierailuun liittyen tämän lähettämä kirje sekä konserttiohjelma ja pääsylippu. Lisäksi valokuvia aineiston lähettäjän isoäidin siirtolaisajasta Amerikassa. Kopioitaviksi antanut: Jukka Mäkinen, Petäjävesi.

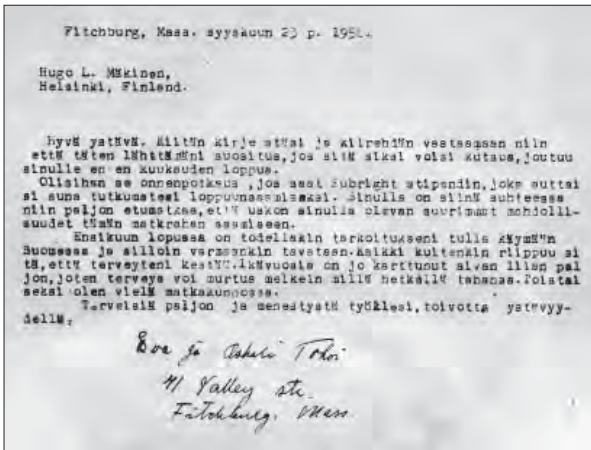
Kirjeitä, valokuvia, postikortteja, sukutietoja ym. aineistoa, jotka liittyvät Lea Wiltshireen (o.s. Räsänen) ja hänen perheeseensä. Lea muutti 1960-luvun alussa Uuteen-Seelantiin, jossa meni naimisiin ja perusti perheen. Hän kuoli v. 2005. Lahjoittanut: Sirkka Heiskanen-Mäkelä, Iisalmi.

Valokuvia viime vuosisadan vaihteen amerikansuomalaisista n. 140 kpl (enimmäkseen Michiganin osavaltiosta), sekä tuntemattomalle siirtolaiselle kuulunut jalallinen säilytysrasia. Lahjoittanut: Vapriikin kuva-arkisto, Tampere.

Valokuva Daniel ja Susannah Henricksonista. Raahesta kotoisin ollut Daniel lähti Australiaan v. 1883. Hän oli maanviljelijänä Boddingtonissa. Kopion antanut: Debbie Henrickson, Australia

Muuttoliikeaiheisia lehtileikkeitä (40 kpl) suomalaisista sanoma- ja aikakauslehdistä vv. 1992-2012. Kerännyt: Rauni Haapa-alho, Turku

Australiansuomalaisiin liittyviä lehtileikkeitä. Lähettänyt: Matti Penttilä, Perth, Australia.

Hugo L. Mäkinen sai tutkimusponnisteluihinsa vetoapua myös ystävältään Oskari Tokoilta. Hugo L. Mäkisen kokoelma/SI.

**SIIRTOLAIUSINSTITUUTTI KIITTÄÄ LÄMPIMÄSTI KAIKKIA YLLÄMAINITTUJA
SIIRTOLAISHISTORIAN TALLENTAMISESTA ARKISTOOMME!**

Otamme jatkossakin vastaan lahjoituksia arkistoomme tuleville sukupolville tallennettaviksi.

jshein@utu.fi

Neuvosto-Karjalan siirtolaisuus ja metodologinen nationalismi

Markku Mattila

Tasavallan presidentti Mauno Koivisto antoi keväällä 1990 lausunnon, joka avasi palumuuton idästä. Palumuuttajia olivat inkerinsuomalaiset, mutta mukana oli myös muita suomalaista syntyperää olevia. Heihin lukeutuivat myös suomalaista Neuvosto-Karjalaa rakentamaan menneet ja heidän jälkeläisensä.

Perinteisesti jaotellen Neuvosto-Karjalaan muuttanut suomalaisten joukko koostui neljänlaisista lähtijöistä: Venäjällä ennen bolshevikkivallankumousta oleskelleista ja sittemmin sinne jääneistä, Suomesta keväällä 1918 virranneista punaisista pakolaisista, suljetun rajan yli 1920- ja 1930-luvulla loikanneista, ja Neuvosto-Karjalaa rakentamaan värvätystä Pohjois-Amerikasta tulleista.

Suurinta mielenkiintoa siirtolaistutkimus on osoittanut Pohjois-Amerikasta tulleisiin. Vuoden 1918 punaisiin pakolaisiin ja 1920- ja 1930-lukujen loikareihin on Suomessa pitkään latautunut sellaisia poliittisia painotuksia ja ristiriitoja, jotka ovat vaikeuttaneet tämän kaltaisen väestön siirtymisen näkemistä ensisijaisesti vain muuttoliikkeenä ilman moraalista tai poliittista arvottamista. Näitä rasitteita Pohjois-Amerikasta tulleisiin ei ole liiemmin liitetty.

Hiljattain törmäsin itse siihen tosiasiaan, että perinteisiin Neuvosto-Karjalaan muuttaneisiin voitaisiin lisätä vielä viideskin ryhmä, eli Ruotsista tulleet. Kun silmäilee Ruotsin 1920- ja 1930-lukujen ”rysslandsfeberin” kynsiin joutuneiden ja Neuvostoliittoon muuttaneiden luetteloita, huomaa hyvin pian, että moni oli kotoisin Ruotsin Länsipohjasta. He ovat työskennelleet Kiirunan malmikentillä ja puhuneet kotikielensä suomea tai ”meänkieltä”. Tästä tulee nimitys kirunasvenskarna. Näin ollen Ruotsin kansalaisten muutto suomenkieliseen Neuvosto-Karjalaan saa ideologisten (sosialismi/kommunismi), sosiaalisten (työväenluokkaisuus) ja taloudellisten (suuri lamakausi) selitysten rinnal-

le vielä kielellis-kulttuurillisen selityksen: Neuvosto-Karjala oli suomenkielinen ja suomalaisjohtoinen.

Lähtijöiden luettelot on julkaistu toimittaja Kaa Enebergin kolmessa aiheesta julkaisemassa kirjassa (Enberg 2003; 2006; 2007). Laajimmassa luettelossa (2003) on lähes 400 nimeä, vaikka se ei Enbergin mukaan olekaan täydellinen. Lähtijöiden kokonaisuuden Eneberg nimittäin arvioi saattavan nousta lähelle tuhatta ihmistä. Julkaistun luettelon koostamisessa on tehty suuri työ, sillä lähtijöiden nimet on yksitellen kaivettu esiin eri tahoilta: haastatteleamalla muuttoon osallistuneita tai siitä tietäviä, sekä tutkimalla aikalaislähteitä ja käyttämällä Ruotsin, Suomen ja Venäjän arkistoja. Työmäärää lisäsi se, että Neuvostoliittoon meno oli kiellettyä ja näin ollen salaista toimintaa, josta vaiettiin, ja jossa esiinnyttiin myös salanimillä. Vaikeneminen ja salailu vaikeuttavat ihmisten selville saamista. Salanimien käyttö puolestaan vaikeuttaa ihmisten tunnistamista.

Lähtijöiden keskeinen motiivi oli suuri talouslama ja sen vaikutus Ruotsin työtilanteeseen, esimerkiksi Kiirunan kaivosalueella. Motiivi on siis täysin sama, kuin Karjalaan Pohjois-Amerikasta tulleilla tai Suomesta loikanneilla. Tietenkin myös ideologinen motiivi oli mukana. Kiiruna esimerkiksi oli aluetta, jossa työntekijöiden ja työnantajien poliittinen ristiriita kärjistyi. Tilannetta ei helpottanut se, että kommunisteilla oli enemmistö kunnan elimissä. Ja aivan kuin Pohjois-Amerikassa, myös Ruotsissa suoritettiin värväystä.

Värväyksellä ja ideologialla oli omat solmukohdansa. Esimerkiksi keskeisellä suomalaisen Neuvosto-Karjalan rakentajalla ja johtomiehellä, Edvard Gyllingillä, oli vahvat suhteet Ruotsiin. Ruotsin kielien hallinta, sekä esimerkiksi punaisen Suomen romahduksen jälkeen Tukholmassa vietetty pakolais-

aika kytki hänet kiinteästi pohjoismaisiin tovereihin. Nämä levittivät sanaa ja järjestivät värväystä sekä matkaväyliä itään.

Lähtijöiden joukossa oli Enebergin luetteloiden mukaan toki monenmoista väkeä: esimerkiksi Suomessa syntyneitä ruotsin- tai suomenkielisiä, Suomessa syntyneitä, nimestä päätellen venäläisiä, jotka olivat saaneet Ruotsin kansalaisuuden. Myös ummikkoruotsalaisia oli lähtijöiden joukossa. Tosin Enebergin tekstistä saa sen kuvan, että muodostuneet ruotsinkieliset ”asutustihentymät” olivat väestöllisesti pieniä. Näin ollen suuri osa tulijoista sulautui suomenkieliseen väestöön. Sulautumista on auttanut yhteinen kieli, joka oli Ruotsista tulleiden hallitsema suomi tai pienemmässä määrin Suomes-tulleiden ruotsi.

Karjalan rakentajien kova kohtalo Stalinin uhreina alkaa olla yleisesti tiedossa. Myös Ruotsista tulleiden kohtalo oli karu 1930-luvun suuren terrorin vuosina. Eneberg listaa kaikkiaan 35 henkeä teloitetuiksi, joukossa kolme naista. Leireille tuomituiksi Eneberg laskee 32 ihmistä. Noin neljästä sadasta Enebergin luetteloimasta siis joka kuudes joko te-loitettiin tai joutui leirille.

Lähtijöiden kielellis-kulttuurinen tausta selittää osaltaan sitä, miksi ruotsalainen siirtolaistutkimus ei ole ollut ilmiöstä kiinnostunut: heitä ei ehkä ole koettu täysin ruotsalaisiksi. Myös muuttoon liittynyt poliittinen näkökulma lienee osaltaan vaikuttanut tutkimattomuuteen. Suomalainenkaan tutkimus ei ole heistä ollut liiemmin kiinnostunut. Luultavasti muuttajat on käsitetty ”ruotsalaisiksi”, ja näin ollen ”suomalaisten” tai ”Suomen” muuttoliikkeisiin kuulumattomiksi.

Toinen esimerkki tällaisesta nationalistisesta metodologiasta on vaikkapa Suomen tai suoma-

laisten muuttoliikkeiden tutkimus. Hyvin usein niitä tutkitaan sellaisten valtiollisten rajojen sisällä, jotka ovat syntyneet joulukuussa 1917 – joskus jopa syksyllä 1944 piirrettyjä rajoja noudatellen. Ankkuroitumista valtiollisiin rajoihin heijastavat myös jo käsitteet maastamuutto tai maahanmuutto: nekin perustuvat valtion rajoihin. Lisäksi mainitut käsitteet ovat ongelmallisia myös sikäli, että sama muuttava ihminen on esiintyy kahdessa roolissa: missä kohtaa Atlanttia on se piste, jossa maastamuuttaja muuttuu maahanmuuttajaksi? Nationalistisen metodologian ei pidä antaa rajoittaa tutkivaa katsetta ja ilmiöiden ymmärtämistä.

Kulloinkin voimassa olevien kansallisten rajojen ei pidä antaa määritellä tutkimusasetelmaa. Rajat nimittäin muuttuvat ja ovat tavallaan myös mieltävaltaisia. Vaikka rajat voivat ohjata tai hillitä muuttoliikettä – esimerkiksi muutto johonkin maahan voi olla kiellettyä – eivät ne sitä voi kokonaan estää. Muuttoliike on ikuista – valtioiden rajat ovat vaihtuvaisia!

Lähteet

- Eneberg, Kaa (2006): *Förnekelsens barn, Svenskarna som drog österut*. Hjalmarson & Högberg Bokforlag.
- Eneberg, Kaa (2003): *Tvingade till tystnad. En okänd historia om några svenska familjeöden*. Hjalmarson & Högberg Bokforlag.
- Eneberg, Kaa (2007): *Knuts Ask och Kejsaren av Karelén: Om den svenska Rysslandsfebern*. Hjalmarson & Högberg Bokforlag.

Siirtolaisuusmuseon kuulumisia

Tellervo Lahti

Suomen Siirtolaisuusmuseon Tuki ry kehittää toimintojaan Peräseinäjoella sekä keskellä kylää Kulttuuritalo Pokilla, että siitä kahden kilometrin päässä Kalajärven matkailukeskuksen yhteydessä. EU:n Maaseudun kehittämisrahaston ensimmäiset hankkeet alkavat olla loppusuoralla, ja suuri yleisö pääsee nauttimaan hankkeiden tuotoksista. Maailman Raitti Peräseinäjoen Kalajärvelle –hankkeessa kuljetettiin suomalaisten siirtolaisten käyttämä asuinrakennus Australian Queenslandista Suomeen ja pystytettiin Maailman Raitille Kalajärven rannalle. Samaan hankkeeseen kuului USA:n Washingtonin osavaltiosta lahjoitettu Centervillen hirsitalo, Crockerin talo. Matti Unkurin talon hirret tuotiin Siperian Omskista Peräseinäjoelle jo pari vuotta sitten. Sen pikaista pystytystä pidettiin tärkeänä, niinpä Unkurin ja Centervillen talon aikatauluja vaihdettiin. Crockerin talo pyritään saamaan Suomeen vielä tänä vuonna. Siperian talon pystytys on meillä ja se on tarkoitus saada valmiiksi tämän kevään aikana. Matti Unkurin talon avajaisia vietetään suunnitelmien mukaan kansainvälisessä siirtolaisujuhlassa 15.7.2013.

Toinen keväällä päättyvä hanke on peräseinäjokelaissyntyistä USA:n siirtolaista John G. Annalaa esittelevä Miljoonan dollarin kirkonkylä – draamal-

linen opastus ja pienoisenäytelmä. Hankkeessa valmistettiin näytelmä miljoonan dollarin omaisuutensa Peräseinäjoelle testamentanneesta Amerikan lakimiehestä. Näytelmä toteutettiin paikallisten harrastajanäyttelijöiden ja –muusikoiden voimin. Näytelmästä on tulossa vielä myös englanninkielinen versio. John G. Annalasta kertova siirtolaisuusmuseon pienoisenäyttely sai myös englanninkielisen osuuden. Pienoisenäytelmää esitetään pienille ja isoille ryhmille Suomen Siirtolaisuusmuseon toimipaikassa Kulttuuritalo Pokilla ennakkovarauksesta.

Peräseinäjoen matkailutarjonnassa panostetaan kylän profiloitumiseen siirtolaisuuskulttuurin keskuksiksi. Seinäjoen Matkailuyrittäjät ry:n jäsenenä myös me Siirtolaisuusmuseon edustajat olemme vuosittain parillakin valtakunnallisilla messuilla kertomassa matkailukylästä, jota yhteisvoimin olemme kehittämässä yhä vetovoimaisemmaksi kansainväliseksi kohteeksi. Tätä sanomaa viemme myös vuosittain amerikansuomalaisille ja heidän jälkipolvilleen FinnFest-tapahtumassa. Viime syksynä FinnFest pidettiin Arizonan Tucsonissa, jossa tapasimme jälleen runsaasti suomalaisjuuristaan kiinnostuneita sekä esitelmieni yhteydessä että toripöytäme äällä.

Maailman Raitilla vietettiin jälleen Heikinpäivää Amerikan malliin tammikuun lopulla. Tapahtuman yhteydessä saimme tervehdyksen Michiganin Hancockin suomalaisilta heidän juhliessaan Heikinpäiväänsä samaan aikaan.

Vuoden Heikiksi juuri valittu Jani Manni lähdössä rekiajelulle, taustalla aikaisemmat Vuoden Heikit, Heikki Julmala 2010, Aarre Kulmala 2011 ja Hannu Ilomäki 2012. Kuva: Suomen Siirtolaisuusmuseo/Tellervo Lahti.

Kirja-arvosteluja

Björklund Krister:
Suomalainen, ruotsalainen vai ruotsinsuomalainen? Ruotsissa asuvat suomalaiset 2000-luvulla.

Siirtolaisuusinstituutin tutkimuksia A41.
 Turku 2012. 88 s.

ISBN 978-952-5889-36-9

Krister Björklund har under hösten 2012 äntligen fått sin efterlängtdade rapport om sverigefinländare publicerad genom Migrationsinstitutet i Åbo. Den är efterlängtdad i den meningen att den innehåller en presentation av resultat från en relativt omfattande nätenkät bland sverigefinländare som gjordes för en tid sedan, men också då den sammanfattar en del annan forskning om sverigefinländarnas situation i dagsläget. Det lilla formatet till trots (totalt 88 sidor) ger rapporten en lättillgänglig och delvis uppdaterad bild av utvecklingen bland sverigefinnar från gästarbetande utlandsfinnar till nationell minoritet. Detta är dessutom en välkommen rapport inte bara ur ett sverigefinländskt perspektiv, utan också ett finlandsfinskt. Både i förordet genom Migrationsinstitutets nuvarande direktör, Ismo Söderling, och i introduktionen av Björklund själv konstateras å ena sidan att kunskaperna om sverigefinnar i Finland är klart begränsade, å andra sidan att rapporten är relevant för många finnar i Finland, som kortare eller längre tid själva bott i Sverige, vilket t ex de båda nämnda också har gjort.

Såsom rubriken visar, har begreppet sverigefinne/ruotsinsuomalainen och dess relevans en central position för flera dimensioner av studien. I viss mån kan man säga att rapporten beskriver en process, från den tidiga etableringen som arbetstagarer, till den nutida situationen, med både en långt gången assimilation/integration och en officiell minoritetsposition.

Rapporten innehåller två huvudsakliga delar, en första del som komprimerat och översiktligt sam-

manfattar olika typer av data och forskning under efterkrigstiden om sverigefinländare, främst deras identitets- och utbildningsfrågor, men också t ex den demografiska och socioekonomiska utvecklingen. Finska språkets öde får också en beskärddel av uppmärksamheten, liksom dess koppling till identitetsaspekter och den nyvunna minoritetsstatusen. Denna första del innehåller också till viss del nyare statistiskt material som inte i någon större utsträckning gjorts känt ens i Sverige.

Den andra hälften består av svar som avgetts av sverigefinnar på två enkäter, med överlappande syften, en i internetformat och en som också delats ut i pappersform genom tidningen Ruotsin Suomalainen (med en upplaga kring 10 000). Enkätdelen och tolkningen av svaren har enligt författaren en begränsning för hur allmängiltiga svaren ska kunna ses för sverigefinnar, trots att antalet respondenter är omfattande, totalt 1796. Svaren är fördelade enligt följande, på den del som svarat på internetversionen (n= 933) och den del som svarat via enkäten som distribuerades på andra sätt (n= 864).

Begränsningen som anförs av Björklund består i att i huvudsak personer som har goda kunskaper i finska och relativt lång erfarenhet (många pensionärer deltog) av den sverigefinska verkligheten och som i ca 90 % av fallen själva invandrat, har besvarat enkäterna. I viss mån kan de sägas representera den del av den sverigefinländska befolkningen som tillhör en äldre kohort, och som till stor del själv invandrat i vuxen ålder från Finland. I normalt språkbruk kallas den generellt den första generationen sverigefinnar (även om detta begrepp kan tolkas på olika sätt). Man kan i vilket fall beskriva den som en förstageneration i migrationshistoriskt och efterkrigstida perspektiv. Till detta har väsentligen bidragit, vilket Björklund noterat, att Ruotsin Suomalainens läsekrets till klart övervägande delen består av denna kategori. Utöver denna åldersbegränsning är även könsfördelningen skev, med 36 % män och 74 % kvinnor. Det senare är ett mönster som känns igen från andra studier baserade på enkäter, inte minst bland sverigefinnar.

Även om innehållet i sin helhet antingen är intressant presenterat och ger en bra allmänbeskrivning av utvecklingen, kan man lyfta fram några specifika exempel på uppdaterade data eller ny kun-

skap, som Björklund presenterar och som i vissa fall kan kompletteras. I det följande vill jag därför kort omnämna vissa intressanta bitar i rapporten, i den meningen att de i sina detaljer eller som slutledningar ger utvidgade kunskaper om sverigefinnarna.

Som en del av den nya minoritetsspråklagen noteras att de första åren inte varit särskilt väl implementerade av kommuner som ingår i förvaltningsområdet, vilket känns igen från tidigare evalueringar av processen. Bland annat visar Stockholms användning av sina minoritetspengar på både en ovana och kanske ett bristande engagemang i ärendet: 160 000 av 3 miljoner 2010 hade använts vid årets slut (samma trend återfanns fortfarande 2012 nationellt). Pengarna kan bl.a. användas till ökad service på finska, men även till annat som kan utgöra nya aktiviteter föranledda av den nya minoritetsspråklagen. Björklunds antagande, att det kan bero på en brist på efterfrågan av sådan service, visar dock, liksom inom utbildningsfältet under flera decennier, bara den ena sidan av myntet. Det handlar också om andra aspekter och delar i servicebudet, som inte nått fram eller fungerat (s. 38).

På sidorna 42-43 presenteras en del intressanta data om föräldrars bakgrund i de sju sverigefinska friskolorna. Det visar sig vara en mycket stor skillnad mellan t ex Stockholms/Fridhemplans och Eskilstunas och Botkyrkas friskolor, som återspeglar den allmänna socioekonomiska situationen på respektive orter, där Eskilstunas och Botkyrkas historier som orter med en generellt kortare utbildningsbas, även bland sverigefinnar, slår igenom, liksom Stockholms gör det, med en generellt högre utbildningsbas gentemot resten av landet, på samma sätt. (Tabell 1.)

På sidan 43 finns ett par uppgifter som kan kompletteras. Bland annat noteras att nationella minoriteter numera (sedan 2008) bara behöver en elev med familj, som begär modersmålsundervisning för att de ska kunna erhålla sådan. Sen nämns att Skollagen (2010) ger rätt till modersmålsundervisning för nationella minoriteter (detta stöds även av den nya Språklagen från 2009), även om språket inte talas i hemmet. Detta står dock i direkt konflikt med samma Skollag, som också kräver att barnet ska ha grundläggande färdigheter i språket, för att få erhålla sådan undervisning. Detta används också av vissa kommuner för att förvägra barn med

finska, samiska och meänkieli modersmålsundervisning. Detta är ett nutida exempel på att utbildningssektorn alltjämt är ett område som karaktäriseras av konflikter mellan bl a sverigefinska familjer och myndigheter. På samma sida (43) diskuteras också den utredning Högskoleverket gjorde om lärarutbildningarna i nationella minoritetsspråk, som under 2012 fick som resultat att ämneslärarutbildning i finska ska anordnas av Stockholms universitet, jämte ämneslärarutbildning i meänkieli.

I utbildningsbakgrunden (sid. 49-51) finns intressanta uppgifter: Å ena sidan finns det en ganska abrupt uppgång i utbildningsbakgrundens längd, räknat enligt avslutat gymnasium under 1981-1999 (57 %, mot 18 % perioden innan). Å andra sidan är den andel som under 1981-1999 hade universitetsutbildning inte lika starkt i växande (27 %), vilket t o m är lägre än genomsnittet under hela efterkrigstiden (48 %). Detta talar emot en tydlig positiv effekt för att utbildningens längd skulle ha ökat bland sverigefinnarna, men också för att den stereotypa bilden ändå tidigare varit skev. Å tredje sidan är omnämmandet att av dem som genomgått skolgång i Sverige, har 48 % en högskoleutbildning och 15 % utöver detta minst gymnasieutbildning (s. 49) intressant i relation till nämnda bild av sverigefinnen generellt. En uppgift som ansluter till detta återfinns senare i rapporten (s. 75), där Björklund, baserat på Alanens forskning (2007), säger att bland alla dem som har utländsk bakgrund i det svenska högskoleväsendet (efter födelseland eller medborgarskap), utgörs en tredjedel av studenter med finsk bakgrund, och likadan är situationen bland dem som finns på forskarutbildningsnivå, där de med finsk bakgrund utgjorde den största gruppen. Här konstaterar Björklund att en del står sverigefinnarna för, som därmed påbörjat en synlig klassresa.

Vad säger rapporten då om identitetsfrågan? Detta ägnas ganska stort utrymme (s. 61 ff.) och baserar sig på enkätdata som tidigare behandlats och rapporterats av Maria Levä. Tacksamma är de många citat i detta avsnitt från enkäten och som tagits med som dokumentation av erfarenheter och åsikter. (Inom parentes kan man konstatera att rubriksättningen och behandlingen hos Björklund av vissa av de faktorer som Levä använt, är oklar och försvårar läsningen av avsnittet inledningsvis.) Baserat på både tidigare forskning och på de en-

kätdata Levä behandlat delas sverigefinnarna in i tre huvudkategorier i förhållningssättet till det finska, bland respondenterna. Denna klassificering har baserats på en uppdelning av svaren både i olika faktorer som framkommit som viktiga, och på vissa bakgrundsfakta, såsom födelseland, invandringsår och generation. Faktorerna, som i sin tur består av svar som belyser olika delar av erfarenheterna i Sverige, och som analyserats fram och använts i en faktoranalys, är dessa: finskhet i Sverige (suomalaisuus Ruotsissa), att ge finskheten i Sverige stor betydelse (suomalaisuuden tärkeänä pitäminen), att bevara finskan (suomen kielen ylläpito), och, längtan till Finland (Suomen kaipuu) (s. 60-61). Slutresultatet var att tre typer av processer och personer kunde identifieras:

- de assimilerade (assimiloituneet/sulautuneet) (28 %), som bl a inte saknar Finland, inte är angelägna om finskans situation, inte lever ”ett finskt liv” i Sverige;
- de tillbakalängtande (Suomeen takaisin kaipaavat) (27 %), som lever ett finskt liv i Sverige, längtar till Finland och för vilka finskans öden och användning är viktiga, och slutligen,
- de som integrerats i Sverige (Ruotsiin integroituneet suomalaiset) (47 %), som lever finskt i Sverige, ser finskhet och finska som väsentliga, men inte längtar tillbaka, har accepterat svenska värderingar och är integrerade i majoritetsbefolkningen. De känner också samhörighet med andra sverigefinnar och värderar sin gamla kultur.

I förlängningen kan man beträffande den första gruppen diskutera, i vilken mån assimilationen varit påtvingad eller frivillig, respektive om den andra gruppen, om den blivit aktivt segregerad eller aktivt sökt separation från majoritetsbefolkningen. Uppenbart är att dessa karaktäriseringar är intressanta och förklarande, samt passar in i teoribildningen om just kulturella identiteter. Men man bör också hålla i minnet att de representerar en äldre sverigefinsk befolkning.

Förutom bl.a. dessa intressanta resultat från enkätdata, finns i rapporten några ”skönhetsfel”, däribland ett mindre antal korrekturfel, som tycks uppträda lite periodiserat, vilket antyder att vissa avsnitt inte hunnits genomläsas tillräckligt. Det handlar dock inte om allvarliga brister.

I korthet kan man också nämna några fakta, som kan vara diskutabla om de stämmer, men del-

vis beror detta på att förändringar kan inträffa från en dag till en annan.

En liten petitesse är att förvaltningsområdet för finska består av kommuner, länsstyrelser och lands- ting, som ett förvaltningsområde, inte flera (s. 37, <http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/Sv/maniska-och-samhalle/nationella-minoriteter/Pages/forvaltningsomraden.aspx>).

På s. 42 nämns fyra kommuner som fortfarande har kommunala finskspråkiga klasser, som pekar ut en av de mest dramatiska nedgångarna av det finska i Sverige, genom den forcerade och samhälleligt dirigerade assimilationen av andragerationerna. De fyra var enligt Björklund 2010 Haparanda, Södertälje, Trollhättan och Västerås, där Södertälje skulle lägga ner sin verksamhet. Men Haparanda räknas normalt inte till dessa kommunala klasser, då undervisningen ingått i det bilaterala grundskolprojektet mellan Haparanda och Torneå, Språkskolan, med undervisning ömsom på finska, ömsom på svenska. Både Västerås (en klass) och Trollhättan har aviserat möjliga nedläggningar, men enligt Sverigefinska Riksförbundet var de verksamma våren 2012, likaså Södertälje. Björklund kunde möjligen lagt till att förskolor och/eller avdelningar, sammanlagt 28 stycken, finns i 19 kommuner. I och med att detta indikerar ett ökat intresse för verksamhet på finska för barnen, hade detta varit värdefullt att få med. (http://www.rskl.se/dokumentit/esikoulu_ja_koulut_2012.pdf).

På s. 43 beskrivs finskspråkig verksamhet på folkhögskolorna. Den Sverigefinska folkhögskolan i Stockholm har kvar endast någon enstaka kurs på finska (en under innevarande läsår), och i Axevala är verksamheten likaså nästan uteslutande på svenska, även om den senare institutionen alltjämt är en central aktör för sverigefinskheden.

Ett par referenser saknas också, och kanske den viktigaste av dem är Alanen (2007), som står för viktig ny information genom att Björklund baserat en del resonemang på dennes forskning. Referensen är också nödvändig för uppföljande läsning: De med finsk bakgrund (enligt födelseland och medborgarskap) är den största gruppen bland alla dem, som har sådan utländsk bakgrund. Björklund konstaterar att sverigefinländarna därmed skulle ha bevisats ha inlett en märkbar uppgradering beträffande antal och andelar som söker sig till

högre utbildning i Sverige, och om detta stämmer, kan som nämnts den traditionella bilden av sverigefinnen som en arbetare med kortare utbildning definitivt nu ses som en kvardröjande stereotypisk uppfattning, snarare än en statistiskt hållbar karakteristik. Denna utveckling stämmer med att den gått mot en större statistisk likhet med majoritetsbefolkningen generellt en längre tid, men skulle nu både utbildnings- och yrkesmässigt ha blivit framträdande. En osäker faktor är dock, vilken typ av statistik Alanen använt – hur ofta handlar det om sådana unga som skulle kunna kallas sverigefinnar i andra, tredje och senare generationer, eller i vilken mån ingår även den ansenliga mängd finska studenter som tillfälligt kommit till Sverige för att studera (varav många dock blir fast bosatta i Sverige även efter sin utbildning)? Men i och med att Alanens referens saknas, är det inte lätt att kontrollera detta.

Björklund sammanfattar med att sverigefinländarna utgör en heterogen befolkning, som kan indelas i tre huvudkategorier:

- Invandrarna från de stora flyttåren,
- Deras barn och efterkommande, och
- Senare invandrade.

Rapporten behandlar i första hand den första kategorin, som Björklund betonar. Därmed finns det luckor kvar i beskrivningen av sverigefinnarna. Den stora luckan, som dock inte är författarens ansvar, består av hur såväl idag yngre sverigefinnar, både nyinflyttade och sådana som ännu har en direkt språklig och kulturell kompetens i det finska och i finska, liksom de som bytt språk till svenska, ser på samma saker som de som här besvarat enkäterna. De har gemensamt att de är yngre, troligen har ändå alla svenska som dominant (eller enda) modersmål, och de intresserar sig inte nödvändigtvis för dessa frågor. Kvar blir också att reda ut, i vilken mån dessa har gjort ett medvetet val, eller i vilken mån detta är ett resultat av decennier av starkt och ärvt assimilationstryck.

Oavsett detta introducerar Björklund på bred front en generationsklyfta, som då består av flera sammanvävda karakteristika och erfarenheter. Det är en ganska omtumlande förändring på två plan i den sverigefinska gruppen, eller den potentiellt sverigefinska gruppen. Det ena är att den stereotypiska och tidigare mer korrekta bilden av sverigefinnen som en i huvudsak inom industriell verk-

samhet sysselsatt person, med i basen kort utbildning, och dominant i finska, nu inte längre kan ses som representativ. Den andra pusselbiten i detta är motsatsen, som återspeglar språkbytet och integrationen/assimilationen: det är inte längre kort utbildning, och ensidig sysselsättning inom industrisektorn som är karakteristisk, inte heller utgör svenskan ett problem, utan snarare finskans bevarande och revitalisering (i andra och tredje generationen). Men det finns då också en tredje dimension, den som består av den kontinuerliga migrationen från Finland till Sverige, och som idag är helt anorlunda i de flesta aspekterna, jämfört med tidigare decenniers migrationsvågor. Denna klyfta mellan generationerna har också florerat i sverigefinsk debatt och i media. Hur den ska överbryggas på ett smidigt och för olika kategorier acceptabelt sätt, är inte riktigt klart. En målsättning i en sådan debatt är förstås att de olika erfarenheterna och kunskaperna i en kategori ömsesidigt ska kunna berika de andra kategorierna.

Några marginella skönhetsfel till trots, anser jag att rapporten kommer att fylla en lucka på flera sätt. Den sammanfattar och komprimerar centrala delar av tidigare mer omfattande översiktsverk och historiker, liksom forskning i form av avhandlingar inom flera områden. Den ger ändå en bredad kunskap om vad sverigefinnar själva, låt vara bara en del av hela gruppen, tycker och tänker om sin metamorfos från arbetskraftsinvandrare till sin existens som nationell minoritet, eller alternativt som en assimilerad del av den svenska majoritetsbefolkningen.

Den borde också kunna förmedla insikter inom den sverigegruppen själv om vilka förändringar som skett, och därmed kanske ge anledning till i viss mån nya riktlinjer för vad den fortsatta målsättningen och utvecklingen av utbildningsfrågor, identitetsaspekter och minoritetstillvaron, skulle kunna vara. Ett är säkert, att om man utgår ifrån begreppet autenticitet för hur man kan (och en del skulle säga bör) se på vem och vad som är karakteristiskt sverigefinsk(t), hur sverigefinska kultursträvanden och språkbevarandeansträngningar ska se ut, får man konstatera att kärnan i autenticiteten bytts ut eller rentav splittrats i flera autentiska kärnor, som än så länge inte kommunicerar väl med varandra.

Jarmo Lainio, Professor, Stockholms universitet

Carlson Benny, Magnusson Karin & Rönnqvist Sofia: Somalier på arbetsmarknaden – har Sverige något att lära?

Regeringskansliet, Statsrådsberedningen 2012. Underlagsrapport 2 till Framtidskommissionen. Fritzes, 189 s.

ISBN 978-91-38-23810-3

Samalle päivälle valikoitui työpöydälleni kaksi tulevaisuusraporttia. Suomessa on paljon kohistu filosofi Pekka Himasen tuotannosta ja sen sisällöstä. Voimakkaat poliittiset voimat ovat oletettavasti olleet takana, kun Himasen hankkeelle myönnettiin 700 000 euron hanketuki. Varovaisen arvion mukaan sillä olisi saanut aikaiseksi 4-5 yhteiskuntatieteellistä tai humanistista väitöskirjaa. Raportti ”Kukoistuksen käsikirjoitus” ei ole huono, mutta tuskinpa siitä on käytännön ohjenuoraksi maamme tulevaisuutta pohtiville.

Ruotsalaiset ovat valinneet toisen tien. Tulevaisuusraporteissaan he pyrkivät konkretiaan. Mielestäni varsin ”epäruotsalaiseen” tapaan kollegat naapurimaassamme nostavat ns. kissan pöydälle, ja ruotivat Ruotsille ja sen tulevaisuudelle tärkeitä kysymyksiä. Perinteisesti Ruotsissa on sanottu, että ”etnisyydestä ei puhuta” (”Att prata om etnicitet är tabu”, s. 82). Nyt puhutaan, sillä Somaliasta tulleita maahanmuuttajia koskeva raportti tarttuu ajankohtaisiin, mutta samalla jossainmäärin vältelyihin aiheisiin. Ruotsi antaa mielellään itsestään kuvan kansankotina. Toisin kansankodin muodostaman sateenvarjon alla kotouttaminen ja integraatiopolitiikka ovat saaneet välillä assimilaatiotakin muistuttavia piirteitä.

Suomessa asuu somaliaa puhuvia noin 14 000 henkeä, Ruotsissa luku on nelinkertainen. Ruotsissa on kiinnitetty huomiota siihen, että somalien työllisyysaste on sangen alhainen, yrittäjyys vähäistä, ja kielitaito huonoa. Samoin rasismia somaleja kohtaan löytyy keskimääräistä enemmän. Tulevaisuusraportissa ruotsalaiset tutkijat selvittivät, että esimerkiksi USA:ssa ja Kanadassa somalien työttömyys on todella alhainen, samoin heistä löytyy Atlantin takana paljon menestyviä yrittäjiä ja tiede-

henkilöitä. Jotta asiaan saataisiin selko, ryhtyivät ruotsalaiset vertaamaan Ruotsin maahanmuuttaja- ja kotouttamiskäytäntöjä somalien osalta Kanadan, USA:n ja Iso-Britannian vastaaviin.

Keskeisin selittävä tekijä Ruotsin poikkeavaan tilanteeseen liittyy siihen, että Ruotsiin saapuneilla somaleilla koulutustaso on vertailumaita alhaisempi. Toisaalta somalit osaavat jonkin verran englantia, ja tullessaan vertailumaihin, he ovat päässeet nopeammin sisään kunkin maan työmarkkinoille. Toisaalta joustavat työmarkkinat pystyvät paremmin rekrytoimaan maahanmuuttajia kuin instituutioiden (= ruotsalaisten työvoimaviranomaisten) kautta tapahtuva työllistyminen. Toisaalta Ruotsin minimipalkkasäännökset ovat sen verran korkeita, että ne eivät houkuttele työntantajia rekrytoimaan maahanmuuttajia samassa määrin kuin vertailumaissa. Kirjoittajat myös huomasivat, että erityisesti USA:ssa ja Britanniassa maahanmuuttajien on helppoa perustaa yritys.

Ehkä jonkinlaisena yhteenvedonomaaisena paradoksina voitaneen kysyä, että jähmettääkö pohjoismainen hyvinvointimalli maahanmuuttajien työmarkkinoita? Ruotsalaiset ovat jossain määrin tätä mieltä. Kirjoittajat pohtivat raporttinsa lopussa erilaisia erityistoimenpiteitä, joita on syytä kehittää eri etnisille ryhmille, myös somaleille. Julkaisussa esitetään, että somalien omille järjestöille annettaisiin enemmän vastuuta palvelujen tuottajina. Toisaalta mietinnössä myös esitetään, että eri maahanmuuttajaryhmistä rekrytoitaisiin hallintoon virkahenkilöitä edistämään maahanmuuttajien asemaa. Jotta yrittäjyyttä saataisiin lisää, olisi kirjoittajien mielestä saatava kuntiin lisää sopivia tiloja pienyrityksiä varten.

Huomiotani kiinnitti se, että kirjoittajat ovat ns. ”kantaruotsalaisia”. Siten maahanmuuttajien ääni kuuluu sangen heikosti tulevaisuusselvityksen sivuilta. Jälleenkö esimerkki ruotsalaisesta ”kansankoti-kotouttamisesta”? Soitin johtavalle virkamiehelle Tukholmaan, ja tiedustelin häneltä syytä komitean varsin yksipuoliseen kokoonpanoon. Kollega myönsi asian, mutta totesi hieman hymähtäen, että ”emme halua klaani-kiistoja komiteatyöskentelyyn”. Mitäpä tuohon sanomaan?

Raportti löytyy pdf-versiona osoitteesta: http://www.framtidskommissionen.se/wp-content/uploads/2012/11/Rapport_2_Framtidskommissionen.pdf.

Ismo Söderling

Castaneda Anu, Rask Shadia, Koponen Päivikki, Mölsä Mulki & Koskinen Seppo (toim.): Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi. Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Raportti 61/2012. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, Tampere 2012. 2. uudistettu painos. 365 s.

ISBN: 978-952-245-7394 (verkkojulkaisu)

Maahanmuuttajien terveydestä pitää puhua

Suomessa asuu nykyisin noin 250 000 ulkomaila syntynyttä maahanmuuttajaa. Tilastokeskuksen uusimman väestöennusteen perusteella vauhti ei tunnu ainakaan laantuvan, sillä vuoteen 2050 mennessä luku ainakin kolminkertaistuu. Tasarvoon tähtäävän yhteiskuntapolitiikan onnistumiseksi on tärkeää tunnistaa väestöryhmät, joiden terveys ja hyvinvointi ovat keskimääräistä heikomat. Samoin on syytä selvittää, miten tilanteeseen voidaan vaikuttaa. Kuten raportin esipuheessa tekijät toteavat, ovat työkykyiset maahanmuuttajat ikärakenteeltaan vanhenevassa Suomessa myös taloudellisen ja sosiaalisen kestävyuden tae.

Suomeen muuttaneiden ihmisten terveydestä ja hyvinvoinnista on erittäin vähän tietoa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) koordinoima ”Maahanmuuttajien terveys- ja hyvinvointitutkimus” (Maamu) tarjoaa tässä suhteessa tärkeää tietoa. Maahanmuuton terveys- ja hyvinvointitutkimukseen kutsuttiin yhteensä tuhat venäläistäustaista, tuhat somalialaistaustaista ja samoin tuhat kurditaustaista 18–64 –vuotiasta henkilöä.

Tutkimuksessa on erittäin kattavasti käyty läpi sekä terveyteen että hyvinvointiin liittyvät tekijät. Venäläisten koulutustaso todettiin (jälleen kerran) erittäin korkeaksi. Vastaavasti runsas kolmasosa

somalialaistaustaisista naisista ei ollut käynyt kouluun lainkaan.

Raportissa käydään läpi yksityiskohtaisesti eri terveyden osatekijät. Osa tuloksista oli varsin yllättäviäkin. Infektioautien osalta todettiin, että muuta kuin pakolaisilta ja turvapaikanhakijoilta on infektioauteja seulottu harvoin. Tässä suhteessa tutkimuksessa todettiin, että somalialais- ja venäläistäustaisilla maahanmuuttajilla hepatiitti C ja B –esiintyvyys on niin korkea, että ”seulonta näissä ryhmissä saattaisi olla kustannustehokasta” (s. 116). Samoin raportissa todettiin, etteivät maahanmuuttajataustaiset saa riittävästi HIV-terveysneuvontaa Suomessa.

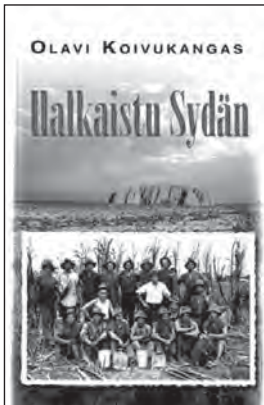
Maahanmuuttajat tuovat mukanaan myös omassa maassaan sovellettuja terveyskäytäntöjä. Niinpä lukijan huomio kiinnittyi siihen, että yli puolet venäläistäustaisista 18-54 –vuotiaista naisista oli kokenut raskauden keskeytyksen. Somalialaistaustaisilla naisilla raskauden keskeytykset ovat vähäisiä, sen sijaan yli kolmanneksella oli ollut keskenmeno. Huomattava osa sekä somalialais- että kurditaustaisista naisista kertoi, että heille oli tehty ympärileikkaus (s. 141). Kirjoittajat esittävät johtopäätöksen, että ympärileikkauksen vastaista neuvontatyötä tarvitaan aiempaa laajemmin myös muissa kuin somalialaistaustaisissa maahanmuuttajaryhmissä.

Yli puolella kurditaustaisista miespuolisista maahanmuuttajista oli ollut viimeisen 7 vuorokauden aikana vakavia masennus- ja ahdistusoireita. Tällainen tietysti on yhteydessä kotimaassa koettuihin traumaattisiin tapahtumiin.

Menemättä sen tarkemmin tutkimuksen yksityiskohtiin voin lyhyesti todeta, että jälleen on THL:n tuutista putkahtanut tutkimus, jolla on paljon annettavaa maahanmuuttajien kanssa työskenteleville. Tutkimus luo erinomaisen perustan toimenpiteille, joilla edistetään maahanmuuttajien hyvinvointia ja terveyttä.

Tutkimus löytyy myös netistä osoitteesta:
<http://www.julkari.fi/handle/10024/90907>

Ismo Söderling

**Koivukangas Olavi:
Halkaistu sydän.**

**OK-kirja. AS Paketti,
Tallinna 2012. 288 s.**

ISBN 978-952-5964-46-2

Suomalaisen siirtolaisuuden historiassa Australia on jäänyt Pohjois-Amerikan ja Ruotsin varjoon ainakin, jos julkisuuden ja yleisen tietoisuuden määrää käytetään mittareina. Kanadan, USA:n ja Ruotsin suomalaisten tarinat ovat pääosin suurellekin yleisölle tuttuja, sen sijaan Australia on mysteeri monille. Tätä taustaa vasten arvioituna Siirtolaisuusinstituutin pitkäaikaisen johtajan Olavi Koivukankaan usin työ aiheen piiristä on kelpo kulttuurityötä. Australiassahan asuu n. 20 000 suomalaissiirtolaista. Luku on suurempi jos jälkipolvetkin huomioidaan.

Suomalaissiirtolaisten tarinoita toisen maailmansodan päättymiseen saakka kertova ”Halkaistu sydän” tuo esille Australiaan muuttomaana kohdistuneita toiveita ja odotuksia arjen näkökulmasta. Teoreettisena johtolankanaan se käyttää jaetun identiteetin filosofiaa, jossa liikkuva siirtolainen ei lopulta ole varsinaisesti kotonaan missään osoitteessa. Palatessa entinen kotimaa tuntuu vieraalta siinä, missä uusi kotimaa oli sinne saapuessa. Silti molempi parempi. Jotkut siirtolaisista kokevat tämän tunteen vahvemmin, toiset heikommin, mutta silti ilmiö on todellinen. Tästä Koivukankaan kirjakin jo nimellään muistuttaa.

Teknisessä mielessä ”Halkaistu sydän” on dramatisoitua siirtolaishistoriaa, jonka lähteistönä toimivat Koivukankaan pitkän tutkijanuransa aikana Siirtolaisuusinstituutin arkistoon keräämät australiansuomalaisten kirjeet, päiväkirjat ja haastattelut. Teksti on Koivukankaan tyyliin helposti soljuvaa, ja se selviää pahimmista koetinkivistään kohtuudella. Dialogimuodossa kirjoittaminen ei ole helppo työskentelymetodi kokeneellekaan kirjoittajalle, sen myöntää tekijä itsekkin, joka on tehnyt kaunokirjallisen debyyttinsä rohkeasti 71 vuoden iässä. Silti jo 1990-luvulla alkuun saatettu uusi kirjallinen haaste kannatti ottaa vastaan ja viimeistellä, lopputulos palkitsee lukijan ajatuksia generoivalla tavalla. Voimme me oppia näistä dramatisoiduista, mutta tosista ”toiseuden” tarinoista jotain esimerkiksi tämän päivän maahanmuuttotutkimuksessa ja -työssä Suomessa?

”Halkaistun sydämen” rinnalla kannattaa lukea Koivukankaan Suomalaisen siirtolaisuuden historia -sarjaan 1998 osin samasta aihepiiristä tekemää Kaukomaiden kaipuu -teosta. Tiedot esimerkiksi ”Russian Jackista” (alunperin Raumalta Australiaan lähtenyt Johan F. Sjöroos), urheilumestari Mouno Koskisesta (Eino Keskinen) ja australiansuomalaiselle siirtolaisuudelle (vuosisadan alkupuoliskon Pohjois-Amerikan malliin) tyypillisistä poliittisista skismoista oikeiston ja vasemmiston välillä saavat tätä kautta uutta valoa ja oikeita nimiä. ”Halkaistun sydämen” dramatisointi puolestaan palkitsee kiitettävän todentuntuisissa kuvauksissa polttavan auringon alla ihoa raapivasta ”keinistä” (sokeriruoko), sadekausien joutilaanaolosta, tappavista työoloista tai matkoista punaisten lyhtyjen alueille. Jälkimmäinen aihepiiri ikäänkuin hyppää lukijan silmille muun tekstin seasta, mutta paikkansa silläkin.

Matkalle suureen tuntemattomaan lähdettiin pääosin ilman vaimoväkeä ja hämärän pelikentillä sentään rakkaus oli yhteistä.

Jari Nikkola, tiedottaja, Siirtolaisuusinstituutti

Seminaareja

Maarianhamina 20.–25.8.2012

Ahvenanmaan Alaska-konferenssi oli runsas ja mielenkiintoinen

Timo Uotila, vapaa toimittaja

Maarianhaminassa pidettiin elokuun lopussa 2012 edustava ja mielenkiintoinen konferenssi, jonka teemana oli Venäjän Alaska. Järjestäjänä toimi Ahvenanmaan siirtolaisuusinstituutti, Ålands Emigrantinstitut. Venäjän keisarikunta myi Alaskan Yhdysvalloille vuonna 1867 vain 7,2 miljoonalla dollarilla. Tätä taustaa vasten on ymmärrettävää, että konferenssiin osallistui kymmenkunta tutkijaa Venäjältä ja Yhdysvalloista. Esitelmät pidettiin sekä englanniksi että venäjäksi.

Esitelmöitsijöistä oli kuusi Manner-Suomesta, kaksi Ahvenanmaalta, kaksi Tanskasta ja yksi Ruotsista, Belgiasta sekä Kanadasta. Olisi kyllä odottanut, että näin poikkeuksellisen mielenkiintoinen konferenssi olisi kiinnostanut useampia suomalaisia historian ja siirtolaisuuden tutkijoita.

Nelipäiväisen konferenssin esitelmät käsittelivät asutuksen, merenkulun ja löytöretkien historiaa, kansatiedettä, taidehistoriaa ja kielitiedettä. Konferenssissa kuultiin myös kiehtovia sukutarinoita. Päivien yhteydessä näytettiin eräiden ulkomaisien kuva-aineistojen lisäksi Tom Backmanssonin ja Peter Berndtsonin tv-ohjelma Venäjän Alaskan historiasta (1992). Nähtävänä oli myös Kira Jääskeläisen uusi dokumentti Tagjikaks eli Sakari Pälsin jäljillä, joka oli kuvattu Venäjän puolella rajaa.

Konferenssin alussa professori (emeritus) Sune Jungar esitteli Suomen asemaa Venäjän keisarikunnassa. Pietari oli aikoinaan Helsingin jälkeen toiseksi suurin suomalaiskaupunki. Niinpä on ymmärrettävää, että suomalaiset osallistuivat näkyvästi Alaskan valloitukseen, elinkeinotoimintaan ja jopa hallintaan.

Alaskalla oli kaksi suomalaista kuvernööriä, Arvid Adolf Etholén (1840-45) ja Johan Hampus Furuholm (1859-63). Pastori Eero Sepponen esitteli Alaskan

kan kirkollista toimintaa. Venäläisen Alaskan pääkaupunkiin Sitkaan perustettiin luterilainen seurakunta, ja sinne rakennettiin kirkko jo Etholénin saavuttua 1840. Hänen mukanaan matkusti pastori Uno Cygnaeus, joka on sittemmin tullut tunnetuksi ”Suomen kansakoulun isänä”. Sitkassa asui 1840-luvun alussa 400-500 eurooppalaista. Heistä noin kolmannes oli luterilaisia, joista valtaosa suomalaisia.

Aikaisemmin ei tiedetty, miten paljon suomalaisia itse asiassa oli mukana asuttamassa Alaskaa Venäjän vallan aikana. Monet suomalaiset ja baltit eivät erottuneet joukosta, koska hekin olivat tsaarin imperiumin alamaisia. Alaskaan muuttaneiden suomalaisten henkilöhistoriaa valotti esitelmässään konferenssin järjestelyihin keskeisesti osallistunut Maria Enckell, jolla on myös omia sukujuuria Alaskan suomalaisten piirissä.

Sitkan ortodoksikirkon haltuun joutui suomalaisen Berndt Abraham Godenhjelm in maalaama alttaritaulu, joka valmistui Pietarissa vuonna 1839. Teos kuljetettiin luterilaiseen kirkkoon. Jyväskylän yliopiston taidehistorian professori Heikki Hanka on tutkinut taulun ja sen tekijän historiaa. Sitkan ortodoksinen kirkko luovutti alttaritaulun luterilaiselle seurakunnalle kesäkuussa 2000. Taulu tuotiin Suomeen kunnostettavaksi. Restaurointi saatiin valmiiksi helmikuussa vuonna 2003.

Kansainvälisiä näkemyksiä Alaskan vaiheista

Nykyisiä alaskalaisia konferenssissa edusti Kodiakin historiallisen museon johtaja, tri. Sven Haakanon, joka antoi tuoretta tietoa USA:n Alaskan tilanteesta.

Pietarilaisprofessori Andrei Grinev kertoi, että Venäjän Alaskan loppuaikojen riesana olivat vaikeat sääät. Suomalaiset merimiehet olivat hyväksi avuksi laivaston ylläpidossa. Laivoja menetettiin muutama vuodessa. Suuret laivatuhot olivat Grinevin mielestä tärkeä syy siihen, että Venäjä luopui Alaskasta. Yhdysvaltain suunnalta tuli myös sotilaallis-taloudellista painetta, joten Venäjä lopulta katsoi parhaaksi myydä Alaskan Yhdysvalloille vuonna 1867 ”maailman epäedullisimmalla kaupalla” hintaan 7,2 miljoonaa dollaria.

Moskova-laistohtori Alexei Istomin oli taas sitä mieltä, että suomalaisten ansioita Alaskassa on kiiteltä liikaa. Tästä kehkeytyi vilkas keskustelu, jossa varsinkin Maria Enckell puolusti suomalaisten mainetta ja kunniaa. Venäläiset alkoivat avioitua alkuperäisväestön kanssa vasta 1830-luvulta lähtien.

Yhdysvalloissa vaikuttava professori Sergei Kan kertoi mielenkiintoisia faktoja eräiden Alaskan suomalaisperheiden vaiheista. Venäjän Alaskassa oli 1830-luvulle asti vilkas kreolikulttuuri. Myös amerikkalainen Marvin Collins ja belgialainen Alexander de Haes toivat keskusteluun uutta tietoa eräiden Alaskan suomalaisten vaiheista.

Professori Alexey Ermolaev Kemerovosta Siperiasta on lähteistään havainnut vastakohtaisuutta Helsingin ja Turun valaanpyyntilaivanvarustajien suhteissa. Tanskalainen Carl-Thomas von Christieson on tutkinut Krimin sodan vaikutusta Alaskan tilanteeseen. Venäläistohtorit Andrei Grinev ja Pavel Filin esitelmöivät Alaskan alkuasukkaiden elämästä ja kulttuurista, sekä sen suhteesta venäläisyyteen.

Dokumentaristi Kira Jääskeläinen (vas.) ja Alaska-konferenssin keskushahmo Maria Enckell. Kuva: Timo Uotila.

Kalifornialainen Timothy Dilliplane oli löytänyt kiinnostavaa tietoa Kaliforniassa käyneistä venäläisaluksista. Tutkija Marcus Lepola Åbo Akademiasta Turusta taas kysyi, olivatko Alaskaan muuttaneet suomalaiset itse asiassa kolonialisteja.

Tanskalainen Anne Lisbeth Schmidt kertoi, että Kööpenhaminassa on laaja kokoelma Alaskan historiaan liittyviä dokumentteja. Sergei Korsun taas esitelti Pietarin museoiden upeita Alaska-kokoelmia. Margarita Nikamo Choquette kertoi, että jopa Salt Lake Cityssä USA:ssa on rikkaat Alaska-kokoelmat.

Lingvistiikan professori Mira Bergelson Moskovasta antoi ymmärtää, että ihmisellä voi olla useampiakin sisäkkäisiä identiteettejä. Hän on esimerkiksi itse Venäjän kansalainen eli ”venäläinen” ja juutalainen. Miksi siis Alaskan rakentamiseen osallistuneet henkilöt eivät olisi voineet olla samalla kertaa Venäjän tsaarin alamaisia, Suomen suuriruhtinaskunnan asukkaita ja ahvenanmaalaisia?

Kanadalaisprofessori James Gibson luennoi Ferdinand von Wrangellista. Alaskan kuvernöörinä toiminut suomalainen Arvid Adolf Etholén sai luennoilla hienon läpivalaisun. Professori Alexey Postnikov ja arkeologi Valery Shubin kertoivat hänen elämästään ja toiminnastaan. Tri. Susanna Rabow-Edling Ruotsista kertoi kuvernöörien vaimojen elämästä Alaskassa.

Alaska-konferenssi oli arvokas osa Ahvenanmaan itsehallinnon 90-vuotisjuhlintaa. Konferenssin osanottajille tarjottiin myös erittäin runsas oheisohjelma, joka tutustutti Ahvenanmaan maa-kuntaan sen melkein jokaiselta kulmalta.

Alaska-konferenssi retkellä vanhalla hautausmaalla lähellä Bomarsundin linnoitusta. Kuva: Timo Uotila.

Helsingissä 14.12.2012

Mihin menee maahanmuutto? EU:n maahanmuuton ja sääntelyn kehitysnäkymät -seminaari

Marko Alivuotila, Siirtolaisuusinstituutti

Euroopan parlamentin Suomen tiedotustoimisto ja Euroopan muuttoliikeverkosto järjestivät viime vuoden lopussa maahanmuuttoaiheisen seminaarin Eurooppasalissa Helsingissä. Seminaarin lähtökohtana oli luoda katsaus maahanmuuton kokonaiskuvaan vuonna 2012, muuttoliikkeen kehitysnäkymiin, maahanmuuttajien profiiliin ja EU-sääntelyyn. Seminaarin asiantuntijapuheenvuoroista vastasivat ylitarkastaja Rafael Bärlund (Euroopan muuttoliikeverkosto/Maahanmuuttovirasto), lainsäädäntösihteerit Veli-Pekka Rautava (Ulkoasianministeriö), tarkastaja Joni Länsivuori (Sisäministeriön poliisiosasto) ja päälakimies Sakari Vuorensola (Frontex). Paneelikeskusteluun osallistui myös Euroopan parlamentin jäsen Sampo Terho. Asiantuntijapuheenvuorojen jälkeen käytyyn paneelikeskusteluun osallistuivat puheenvuoroineen aktiivisesti myös yleisön jäsenet ja asioista käytiin vilkas keskustelu.

Maahanmuuton tunnuslukuja

Ylitarkastaja Rafael Bärlund kertoi maahanmuuton tunnuslukuja muutamalta edelliseltä vuodelta. EU:n jäsenmaissa myönnettiin 2,5 miljoonaa oleskelulupaa vuosien 2008–2011 aikana. Perusteina oleskeluluvan myöntämiselle ovat olleet ensimmäisenä työ, toisena perhesyyt ja kolmantena opiskelu. 2012 lukuja ei vielä ollut saatavilla. Oletettavaa kuitenkin on, että työn perusteella myönnetty oleskeluluvat ovat laskussa yleisen työllisyystilanteen takia. Viime vuonna EU:sta haki turvapaikkaa yli 300 000 hakijaa, ja suojelua myönnettiin hiukan yli 80 000 henkilölle. Verrattuna vuoteen 2010 hakijoiden määrä kasvoi noin 50 000 hakijalla. Vuoden 2012 osalta hakijoiden määrä ei kuitenkaan tule merkittävästi kasvamaan.

Suomeen myönnettyjen oleskelulupien (vuosien 2008–2011 aikana) osalta vuosi 2008 oli huippuvuosi, tällöin myönnettiin noin 20 000 oleskelulu-

paa. Sen jälkeen lupien määrä on laskenut selvästi, esimerkiksi työn takia myönnettyjen oleskelulupien osalta. Vuonna 2012 tullaan päätyämään samalle tasolle kuin vuoden 2011 aikana. Myöntämisperusteina Suomen osalta ovat ensimmäisenä perhesiteet, toisena työ ja kolmantena opiskelu. Lähtömaista Somaliasta tullaan perhesiteiden takia, kun taas Intiasta ja Kiinasta tullaan opiskelun perusteella. Suomeen tulleiden turvapaikan hakijoiden osalta vuosi 2009 oli huippuvuosi, jolloin saapui 6 000 hakijaa, sen jälkeen hakijoiden määrä on laskenut huomattavasti. Parina viime vuonna tulijoiden lukumäärä on ollut noin 3 000. Lähtömaista edustettuina ovat erityisesti Somalia ja Irak, seuraavina tulevat Afganistan sekä Syyria. Vertailu Pohjoismaiden kesken kertoo, että Ruotsi on selvästi yli muiden turvapaikanhakijoiden ottamisessa, sillä viime vuonna tuli yli 40 000 turvapaikanhakijaa (tämä on selvää kasvua ja johtuu Syyrian tilanteesta). Muissa Pohjoismaissa jäädään turvapaikanhakijoiden osalta selvästi alle 10 000 tulijan.

Viisumit ja Schengen-alue

Lainsäädäntösihteerit Veli-Pekka Rautava kertoi viisumeista ja Schengen-alueesta kattavasti. Schengen-alue takaa vapaan liikkuvuuden 26 valtion alueella (joista 22 on EU:n jäsenvaltioita), jolla on yli 400 miljoonaa asukasta. Schengen-viisumeita myönnetään noin 13 miljoonaa vuodessa, tästä Suomen osuus on 10 % (Ruotsin osuus on 2 % ja Tanskan osuus on 1 %). Suomen kohdalla korkea tulijoiden määrä johtuu itärajan yli tulijoista. Suomen viisumeista valta-osa myönnetään Venäjällä, ja Suomen Pietarin konsulaatti onkin ykkössijalla kaikista konsulaateista. Myönnettyjen viisumien määrä nousee Suomen osalta yhteensä 1 200 000 viisumiin. Näistä syntyy 8 miljoonaa rajanylitystä, määrän on arvioitu

nousevan 20 miljoonaan seuraavan 10 vuoden sisällä. Miten tällaiseen muuttuvaan tilanteeseen tulevaisuudessa sopeudutaan? Rautava korosti lopuksi, että Suomen viisumipolitiikan ydinajatuksena voidaan katsoa olevan, että ihmiset pystyvät liikkumaan mahdollisimman joustavasti ja myös mahdolliset turvallisuusuhkat pystytään samalla kontrolloimaan.

Laiton maahantulo

Laittoman maahantulon problematiikasta kertoi tarkastaja Joni Länsivuori. Laittoman maahantulon torjunnan päätaivoitteina ovat esimerkiksi hallitun maahantulon toteuttaminen ja maahantulosäädösten noudattamisen varmistaminen. Lisäksi pyritään ehkäisemään haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten hyväksikäyttö (esim. ihmisiä salakuljettavien rikollisjärjestöjen toimesta). Hän kertoi myös 2012 julkaistusta Laittoman maahantulon torjuntaohjelmasta. Tässä työssä tärkeimpien asioiden joukkoon kuuluvat ennaltaehkäisy (pyritään vaikuttamaan lähtömaissa), viranomaisyhteistyön tärkeys ja lainsäädännön tarkistaminen. Toimintaohjelma noudattaa neliportaista rajaturvallisuusmallia: toiminta lähtö- ja kauttakulkumaissa, toiminta lähialueilla, toiminta ulkorajoilla (rajavartiolaitos) ja toiminta sisämaassa (poliisi). Tärkeimpiä toimitusosituksia ovat ulkomaalaisvalvonnan säädösten tarkistaminen ja uudelleenmäärittely vastaamaan nykyistä tilannetta, maahantulokieltojen antaminen jo ulkomailla (toistuvien uudelleenhakujen estämiseksi) ja vapaaehtoinen paluu lähtömaahan (pakkopalautuksen rinnalla), sillä jotkut maat eivät ota kansalaisiaan pakkopalautuksena vastaan. Lisäksi pakkopalautus on myös taloudellisesti kalliimpi vaihtoehto.

Frontex ja laitton maahantulon estäminen EU:n tasolla

Päälakimies Sakari Vuorensola kertoi Frontexin toiminnasta. Frontex toimii EU:n tasolla estääkseen laitton maahantulon sekä koordinoi ja helpottaa jäsenmaiden yhteistyötä rajavalvonnan alueella. Tutkimustyössä tehdään esimerkiksi riskianalyyskejä laitton maahantulon suhteen. Tämän lisäksi Frontex tekee suosituksia jäsenvaltiolle ja jos tarvitaan jäsenmaiden välistä yhteistyötä, niin Frontex

koordinoi sen. Toimintaan kuuluu myös koulutuksen ja tutkimuksen järjestäminen. Tämänhetkisen riskianalyysin mukaan Turkki on nro 1 läpikulkumaa ja samalla Kreikan rajoille kohdistuu merkittäviä paineita. Muita käytettyjä reittejä ovat Gibraltar, Sisiilia ja Etelä-Italia. Euroopan lähialueilla tapahtuneet epävakaudet vaikuttavat voimakkaasti, sillä monissa Lähi-idän maissa (Egypti, Libya, Syyria) vallitsee epävakaa sisäinen tilanne. Iranista pyrkii EU:n alueelle afganistanilaisia, lisäksi myös Länsi-Afrikka ja Valko-Venäjä toimivat suurimpina lähtöalueina laittomalle maahanmuutolle. Laittoman maahantulon järjestäminen on kehittynyt vakavaksi järjestäytyneeksi rikollisuudeksi. Lisäksi aseiden ja väkivallan käyttö ollut viimeaikoina kasvussa. Suurin osa on taloudellisten syiden takia tulijoita ja ilman papereita. Laittomassa maahantulossa liikkuvat isot rahat, koska tulijoita on niin paljon.

Keskustelua keskeisistä teemoista

Esitelmien jälkeen käytiin keskustelua käsitellyistä aiheista. Keskustelu olikin varsin vilkasta, ja yleisö otti aktiivisesti osaa keskusteluun. Erääksi oleelliseksi keskustelun aiheeksi nousi laitton maahantulon eri puolet. Puheenvuoroissa korostettiin termien määrittelyn tärkeyttä, sillä esimerkiksi esille nousi kysymys, ettei laitton maahantulo sinällään tee ihmisestä itsessään ”laitonta”. Usein asiaan liittyvä laittomuus sisältyikin tulijan matkaan, joka useimmissa tapauksissa on jonkun rikollisjärjestön järjestämä ja varsin usein asiaan liittyy traagisia matkatarinoita. Yleisöpuheenvuorossa korostettiin lisäksi uhrilähtöisen avun merkitystä, mutta käytännössä tämä ei poista rikollisen toiminnan osuutta ja vaikutusta laitton maahanmuuton ongelmien ympäriltä. Aikaisemmin matkan hinnat saattoivat liikkua 1 000–2 000 dollarissa, nyt hinnat ovat nousseet 2 500 dollariin, ja nousevien summien ansiosta rikolliset ovat valmiita ottamaan yhä suurempia riskejä toiminnassaan.

Keskustelussa tärkeään osaan nousi myös kysymys maahanmuuton ja työn välisestä suhteesta. Pitäisikö laitton maahanmuuttoon pyrkiä vaikuttamaan lisäämällä ja helpottamalla laillista maahanmuuttoa? EU:n ulkopuolisen väestön tuleminen Eurooppaan työnhakuun pitää sisällään useita ratkaisua vaativia ongelmakohtia. Eräs tällainen on tule-

vien työntekijöiden soveltuvuus ja pätevyys avoimiin työpaikkoihin nähden, sillä ilman länsimaista koulutusta ei pärjää kilpailussa avoimista työpaikoista. Eräs asiaan liittyvä kysymys on Euroopan demografiset ongelmat ja tarvitaanko tulevaisuu-

nessa tämän takia lisää työntekijöitä. Monipuolinen keskustelu aiheesta päättyi pohdintoihin poliitikkojen vastuusta keskeisten kysymysten osalta ja että kaikkiaan juuri hallittu maahanmuutto olisi hyvä asia.

Tieteen päivät 12.1.2013 Helsingissä

Väestökrisi ja sen taittuminen

Ismo Söderling, Siirtolaisuusinstituutti

Professori Antti Erkkilä Itä-Suomen yliopistosta esitelmöi väestön ja ekologisen tasapainon välisestä yhteydestä. Kuva: Ismo Söderling.

Tieteen päivillä on Suomessa vankka perinne. Tänä vuonna tapahtuma järjestettiin 14 kerran. Kahden vuoden välein pidettävät päivät aloitettiin varsinaisesti 36 vuotta sitten. Tieteen päivät tuo akateemisen tutkimuksen lähelle kansalaisia. Usein korkeaksi mielletty yliopiston kynnys madaltuu, ja luentosalien ovet aukeavat; tiede avautuu ihmisen työnä, totuuden etsintänä ja pohdintana. Vuoden 2013 tieteen päivien teemana oli ”Kriisi – uhka ja alku”. Yhtenä näkökulmana oli tarkastella myös väestökysymystä sessiossa ”Väestökrisi ja sen taittuminen”.

Sessioon oli kutsuttu kuusi asiantuntijaa. Puheenjohtajana toimi erikoistutkija Riikka Shemeikka kuntoutussäätiöstä.

Ensimmäisenä puheenvuorona kuultiin professori **Veijo Notkolan** ja erikoistutkija **Riikka Shemeikan** alustus ”Taittuuko maailman väestökrisi”. On hyvin tiedossa, että maailman väestönkasvu on hidastumaan päin. Juuri on ylittynyt 7 miljardin raja, ja seuraava miljardi saavutettaneen vuoden 2025 paikkeilla. On oletettavaa, että väestönkasvu päättyy noin 10 miljardiin. Tämä selvinnee, kun YK julkistaa uusimman väestöennusteensa keväällä 2013. Vaikka yleisesti ottaen hedelmällisyys (lapsia naista kohden) on laskenut, niin lapsia syntyy paljon, koska synnyttävät ikäluokat kehitysmaissa ovat suu-

ria. Esimerkiksi Keniassa puolet väestöstä on alle 15-vuotiaita.

Dosentti **Karri Silventoinen** Helsingin yliopistosta puhui aiheesta ”Väestön hyvinvointi ja tautikirjon muutos”. Silventoinen jatkoi siitä, mihin edelliset puhujat päätyivät. Hän tarkasteli ’epidemiologisen transition’ käsitteen avulla väestönkehitykseen liittyviä tekijöitä. Epidemiologisella transitiolla tarkoitetaan tautijakauman muutosta väestössä. Tiedetään, että tarttuvat taudit ovat olleet keskeinen ihmiskunnan väestönkehitykseen vaikuttava tekijä. Parantunut ravitsemus- ja hygienia-taso ovat vähentäneet infektio-tautien merkitystä, mutta samalla runsas rasvojen käyttö ja lihavuuden yleistymisen ovat lisänneet monien kroonisten tautien riskejä.

Tutkijatohtori **Elina Einiö** selvitti teemaa ”Terveys puolison kuoleman jälkeen”. Tutkimuksessa todettiin, että leskien kuolleisuus oli ensimmäisen kolmen kuukauden aikana puolison kuolemasta lähes 50 % suurempi kuin niiden, joiden puoliso oli yhä elossa. Kuoleman todennäköisyys laski leskeytymisen kulumisen myötä. Tutkimus vahvisti kansainvälisiä havaintoja siitä, että leskeksi jääneillä oli paljon myös terveysongelmia ensimmäisen puolen vuoden aikana puolison kuolemasta.

Allekirjoittaneen **Ismo Söderlingin** teemana oli ”Muuttoliike ja kriisit – onko menneen tuntemisesta apua tulevaisuuden ennustamiseen”. Jaoin muuttoliikkeeseen liittyvät kriisit kolmeen ryhmään: **terveystekijöihin**, **ympäristötekijöihin** ja **kohtaamiseen** liittyviin tekijöihin.

Terveystekijät voidaan jakaa globaaliin ja kansalliseen tarkasteluun. Globaaliin tarkasteluun liittyvät pandemiat, joista viimeisin oli Espanjantauti noin 90 vuotta sitten, siihen kuoli noin 50 miljoonaa ihmistä. Tauti aiheutti jonkin verran muuttoliikettä. Uusia pandemioita ei ole todettu. Tosin sikainfluenssaksi nimetty pandemia ilmaantui vuonna 2009. Koska alkuvaiheen havaintoja tehtiin Meksikossa, vaikutti se Meksikon ja USA:n väliseen siirtolaisuuteen USA:n kiristäessä rajakontrolliaan. Paikallisesta tasosta totesin, että Suomessa infektiotautien seulonta tavoittaa n. 15 % maahanmuuttajista. THL:n tutkimuksen mukaan C- ja B-hepatiitin esiintyvyys Suomen maahanmuuttajissa on ”niin korkean, että seulonta olisi kustannustehokasta”.

Muuttoliikkeen **ympäristövaikutukset** jaoin kolmeen osaan: kuivuudesta johtuviin tekijöihin, tulviin ja ihmisten itsensä aiheuttamiin tekijöihin. Kuivuus on huomattavalta osin vaikuttamassa esimerkiksi meksikolaisten muuttoon Yhdysvaltoihin. Taustalla ovat toki myös elinkeino- ja väestörakenteen muutokset. Tulvat ja sateet ovat tunnetusti piinanneet Bangladeshia ja Thaimaata. Mikäli ilmastonmuutoksen yhteydessä vedenpinta nousee metrillä, tietää se yli puolelle kummankin maan väestöstä siirtymistä uusille asuinalueille. Jo nyt oletetaan kaikkiaan 10–20 miljoonan bangladeshiläisen ympäristösiirtolaisen asuvan rajan takana Intiassa.

Ihmisten omien rakennelmien aiheuttamista väestösiirroista tunnetuimmat lienevät Fukushiman ydinonnettomuuden johdosta (n. 600 000) ja Jangtse-joen patoamisesta (n. 2 miljoonaa henkeä) aiheutuneet muutot. Toki ympäristötekijöiden vuoksi on jotain jo tehtykin. Esimerkkinä käy Almeiran alue Etelä-Espanjassa. Vielä 30 vuotta sitten Almeira oli Euroopan ainoa aavikkoalue. Paikalla on nyt laaja kasvihuoneviljelyalue, joka tuottaa huomattavan osan EU:n vihanneksista n. 30 000 pohjoisafrikkalaisen laillisen työntekijän toimesta.

Tällä hetkellä ympäristömuutto on noin 10 % kaikesta siirtolaisuudesta. Ennusteiden mukaan vuo-

teen 2050 mennessä ympäristösiirtolaisuus kymmenkertaistuu.

Kohtaamis-osiossa totesin, että ”onnistunut kohtaaminen, akkulturaatio ja kotoutuminen vähentävät kriisiytymisen mahdollisuutta”. Esimerkkinä käytin Ruotsissa juuri ilmestynyttä raporttia ”Somalier på arbetsmarknaden – har Sverige något all lära? (Somalit työmarkkinoilla – onko Ruotsilla jotain oppimista?). Erinomaisesti toteutussa raportissa peruskysymys kuuluu: ”Miksi somalien työttömyysaste on alhainen Yhdysvalloissa, mutta korkea Ruotsissa. Miksi somalit menestyvät yrittäjinä USA:ssa?”. Raportissa asiaa tarkasteltiin laajasti ja perusteellisesti. Yhden päätuloksista voinee kiteyttää seuraavasti: ”Ruotsissa maahantulo on helppoa, mutta työmarkkinoille tulo vaikeaa”. Juuri väitelleen Tiina Ristikarin väitöskirjan mukaan tilanne on paljolti samanlainen Suomessa, sillä meikäläinen ay-liike ei juurikaan koe maahanmuuttajien työvoimakysymyksiä omakseen.

Lopuksi tarkastelin suomalaista ja ruotsalaista mediakäytäntöä suhteessa muuttoliikkeeseen ja maahanmuuttajiin. Suomessa etninen tausta on edelleen jopa otsikoinnin väarti (”Vietnamilainen nainen löytyi ojasta surmattuna”, HS 6.1.2013). Ruotsissa ja muissa länsimaissa tällaista etnistä leimaamista ei julkisuudessa juurikaan esiinny.

Esitelmäni lopussa totesin, että mielelläni näkisin ”suvaitsevaisuus”-termin joutuvan unholaan. Mielestäni käsite on epätasa-arvoinen (”suvaitsemme teitä”). Suosittelin suvaitsevaisuuden sijalle käsitteitä kunnioittaminen ja hyväksyminen. Toivottavasti esitystäni kunnioitetaan.

Viimeisenä esitelmöitsijöinä olivat metsäalan professorit **Harri Siiskonen** ja **Antti Erkkilä** Itä-Suomen yliopistosta. Esitelmässään ”Väestönkasvun vaikutus ekologiseen ja sosiaaliseen uusiutumiskykyyn” he totesivat, että maailman metsää häviää noin 0,5 hehtaaria joka sekunti. Tällä on toki selkeitä väestövaikutukset, sillä maapallon metsä häviää samassa tahdissa kuin väestö kasvaa. Toisaalta onnistuneita metsitysprojekteja on suoritettu mm. Namibiassa, jossa esitelmöitsijät ovat olleet tutkimassa väestön muuttamista metsitetyille alueille. Ongelmana ovat huomattavat HIV/AIDS-esiintymät, jotka heikentävät sosiaalisten yhteisöjen toimintamahdollisuuksia.

Kaikki kunnia Helsingin yliopistolle päivien järjestämisestä. Olisi mitä suositeltavinta, että muutkin korkeakoulupaikkakuntamme innostuisivat asiasta.

Maahanmuuttovirasto MIGRI tiedottaa 24.1.2013

Suomen kansalaisuus myönnettiin 9 518 ulkomaalaiselle

Suomen kansalaisuuden sai viime vuonna 9 518 ulkomaalaista. Heistä 8 596 sai kansalaisuuden hakemuksen ja 922 ilmoituksen perusteella. Määrä yli kaksinkertaistui vuodesta 2011, jolloin Suomen kansalaisuus myönnettiin 4 794 henkilölle. Tilastokeskuksen aiemmin tällä viikolla julkaisemat ennakkotiedot poikkeavat hieman näistä Maahanmuuttoviraston vahvistetuista vuositilastoista.

Myös kansalaisuutta hakeneiden määrät kasvoivat merkittävästi: kansalaisuushakemusten määrä kasvoi noin 39 prosentilla (2012: 7 865 henkilöä, 2011: 5 632), kansalaisuusilmoitusten noin 26 prosentilla (2012: 889, 2011: 706).

Kasvun taustalla lakimuutos

Hakijamäärän kasvu selittyy lähinnä 1.9.2011 voimaan tulleella kansalaisuuslain muutoksella. Tuolloin kansalaisuuden saamiseksi vaadittava asumisaika lyheni kuudesta viiteen vuoteen, mikä näkyy kansalaisuushakemusten lisääntymisenä.

Kansalaisuusilmoitusten lisääntymistä on puolestaan vauhdittanut se, että syyskuun 2011 alusta lähtien kaikki entiset Suomen kansalaiset ovat voineet saada kansalaisuuden takaisin ilmoituksella ilman, että heidän täytyy muuttaa Suomeen.

Venäläiset edelleen suurin ryhmä

Eniten Suomen kansalaisuutta hakivat hakemuksella venäläiset (2 111 henkilöä), jotka ovat jo vuosia pitäneet tilastokärkeä. Heidän jälkeensä eniten kansalaisuushakemuksia jättivät somalialaiset (645), irakilaiset (528), virolaiset (427) ja afganistanilaiset (374).

Uusina kymmenen suurimman hakijakansalaisuuden joukkoon nousivat sudanilaiset (199), Kongon demokraattisen tasavallan kansalaiset (153) ja kosovolaiset (150). Sudanilaisten ja kongolaisten hakemusten lisääntymistä selittänee se, että näiden valtioiden kansalaisia on valittu Suomeen kiintiöpakolaisina 2000-luvulla.

Kansalaisuuden hakemuksesta saaneiden joukossa oli eniten venäläisiä (2 432), somalialaisia (593), afganistanilaisia (508), virolaisia (483) ja irakilaisia (439).

Entisten kansalaisten ilmoituksia eniten Ruotsista

Entisen kansalaisen kansalaisuusilmoituksia tekivät eniten ruotsalaiset (234), yhdysvaltalaiset (48), australialaiset (48), kanadalaiset (39) ja saksalaiset (18).

Samat ryhmät olivat kärjessä myös myönteisen päätöksen saaneista entisistä kansalaisista. Ruotsin kansalaisia heistä oli 245 eli 51 prosenttia.

Suurin osa päätöksistä oli myönteisiä

Vuonna kansalaisuushakemuksiin tehdyistä päätöksistä noin 87 prosenttia oli myönteisiä. Kansalaisuusilmoituksiin tehdyistä päätöksistä myönteisiä oli noin 91 prosenttia.

Tarkempi katsaus verkossa

Tarkempaa tietoa löytyy netistä osoitteesta http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/kansalaisuustilastot.

Tiedustelut: Tulosalueen johtaja Kristiina Simonen, kansalaisuusyksikkö, puh. 071 873 3219, s-posti: kristiina.simonen@migri.fi.

Henkilöstöuutisia

Lämpimät Onnittelut !

Markku Mattila

20.3.2013

50 v.

Markku on työskennellyt Siirtolaisuusinstituutin Pohjanmaan aluekeskuksen aluepäällikkönä vuodesta 2007 lähtien.

Elisabeth Uschanov

11.4.2013

60 v.

Elisabeth on työskennellyt Siirtolaisuusinstituutissa vuodesta 1990 lähtien. Hän toimii instituutin sukututkijana.

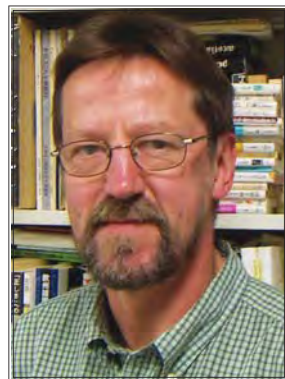

Krister Björklund

10.6.2013

60 v.

Krister on työskennellyt Siirtolaisuusinstituutissa vuodesta 1992. Hän toimii instituutin tutkijana.

Uusia julkaisuja:

Tiina Ristikari:

Finnish Trade Unions and Immigrant Labor

Migration Studies C 22. Siirtolaisuusinstituutti, Turku 2012. 160 s. ISBN 978-952-5889-42-0. ISBN 978-952-5889-43-7 (pdf).

Across the world, an estimated 100 million labor migrants are on the move today. Numerous reports have highlighted the direct and indirect discrimination that immigrants experience in European labor markets, including Finland. The present study investigates the response of the Finnish trade unions to immigrant labor and ethnic discrimination in the Finnish labor markets in the 2000s. Has the bird mother accepted the new eggs, or does she simply care for her own offspring?

Hinta 20 € + toimituskulut

Tuija Wetterstrand:

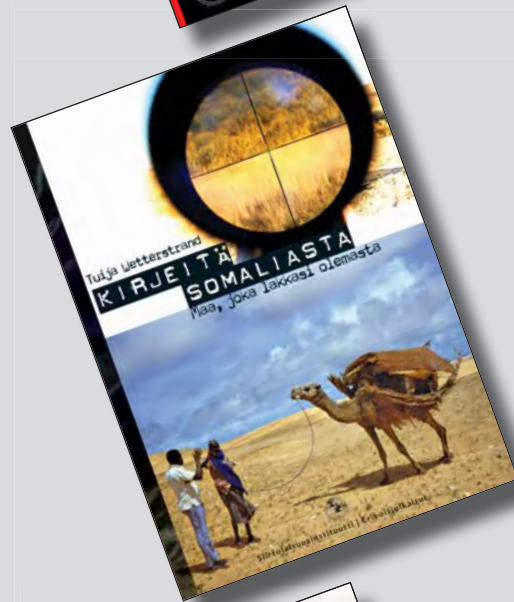
Kirjeitä Somaliasta. Maa, joka lakkasi olemasta

Erikoisjulkaisu. Siirtolaisuusinstituutti, Painosalama 2012, Turku 2012. 148 s. ISBN 978-952-5889-40-6. ISBN 978-952-5889-41-3 (pdf).

Mitä tapahtui Somaliassa viimeisenä vuonna, kun se vielä oli yhtenäinen valtio? Miltä tuntui elää suomalaisena pääkaupungissa Mogadishussa, kun maa hajosi ympäriltä?

Kirjoittaja Tuija Wetterstrand asui Mogadishussa vuosina 1989-1990. Hän dokumentoi elämää sekä tunnelmia useissa kirjeissään, joita hän sieltä lähetti perheenjäsenilleen, sukulaisilleen ja ystävilleen. Kirjeet sisältävät arvokkaan aikalaisnäkökulman Somalian lähihistoriaan ja siihen tilanteeseen, joka lopulta johti maan hajoamiseen ja sen kansalaisten joukkopakoon kotimaastaan, myös tänne Suomeen. Näkökulma painottuu siihen, minkälaista oli ulkomaalaisena asua Somaliassa, ja miltä vieras kulttuuri näytti ulkopuolisen silmin.

Hinta 20 € + toimituskulut

Anu Warinowski:

Maaikalle yhtenä, takaisin toisena?

Suomalaisten ekspatriaattiperheiden lapset kulttuurisissa siirtymisissä.

Siirtolaisuusinstituutin tutkimuksia A 42. Painosalama, Turku 2012. 418 s. ISBN 978-952-5889-44-4. ISBN 978-952-5889-45-1 (pdf). ISSN 0356-9659.

Suomesta muuttaa ja Suomeen palaa vuosittain satoja lapsia vanhempiensa työn vuoksi. Anu Warinowski on urauurtavassa tutkimuksessa selvittänyt, miten lapsi kokee ulkomaille muuton ja paluumuuton. Miten lapsen sopeutumista voidaan tukea näissä muutoissa?

Kyseessä on ensimmäinen laaja tutkimus suomalaisten ekspatriaattiperheiden lasten muuttokokemuksista ja selviytymisestä. Kirja on suunnattu laajalle lukijakunnalle – niin tutkijoille, vanhemmille, kuin koulu- ja työorganisaatioiden henkilöstölle. Teos toimii oppaana lasten ulkomaille muuton ja paluumuuton tukemisessa.

Hinta 25 € + toimituskulut

Tilaukset/Orders:

<http://www.migrationinstitute.fi/netshop/>
email: satu.lopponen@utu.fi